

Lausuntoyhteenveto; Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kotoutumisen edistämistä ja samalla kumottaisiin voimassa oleva saman niminen laki. Kotoutumista edistäviä palveluita järjestettäisiin osana uutta kunnan kotoutumisohjelmaa sekä muina kotoutumista edistävinä yleisen palvelujärjestelmän mukaisina palveluina. Kunnan kotoutumisohjelma olisi maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumispalveluiden kokonaisuus, jonka vähimmäissisällöstä säädettäisiin lailla. Kotoutumisohjelmaan sisältyisi vähintään osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi, kotoutumissuunnitelma, uusi monikielinen yhteiskuntaorientaatio, koulutusta, muita palvelutarpeeseen perustuvia kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluita, ohjausta ja neuvontaa sekä jatko-ohjaus ohjelman päättyessä.

Kotoutumislakia koskevalla lakiehdotuksella pyritään nopeuttamaan ja tehostamaan maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä parantamalla ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta, nopeuttamalla palveluihin pääsyä, tavoittamalla maahanmuuttajia palveluihin nykyistä kattavammin maahanmuuton alkuvaiheessa sekä kehittämällä kotoutumisen alkuvaiheen palveluita kokonaisvaltaisesti. Lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi viranomaisten tehtävistä ja yhteistyöstä kotoutumisen edistämiseksi sekä kotoutumisen edistämisen yhteensovittamisesta ja seurannasta hallinnon eri tasoilla.

Lisäksi kotoutumislakia koskevalla lakiehdotuksella selkeytettäisiin kansainvälistä suojelua saavien kuntaan ohjaamista ja eri viranomaisten vastuuta kiintiöpakolaisten vastaanoton alkuvaiheessa. Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja tuen järjestämisestä tulisi osa hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaa sosiaalihuoltoa. Esityksellä esitetään muutettavan sosiaalihuoltolakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettua lakia sekä muita kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen liittyviä lakeja.

Hallituksen esitysluonnos oli lausunnoilla 2.5.-10.6.2022. Lausuntoja pyydettiin muun muassa muilta ministeriöiltä, keskeisiltä viranomaisilta, kunnilta, hyvinvointialueilta, järjestöiltä, yhdistyksiltä ja yhteisöiltä. Lausuntoja annettiin yhteensä 169 kappaletta. Osa lausunnoista oli yhteislausuntoja.

Lausunnon antoivat seuraavat tahot:

Ministeriöistä lausunnon antoivat ulkoministeriö, oikeusministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja ympäristöministeriö. Puolustusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä liikenne- ja viestintäministeriö ilmoittivat, että niillä ei ollut lausuttavaa ehdotuksista.

Valtion virastoista lausunnon antoivat Kansaneläkelaitos KELA, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus), Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Tilastokeskus, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Valtion virastoista myös Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Maahanmuuttovirasto, Oikeuskanslerinvirasto sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL antoivat lausunnon. Valtakunnallisista laillisuusvalvojista lausunnon antoivat Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Tasa-arvovaltuutetun toimisto, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Valtiontalouden tarkastusvirasto ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto. Lausunnon antoivat

myös Hämeen, Keski-Suomen, Uudenmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan ja Satakunnan työ- ja elinkeinotoimistot. Muita tahoja, jotka antoivat lausunnon ovat Helsingin hallinto-oikeus, Joutsenon vastaanottokeskus, Kansallisen koulutuksen arviointikeskus, Kirkkohallitus sekä Opetushallitus.

Lausunnon antoivat seuraavat 45 kuntaa: Espoon kaupunki, Forssan kaupunki, Helsingin kaupunki, Heinolan kaupunki, Hollolan kunta, Hyvinkään kaupunki, Hämeenlinnan kaupunki, Imatran kaupunki, Joensuun kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Järvenpään kaupunki, Keravan kaupunki, Kokkolan kaupunki, Kotkan kaupunki, Kouvolan kaupunki, Kristiinankaupungin kaupunki, Kuhmon kaupunki, Kuopion kaupunki, Lahden kaupunki, Lappeenrannan kaupunki, Lieksan kaupunki, Lohjan kaupunki, Mikkelin kaupunki, Närpiön kaupunki, Orimattilan kaupunki, Oulun kaupunki, Outokummun kaupunki, Paltamon kunta, Pietarsaaren kaupunki, Porin kaupunki, Porvoon kaupunki, Pudasjärven kaupunki, Raaseporin kaupunki, Rauman kaupunki, Riihimäen kaupunki, Savonlinnan kaupunki, Tampereen kaupunki, Teuvan kunta, Turun kaupunki, Tuusulan kunta, Uusikaupunki, Vantaan kaupunki, Vaasan kaupunki, Vihdin kunta ja Äänekosken kaupunki.

Lisäksi lausunnon antoivat Essote ky (Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä), Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä, Kymsote (Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä), Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue ja Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Maakuntien liitoista lausunnon antoivat Pohjanmaan liitto, Päijät-Hämeen liitto, Suomen Kuntaliitto, Uudenmaan liitto ja Varsinais-Suomen liitto.

Lausunnon antoivat myös AEL-Amiedu Oy / Taitotalo, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Oulun yliopisto ja Turun yliopisto.

Järjestöt antoivat yhteensä 49 lausuntoa seuraavilta tahoilta: Akava ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry, Ammattiliitto Pro ry, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Bildningsalliansen rf, Business Finland Oy, Edustajat turvapaikanhakijalapsille ETU ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO, Föreningen Luckan rf, Helsingin Diakonissalaitos, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry, Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kansainvälinen Siirtolaisuusjärjestö IOM (International Organization for Migration), Kansalaisopistojen liitto KoL – Medborgarinstitutens förbund MiF ry, Kiinteistötyönantajat ry, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Kunta- ja hyvinvointialueiden työntekijät KT, Kuurojen Liitto ry, Lastensuojelun Keskusliitto, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Miessakit ry, Moniheli ry, Monika-Naiset Liitto ry, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Neogames Finland ry, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, Paremmiin Yhdessä ry, Pelastakaa Lapset ry, Pellervon taloustutkimus PTT ry, Silta-Valmennusyhdistys ry, Sivistystyönantajat ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, Suomen Pakolaisapu ry, Suomen Punainen Risti, STTK ry, Suomen Yrittäjät ry, Svenska Finlands folkting, Työttömien Keskusjärjestö ry, Uskontojen yhteistyö Suomessa – USKOT-foorumi ry, Vammaisfoorumi ry, Vapaa Sivistystyö ry, Väestöliitto ja Yhteiset Lapsemme ry.

Lisäksi lausunnon antoivat Arffman Finland Oy, Rikosuhrapäivystys, Työn ja talouden tutkimus LABORE ja Siirtolaisuusinstituuttisäätiö. Lisäksi lausunnon antoi kaksi yksityishenkilöä.

Yleisesti

Esityksen tavoitteita ja lain uudistamista pidettiin pääosin kannatettavina useissa lausunnoissa (muun muassa sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, ulkoministeriön, ympäristöministeriön, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian, Keski-Suomen, Lapin, Pohjanmaan, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Keski-Suomen, Lapin, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Varsinais-Suomen työ- ja elinkeinotoimistot, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Business Finland, Joutsenon vastaanotokeskus, Espoon, Forssan, Heinolan, Imatran, Joensuun, Kristiinankaupungin, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Lieksan, Lohjan, Närpiön, Orimattilan, Oulun, Porin, Pudasjärven, Savonlinnan, Vaasan ja Vantaan kaupungit, Hollolan ja Vihdin kunta, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Kymsoten, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Pohjanmaan liitto, Päijät-Hämeen liitto, Varsinais-Suomen liitto, Uudenmaan liitto, Akava ry, Turun yliopisto, Moniheli ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Työn ja talouden tutkimus LABORE, Miessakit ry, Kiinteistötyönantajat ry, Suomen Yrittäjät ry, Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Työttömien Keskusjärjestö ry, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry, Föreningen Luckan r.f., Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Suomen Pakolaisapu ry, Ammattiliitto Pro, AEL-Amiedu Oy / Taitotalo, SAK ry, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kunta- ja hyvinvointialue-työnantajat KT, Yhteiset Lapsemme ry, Suomen Punainen Risti, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, Sivistystyönantajat ry, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, STTK ry, Väestöliitto ry).

Erityisesti lausunnoissa kannatettiin kotoutumisen nopeuttamista ja tehostamista. Lausuntojen mukaan tehostaminen ei kuitenkaan saa heikentää tarjottavia palveluita. Lisäksi lausunnoissa kannatettiin erityisesti työllisyyden, osaamisen ja yrittäjyyden korostamista sekä työmarkkinoille pääsyn tukemista ja työmahdollisuuksien tarjoamista. Myös Oikeuskanslerinvirasto pitää kokonaisuudistusta kannatettavana.

Osan lausunnonantajista (mm. Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Hyvinkään, Jyväskylän, Kokkolan, Pudasjärven kaupungin, Tuusulan kunnan, Turun yliopiston, Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO, Suomen Kansanopistoyhdistys, Ammattiliitto Pro ja Föreningen Luckan r.f) mukaan esityksessä tulisi niiden lisäksi huomioida myös muut palvelutarpeet. Jyväskylän, Kotkan, Kristiinankaupungin, Tampereen kaupungit esittivät, että kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluiden roolia tulisi korostaa kotoutumisen edistämiseksi, niihin tulisi ohjata maahanmuuttajia ja niihin tulisi osoittaa rahoitusta esim. laskennallisesta korvauksesta. Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n mukaan esityksessä tulisi huomioida paremmin mahdollisuus osallistua kulttuurielämään. Muun muassa Forssan, Hämeenlinnan, Pietarsaaren kaupunkien, Etelä-Karjalan hyvinvointialueen, Päijät-Hämeen liiton, Turun yliopiston, Siirtolaisuusinstituuttisäätiön, MIELI Suomen Mielen terveys ry:n, Bildningsalliansen rf:n ja lausunnon antaneen yksityishenkilön mukaan osallisuutta edistäviä palveluita tulisi korostaa. Helsingin kaupungin mukaan on hyvä, että osallisuutta on korostettu esityksessä. Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry:n mukaan koulutus on parasta kotoutumista, mitä ei huomioida riittävästi. Turun yliopiston mukaan korkeasti koulutetuille tulisi olla saatavilla yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintoja.

Pirkanmaan ja Uudenmaan ELY-keskus, Satakunnan TE-toimisto, Erityishuoltojärjestöjen liitto EIJÄ ry, Moniheli ry, Yhteiset Lapsemme ry ehdottivat, että maahanmuuttajat osallistuivat itse vahvemmin kotoutumista koskevien palveluiden ja toimenpiteiden suunnitteluun ja kehittämiseen.

Osassa lausuntoja tunnistettiin maahanmuuton tärkeä rooli huoltosuhteen haasteiden ratkaisemisessa sekä kuntien elinvoiman lisäämisessä. Osassa lausuntoja kunnat ja viranomaiset jakoivat kokemuksiaan omalla alueellaan toteutetuista koulutuksista, yhteiskuntaorientaatiota vastaavista perhdytyksistä, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä muista palveluista ja niiden organisoinnista. Osassa kuntia joudutaan organisoimaan tehtäviä uudelleen sote-uudistuksen myötä, minkä johdosta lausunnoissa oli huolta siitä, onko kunnassa resursseja hoitamaan kotoutumislain mukaisia tehtäviä vuoden 2023 jälkeen.

Kuntien välinen yhteistyö ja palveluiden hankinta

Useissa lausunnoissa tunnistettiin erot isojen ja pienten kuntien välillä maahanmuuttajien määrässä ja siten myös palvelutarjonnassa (mm. Valtiontalouden tarkastusvirasto, Hämeen, Lapin, Uudenmaan ELY-keskus, Lapin, Satakunnan TE-toimisto, Espoon, Kokkolan, Kotkan, Lahden, Porvoon, Rauman, Vantaan kaupunki, Paltamon kunta, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Uudenmaan liitto *sekä seuraavan kappaleen alussa olevassa luettelossa mainitut tahot*). Lausuntojen mukaan kuntien erilaiset olosuhteet, resurssit ja tarpeet tulisi huomioida esityksessä. Maahanmuuttajien oikeus yhdenvertaisesti saada palveluita ympäri Suomen herätti huolta useissa lausunnoissa.

Erityisen paljon huolta herätti pienten kaupunkien kyvykyys tarjota kotoutumista edistäviä palveluita (mm. Etelä-Savon, Pohjois-Savon ELY-keskukset, Keski-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Vihdin kunta, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä, Varsinais-Suomen liitto, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry, Akava ry, Työn ja talouden tutkimus LABORE, Vapaa Sivistystyö ry, Ammattiliitto Pro, SAK ry). Kuitenkin osan lausunnonantajista (mm. Kaakkois-Suomen, Uudenmaan, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen TE-toimisto ja Varsinais-Suomen liitto, Vaasan kaupungin, Opetushallituksen) mukaan on tärkeää, että kotoutumispalveluita on myös muualla kuin kasvukeskuksissa ja he näkevät, että maahanmuuttajien ja heidän palveluidensa keskittyminen kasvukeskuksiin etenee tulevaisuudessa ilman valtakunnallisia esim. verkossa toteutettavia palveluita. Toisaalta muun muassa Espoon ja Helsingin kaupungit toivat esiin maahanmuuttajien keskittymisen pääkaupunkiseudulle ja esityksessä tulisi vahvemmin huomioida tämä erityisesti rahoituksen osalta.

Osittain pienten kuntien palveluiden järjestämiseen nähtiin ratkaisuna olevan mahdollisuus tehdä yhteistyötä keskenään, osittain nähtiin tarvetta valtakunnallisille ratkaisuille. Muun muassa Keski-Suomen ELY-keskuksen, Satakunnan TE-toimisto, Kuntaliitto, Forssan, Lahden, Kuopion kaupungit, Hollolan kunta, Päijät-Hämeen liitto kannatti kuntien välisen yhteistyön mahdollistamista. Varsinais-Suomen ELY, Satakunnan, Varsinais-Suomen TE-toimisto edellyttivät kunnille yhteistyövoitetta. Tampereen kaupunki kysyi, mikä kannuste keskuskaupungeilla on hoitaa kotoutumispalveluita ympäryskuntien kanssa. Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Varsinais-Suomen TE-toimisto ehdottivat, että kunta ja hyvinvointialue voisivat sopia palveluiden järjestämisestä. Myös Ahvenanmaan maakunnan hallituksen mukaan tulisi mahdollistaa kuntien ja muiden viranomaisten välinen sopiminen tehtävien toteuttamisesta.

Osan lausunnonantajista (Pirkanmaan, Uudenmaan, Varsinais-Suomen ELY-keskuksen, Uudenmaan TE-toimiston, Hyvinkään, Järvenpään, Kokkolan kaupungin, Hollolan kunnan ja Kuntaliiton, Pellervon taloustutkimus PTT ry:n) mukaan kunnan ja työvoimaviranomaisen välinen tehtävänjako jää avoimeksi. Kuntaliiton ja Hollolan kunnan mukaan kunnille tulee mahdollistaa joustavuus järjestää palvelut ja kuntien yhteistoiminnasta säättäminen tulee arvioida tarkemmin luvussa 12 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestykseen. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan selvennettävää olisi myös siinä, olisiko kotoutuja-asiakkaalla oikeus osallistua halutessaan ehdotetun lain mukaisiin palveluihin muun kunnan kuin oman kotikuntansa alueella.

Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan tulisi selkeyttää, miltä osin kunta voi ostopalveluna hankkia sen vastuulla olevia palveluita, erityisesti ohjausta ja neuvontaa. Kotkan kaupunki kysyi, voiko ohjausta ja neuvontaa yhtiöittää. Hankintojen osalta on tarpeen varmistaa, että kunnilla on riittävät resurssit ja osaaminen hankintojen tekemiseen (mm. Hämeen TE-toimisto, Heinolan, Lahden kaupunki, Päijät-Hämeen liitto, Arffman Finland Oy). Kuntien hankintaosaaminen kyseenalaistettiin lausunnoissa. Osan lausunnonantajista mukaan kotoutumiskoulutusta ja yhteiskuntaorientaatiota tulisi voida hankkia joltain osin valtakunnallisesti (*tästä tarkemmin jäljempänä kappaleessa Monikielinen yhteiskuntaorientaatio*). Osa lausunnonantajista (mm. Keski-Suomen ELY-keskuksen, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston, Pohjanmaan liiton, Arffman Finland Oy:n, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry) ilmaisivat huolensa siitä, että palveluiden hinta nousee, jos hankintamäärät ja ryhmäkoot ovat pieniä. Neogames Finland ry ja Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry nostivat esiin yksityisten yritysten ja palveluntuottajien roolin kotoutumisen edistämässä.

Lausunnoissa erimielisyyttä herätti myös se, kuinka yksityiskohtaista sääntelyn tulisi olla. Osa lausunnonantajista (Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan ELY-keskus työ- ja elinkeinotoimisto sekä Forssan, Lahden, Orimattilan, Outokummun kaupungit, Pohjanmaanliitto) kannattivat yksityiskohtaista sääntelyä, kun taas osan (sosiaali- ja terveysministeriön, Espoon, Imatran, Kuopion, Lahden, Porin kaupungin, Hollolan kunnan, Etelä-Karjalan hyvinvointialueen ja Kuntaliiton, SAK ry:n) mukaan sääntelyn ei tulisi olla liian yksityiskohtaista, vaan jättää kunnille joustonvaraa. Osan mielestä yksityiskohtaisempi sääntely sopisi kuitenkin asetukseen.

Resurssien riittävydestä olivat huolissaan sekä isot että pienet kunnat, johtuen maahanmuuttajien suuresta tai pienestä määrästä (*Tästä tarkemmin jäljempänä kappaleessa Valtion korvaukset*).

Matalan kynnyksen ohjaus ja neuvonta

Matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluita pidettiin useissa lausunnoissa keskeisenä kotoutumisen edistämässä (mm. opetus- ja kulttuuriministeriö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Keski-Suomen ELY-keskus, Hämeenlinnan, Lahden, Kristiinankaupungin, Kuopion, Närpiön, Pudasjärven, Rauman kaupungit, Päijät-Hämeen liitto, Varsinais-Suomen liitto, Uudenmaan liitto, Moniheli ry, Föreningen Luckan r.f., Kiinteistötyönantajat ry, Arffman Finland Oy, Helsingin Diakonissalaitos, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Suomen Pakolaisapu ry, AEL-Amiedu Oy / Taitotalo, Suomen Punainen Risti, Väestöliitto ry). Erityisesti pidettiin tärkeänä antaa tietoa palveluista myös työ- ja opiskeluperusteisesti muuttaville (mm. Uudenmaan ELY-keskuksen ja mm. Närpiön kaupungin). Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry ehdotti, että ohjausta ja neuvontaa Suomeen muuttamisesta olisi helpommin saatavilla myös ulkomailla asuville.

Riihimäen kaupunki ja Varsinais-Suomen liitto toi esiin, että kunnan tulisi esityksen mukaan antaa ohjausta ja neuvontaa eri viranomaisten, oppilaitosten, järjestöjen ym. toimijoiden palveluista ja ehdotti, että riittäisikö kunnille malli, jossa asiakas voidaan ohjata oikealle toimijalle. Hämeenlinnan kaupungin mukaan tulisi selventää kunnan ja hyvinvointialueen palveluihin ohjausta, esimerkiksi säätää uusia pykälä ohjauksesta sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tai terveydenhuollon palveluihin. Espoon, Joensuun, Kokkolan, Turun kaupungin, Föreningen Luckan r.f., Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen mukaan Maahanmuuttoviraston ja Kansaneläkelaitoksen vastuulle kuuluva viranomaisten yleinen ohjaus ja neuvonta tulisi selkeyttää laissa. Espoon mukaan valtion viranomaisten neuvonta- ja ohjauspalveluiden kytkeminen ainakin suurimmissa kaupungeissa kaupunkien neuvonta- ja ohjauspalveluiden yhteyteen olisi perusteltua asiakaslähtöisyyden kannalta. Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry:n mukaan ohjaus ja neuvonta tulee tehdä yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan kuntien tulisi selvittää mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä keskenään, järjestöjen kanssa yhteistyö edellyttäisi paikallisia rahoitusratkaisuja.

Forssan, Hämeenlinnan ja Uudenkaupungin kaupunkien mukaan tulisi täsmentää ohjauksen ja neuvonnan laajuutta ja sisältöä. Hämeenlinnan kaupungin mukaan monialaisessa yhteistyössä toteutettavan matalan kynnyksen ohjaus ja neuvontatoiminnan kehittämistä tulee kehittää edelleen sekä sisällyttää se kotoutumislakiin ja yhdistää kotoutumisprosessiin. Hämeenlinnan kaupungin mukaan tulisi kehittää monikielistä ohjausta ja neuvontaa. Hämeenlinnan kaupungin mukaan työelämätioutta tulee vahvistaa sekä ennaltaehkäistä epäasiallista toimintaa työelämässä. Forssan kaupungin mukaan haasteen tuovat pienten paikkakuntien järjestökentän koko ja monikulttuuristen järjestötoimijoiden puute. Kuntaliiton mukaan tehtävä on uusi, ja tarkoittaa sitä, että kunnan tulisi perustaa kotouttamislain mukaisia toimipiteistä, ja sen sijaan kunnan tulisi antaa yleistä neuvontaa ja ohjata palveluihin.

Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry ehdotti, että Tervetuloa Suomeen –materiaali olisi saatavilla useammilla kielillä, mm. äänitallenteena, ja että täsmennettäisiin, mitä perustiedon jakaminen tarkoittaa. Neogames Finland ry esitti, että kunnilla tulisi olla saatavilla tiedot kunnassa olevista palveluista, ml. vuokra-asuminen, jo ennen Suomeen tuloa. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan perustietoa kuvaava osuus säännöksestä sopisi paremmin perusteluihin.

Helsingin kaupunki toi myös esiin, että kunkin viranomaisen omien ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen on myös tärkeää.

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Pelastakaa Lapset ry:n, Yhteiset Lapsemme ry:n, Suomen Punainen Ristin mukaan tulisi määritellä, kuka vastaa perheenyhdistämistehtävistä. Suomen Punainen Ristin mukaan tehtävän tulisi olla kunnan vastuulla. Helsingin kaupungin mukaan sen tulisi olla Maahanmuuttoviraston vastuulla.

Kunnan kotoutumisohjelma (11 §)

Useissa lausunnoissa kannatettiin uutta kunnan kotoutumisohjelmaa (sosiaali- ja terveysministeriö, Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Hämeen, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Kuopion, Helsingin, Lahden, Mikkelin, Porvoon, Rauman, Savonlinnan ja Äänekosken kaupunki, Vihdin kunta, Kymsote, Pohjanmaan liitto, Turun yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry, Siirtolaisuusinstituut-tisäätiö, Vapaa Sivistystyö ry, Suomen Pakolaisapu ry, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT,

Suomen Punainen Risti). Kymsoten mukaan on hyvä selkeyttää kotoutumishjelmien sisältöä ja yhdenmukaistaa eri kuntien ohjelmia lainsäädännöllä. Lausunnoissa myös kannatettiin kotoutumista edistävien palveluiden yhteensovittamista työllisyys- ja koulutuspalveluiden kanssa. Helsingin kaupunki huomauttaa kuitenkin, että ohjelman sisällöstä tulee voida päättää joustavasti yhtäältä kunnan resurssien puitteissa ja toisaalta kotoutujien tarpeiden mukaisesti.

Kuntaliiton mukaan kunnan kotoutumishjelmassa ei tulisi luetella kaikkia kotoutumista edistäviä palveluita. Pirkanmaan ELY-keskuksen, Kuntaliiton ja Kuopion kaupungin, Suomen Kansanopistoyhdistyksen mukaan jako kahteen tai kolmeen eri palvelukategoriaan kotoutumista edistävien palveluiden osalta on keinotekoinen. Pirkanmaan ELY-keskus esittää, että kunnan kotoutumishjelma sisältää kunnan alueella tarjolla olevat kotoutumista edistävät toimenpiteet ja palvelut. Sen sijaan mm. Etelä-Savon, Pohjois-Savon ELY-keskusten, Porvoon kaupungin mukaan on hyvä, että laissa säädetään vähimmäissisällöstä. Keravan ja Kuopion kaupungit kysyvät kunnan kotoutumishjelman sisällöstä työvoimapalveluihin. Turun yliopiston mukaan kunnan kotoutumishjelmassa tulisi huomioida myös, millä tavoin kunnassa edistetään kaksisuuntaista kotoutumista ja yhteiskuntasuhteita. Hämeenlinnan kaupungin mukaan kunnan kotoutumishjelmassa tulee vahvistaa kotoutujan omaa toimijuutta ja kotoutumisen kaksisuuntaisuutta. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen mukaan jatko-ohjauksessa tulee olla osaamista, että maahanmuuttajat ohjataan heille tarkoituksen mukaisiin palveluihin.

Hämeenlinnan kaupungin mukaan hyvinvointialueen ja muiden viranomaisten sekä kolmannen sektorin rooli kunnan kotoutumishjelmassa kaippaa täsmennystä. Raaseporin kaupungin mukaan kunnan kotoutumishjelma edellyttää yhteistyötä eri viranomaisten kesken. Orimattilan kaupungin mukaan tulisi säätää alueellisista kotoutumishjelmista. Vihdin kunnan mukaan on hyvä, että kunnan kotoutumishjelma tulee olemaan laajempi kuin voimassa olevan lain kotouttamishjelma ja yhdistyy vahvemmin kotoutumissuunnitelmaan ollen eräänlainen palvelutarjotin.

Keski-Suomen ELY-keskuksen mukaan tulisi säätää, että kunnan on päivitettävä kotoutumishjelma, kun palvelut muuttuvat. Varsinais-Suomen liiton mukaan nykyinen neljä vuotta olisi parempi kuin ehdotettu 2 vuotta kunnan kotoutumishjelman päivittämisen aikaväliksi. Satakunnan TE-toimisto, Forssan kaupunki ja Vihdin kunta kysyi ohjelman päivittämistarpeesta. Hämeenlinnan kaupungin mukaan valtion ja hyvinvointialueiden tulee tuottaa tietoa ja sisältöä kuntien kotoutumishjelmiin. Paremmiin Yhdessä ry:n, Siirtolaisuusinstituuttisäätiön mukaan tulee seurata kotoutumishjelman toteutumista.

Satakunnan TE-toimisto, Järvenpään, Keravan kaupunki ja Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä kysyi, minne ohjelma kirjataan, kuka seuraa määräaikoja, miten valtakunnallista tietoa kerätään ja seurataan sekä onko hyvinvointialueella omat kirjaukset ja missä asiakirjassa.

Kuntaliitto toteaa, että ehdotuksessa jää epäselväksi, miten maahanmuuttaja saa tiedon kotoutumishjelmasta ja miten hän siihen ohjautuu. Olisi myös harkittava, miten maahanmuuttaja voitaisiin oleskeluluvan saamisen yhteydessä riittävän tehokkaasti sitouttaa kotoutumishjelmaan.

Osan lausunnonantajista (sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Uudenmaan ELY-keskuksen, Heinolan, Hyvinkään, Jyväskylän, Kokkolan, Kuopion, Lahden, Lohjan, Orimattilan, Närpiön, Porvoon, Turun ja Ääneskosken kaupungin, Kuntaliiton, Keski-Uudenmaan sote – kuntayhtymän, Kirkkohallituksen, Kunta- ja hyvinvointialueuudenantajat KT), mukaan tulee selkeyttää käsitteissä uuden kotoutumishjelman eroa kotouttamishjelmaan tai kotoutumissuunnitelmaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Espoon kaupungin mukaan pykälässä tulisi selkeyttää, ettei kotoutumisohjelma ole yksittäinen asiakkaan suunnitelma. Keski-Suomen, Uudenmaan ELY-keskus ehdotti kotoutumisohjelman nimeksi kotoutumisen alkuvaiheen palveluja, Lohjan kaupunki ehdotti nimeksi kunnan kotoutumista tukevia palveluita ja Jyväskylän kaupunki palvelutarjotinta. Riihimäen kaupungin mukaan kotoutumisohjelmaa tulisi täsmentää, ettei se jää vain suunnitteluasiakirjaksi. Forssan, Uudenkaupungin kaupungin mukaan alkuvaiheen määrittely kaipaa täsmennystä ajallisesti.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Suunnitelman kesto

Lähes kaikissa lausunnoissa kyseenalaistettiin kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentäminen (mm. Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Etelä-Savon, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Hämeen, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan, Pohjanmaan, Varsinais-Suomen työ- ja elinkeinotoimistot, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Espoon, Forssan, Helsingin, Hyvinkään, Imatran, Järvenpään, Kristiinankaupungin, Kokkolan, Kotkan, Kouvolan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Lohjan, Närpiön, Orimattilan, Oulun, Outokummun, Pietarsaaren, Porvoon, Pudasjärven, Raaseporin, Rauman, Vaasan, Vantaan, Äänekosken kaupungit, Hollolan, Tuusulan, Vihdin kunta, Kuntaliitto, Kymsote, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Pohjanmaan liitto, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä, Päijät-Hämeen liitto, Varsinais-Suomen liitto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Moniheli ry, Föreningen Luckan r.f., Arffman Finland Oy, Helsingin Diakonissalaitos, Silta-Valmennusyhdistys ry, Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Vapaa Sivistystyö ry, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Bildningsalliansen rf, Suomen Kansanopistoyhdistys, Suomen Pakolaisapu ry, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Ammattiliitto Pro, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS r, SAK ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Svenska Finlands folkting sekä kaksi lausunnon antanutta yksityishenkilöä). Lausunnoissa todettiin, ettei edes nykyinen kotoutumisaika riitä aina kielen oppimiseen tai seuraaviin opintoihin siirtymiseen ja ettei suunnitelman keston lyhentäminen nopeuta kotoutumista.

Sen sijaan Yhteiset Lapsemmme ry kannattaa kahta vuotta, jossa on nykyinen kahden vuoden pidentys. Myös Lapin ELY-keskus ja Lapin TE-toimisto, Espoon kaupunki ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK kannattaa lyhentämisen ja nopeuttamisen tavoitteita, mikäli samalla tehostetaan palveluihin pääsyä. AEL-Amiedu Oy / Taitotalon mukaan lyhentämisen mahdolliset haittavaikutukset on huomioitu kattavasti. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n mukaan ehdotettu kaksi vuotta on kuitenkin parempi kuin vain yksi vuosi. Espoon kaupunki myös esittää, että lakimuutoksen seurauksia kotoutujien työllistymiseen ja osaamisen kehittämiseen tulee seurata tarkasti.

Osa lausunnonantajista (mm. Lapin, Varsinais-Suomen ELY, Hämeen, Keski-Suomen, Lapin, Satakunnan, Uudenmaan, Varsinais-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto, Helsingin, Porvoon, Rauman, Vaasan, Vantaan kaupunki, Vihdin kunta, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry, Helsingin Diakonissalaitos, Kansalaisopistojen liitto KoL, Neogames Finland ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Oulun yliopisto, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia) toivat esiin mm. kotoutumiskoulutukseen tai muihin opintoihin pääsyn odottelun sekä sen, että jos kotoutumista halutaan nopeuttaa, tulisi resursoida koulutukseen pääsyä. Keski-Suomen ELY-keskuksen, Hämeen TE-toimiston, Närpiön, Raaseporin, Kouvolan kaupungin, Kymsoten mu-

kaan mukaan, jos kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto lyhennetään, tulee panostaa mm. kieltenopetukseen, ammatilliseen koulutukseen sekä muihin työhönvalmennus- ja työllistymistä edistävään palveluihin sekä siihen, että näihin palveluihin pääsee nopeammin. Tämä puolestaan edellyttäisi lisäresursseja kunnille ja hyvinvointialueille.

Lausunnoissa kannatettiin laajasti kotoutumissuunnitelman yksilöllistä kestoja sekä erilaisia pidennysperusteita yksilöllisten tarpeiden huomioimiseksi (mm. Keski-Suomen TE-toimisto, Espoon, Lahden, Orimattilan, Porin, Pudasjärven, Närpiön, Hämeenlinnan, Tampereen, Vaasan kaupunki, Kymsote, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, SAK ry, Silta-Valmennusyhdistys ry, Tilastokeskus, Helsingin Diakonissalaitos, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry, Väestöliitto ry). Lausunnoissa pidettiin tärkeänä nykyisten suunnitelman pidennysperusteiden säilyttämistä. Erityisesti katsottiin luku- ja kirjoitustaidottomien sekä haavoittuvien ryhmien kuten alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden sekä pakolaisten tarvitsevan pidemmän kotoutumisajan. Lisäksi mainittiin perhevapaat sekä erilaiset sairaudet, joiden vuoksi kotoutuminen olisi estynyt. Vihdin kunta ilmaisi huolensa kielitaidottomien matalapalkkaisten työmarkkinoiden syntymiseen. Varsinais-Suomen liitto nosti esiin perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen siirtymisen. Mm. Föreningen Luckan r.f.:n mukaan kaksi-kielinen kotoutuminen tulisi huomioida kotoutumisajassa.

Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimiston mukaan tarvittava aika kotoutumiseen riippuu myös Suomen maahanmuuttopolitiikasta, ja ne esittivät, että uudessa kotoutumislaisissa asetetut tavoitteet kotoutumisajalle tulisi huomioida myös tulevassa maahanmuuttopoliittisen ohjelman strategisissa linjauksissa. Järvenpään kaupungin, Tuusulan ja Vihdin kunnan mukaan luonnoksessa ei ole riittävästi tuotu esiin, että Suomi on sitoutunut kansainvälisten sopimusten nojalla vastaanottamaan humanitäärisin perustein erittäin haavoittuvassa asemassa olevia pakolaisia, mikä vaikuttaa myös kotoutumisaikaan.

Useissa lausunnoissa (mm. Tasa-arvovaltuutetun toimisto, Pirkanmaan ja Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Vihdin kunta) kannatettiin kotihoidon tukeen liittyvää kotoutumissuunnitelman pidennystä. Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto kuitenkin esittivät täsmennystä, että pidennykseen oikeuttaisi se, jos henkilö olisi osallistunut osa-aikaisesti kotoutumissuunnitelmaan tai monialaiseen kotoutumissuunnitelmaan ja siihen on sisällytetty osa-aikaista kielikoulutusta. Vihdin kunta ja Paremmiin Yhdessä ry myös nosti esiin esityksen mahdollisen ristiriidan perheiden valinnanvapauden hoitaa lapsia kotona kanssa, jos osallistuminen on pakollista. Paremmiin Yhdessä ry ei kannata myöskään sitä, että kotoutumisaika kuluu kotona lapsia hoitaessa ja pitää epäyhdenvertaisena, jos vanhempainvapaan aikana hoputetaan osallistumaan palveluihin.

Kolmen vuoden määräaika suunnitelman laatimiseen

Tampereen kaupunki kannatti nykyisen kolmen vuoden määräajan säilyttämistä siinä, että kotoutumissuunnitelma tulee laatia maahanmuuton alkuvaiheessa. Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ELY-keskukset, Vihdin kunta esittivät aikarajan poistamista. Bildningsalliansen rf:n ja Suomen Kansanopistoyhdistyksen mukaan kolme vuotta on liian pitkä aika, sillä suunnitelma pitäisi tehdä heti alussa. Uudenmaan ELY-keskus ehdotti, että suunnitelman pidennysperusteiden osalta (21 §) säädettäisiin jokin aikaraja, miten pitkän keskeytymisen jälkeen suunnitelmaa voidaan vielä jatkaa.

Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupunki kysyi kolmen vuoden määräajasta kotoutumissuunnitelman laatimiseen, että miksi säännöstä tarvitaan kolme vuotta lain voimaantulon jälkeen, jos kunta saa tiedon alueelleen muuttavasta maahanmuuttajasta.

Pohjanmaan ELY-keskuksen ja työ- ja elinkeinotoimiston yhteisessä lausunnossa, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n esitettiin, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta poiketaisiin 18 §:ssä esitetystä kolmen vuoden määräajasta kotoutumissuunnitelman laatimiseen, mikäli kansainvälinen tutkinto-opiskelija on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon Suomessa, jolloin suunnitelman laatimiseen olisi neljä vuotta ensimmäisen oleskeluluvan saamisesta. Lisäksi Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimiston mukaan tulisi vastuuttaa korkeakouluja edistämään kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden asettautumisen ja kotoutumisen edistämistä tutkinnon suorittamisen aikana.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Espoon kaupunki, Joutsenon vastaanottokeskus, Rikosuhripäivystys ja Terveiden ja hyvinvoinninlaitos THL kannatti kolmen vuoden määräajan pidennystä ihmiskaupan uhrien kohdalla. Sosiaali- ja terveysministeriö, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL ja Joutsenon vastaanottokeskus kysyi, miten ihmiskaupan uhri määriteltäisiin. Oikeusministeriön mukaan tulisi arvioida ”tarvittaessa” sanan sijaan perusteesta säätämistä (13.4 ja 18.4 §). Lisäksi Rikosuhripäivystys esitti, että pidennys koskisi myös muita vakavan työperäisen hyväksikäytön uhreja.

Perusmuotoinen ja monialainen

Osassa lausuntoja (Uudenmaan ELY-keskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Imatran, Kokkolan, Kuopion, Lohjan, Närpiön, Porin, Pudasjärven, Raaseporin ja Uudenkaupungin kaupungit, Kuntaliitto, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Kirkkohallitus, Helsingin Diakonissalaitos, Turun yliopisto) kannatettiin mahdollisuutta tehdä maahanmuuttajan kanssa perusmuotoinen tai monialainen kotoutumissuunnitelma hänen palvelutarpeeseensa perustuen. Erityisesti monialaista kotoutumissuunnitelmaa kannattivat sosiaali- ja terveysministeriö, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Lappeenrannan kaupungit, Kymsote, Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Forssan kaupunki kannatti hyvinvointialueen roolia haavoittuvien ryhmien kohdalla. Sosiaali- ja terveysministeriö esitti, että hyvinvointialueen sosiaalihuollolla säilyisi itsenäistä toimivaltaa toimeentulotukea saavien asiakkaiden alkukartoituksista vastaamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää myönteisenä, että kotoutujien monialaisen tuen tarve tunnustetaan hallituksen esityksessä, mutta toi esiin, että päällekkäisyyksiä tulisi välttää. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdotti, että perusteluissa tulisi kuvata kattavammin myös hyvinvointialueen roolia arvioinnissa. Vantaan kaupungin, Kymsoten, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen ja kahden lausunnon antaneen yksityishenkilön mukaan kansainvälistä suojelua / turvapaikan saaneille tulisi laatia arviointi ja kotoutumissuunnitelma monialaisesti taikka kunnassa tulisi olla osaamista arvioida myös sosiaalihuollon palvelutarvetta. Essoten mukaan hyvinvointialueen tulisi olla mukana myös perusmuotoisen suunnitelman laadinnassa. Vaasan kaupungin mukaan kaikki toimeentulotukea saavat eivät tarvitse monialaisuutta.

Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Kirkkohallitus, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry kannatti myös mahdollisuutta vaihtaa suunnitelmatyypiltä toiselle. Myös Uudenmaan ELY-keskus toi esiin, että palvelutarve voi muuttua arvioinnin jälkeen. Osan lausunnonantajista (Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto, Vihdin kunta) mukaan kotoutumissuunnitelman ja monialaisen kotoutumissuunnitelman ja näiden vaihtaminen toisikseen saattaa tuottaa sekaan nusta ja soveltamishaasteita, sillä viranomaisten henkilöstö vaihtuu eikä maahanmuuttaja itse osaa

arvioida palveluntarpeensa muutoksia. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO nosti esiin huolen, ettei alaikäisenä ilman huoltajaa tulleelle laadittaisi monialaista suunnitelmaa viranomaisten toimesta ja esitti vahvempaa oikeutta palveluarviointiin.

Osan lausunnonantajista mukaan (Oikeuskanslerinvirasto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Mikkelin, Porvoon, Raaseporin, Savonlinnan kaupungit) kunnan ja hyvinvointialueen roolit ovat selkeät. Osan lausunnonantajista mukaan (Heinolan, Imatran, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Orimattilan, Oulun, Outokummun, Porvoon, Riihimäen kaupungit, Hollolan ja Vihdin kunta) kunnan ja hyvinvointialueen rooleja tulee selkeyttää arviointien ja kotoutumissuunnitelmien laadinnassa. Järvenpään, Keravan kaupunki kysyi, onko arviointi laadittava aina kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä. Hämeenlinnan, Närpiön kaupungin mukaan kunnan rooli tulisi olla velvoittavampi monialaisessa, ettei tehtävä ajaudu hyvinvointialueen vastuulle. KEHA-keskuksen mukaan hyvinvointialueen osallistumisen tulisi olla velvoittavampi. Vihdin kunnan mukaan kunnan aloitteellinen rooli tulisi olla selkeämmin esillä myös korvausten jaossa. Hämeenlinnan kaupungin mukaan tulisi huomioida maahanmuuttajan suostumus tai muu rooli.

Vantaan kaupungin mukaan kotoutumisen ja sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointeja tulisi selkeyttää. Myös Espoo, Vaasan kaupunki, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ja kaksi lausunnon antanutta yksityishenkilöä toi esiin, ettei monialainen kotoutumisen ja osaamisen palvelutarpeen arviointi korvaa sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia, ja niiden päällekkäisyyttä tulisi välttää.

Uudenmaan ELY-keskus, Ääneskosken kaupunki, Kymsote nostivat esiin perustellusta syystä poikkeamisen ja näkevät riskejä 13 ja 15 §:ien henkilöresursseja koskevissa poikkeuksissa, ettei säännösten tarkoitus monialaisen palvelun tarjoamisesta maahanmuuttajille välttämättä toteutuisi tavoitellulla tavalla. Närpiön kaupunki, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT kannatti mahdollisuutta, että kunta voisi laatia suunnitelman yksin.

Pirkanmaan ELY –keskus, Lohjan kaupunki, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT kannatti alkukartoituksen muuttamista osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinniksi. Kuntaliiton mukaan alkukartoitus on parempi termi, koska se ei sekoitu muiden lakien palvelutarpeen arviointien kanssa. Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen päättöarviointi käsitteenä on epäselvä, vaikka perusteluissa se on hyvin kuvattu. Lisäksi Kuntaliitto, Kokkolan kaupunki ja Hollolan kunta ehdottivat, että molemmat palvelutarpeen arvioinnit määriteltäisiin laissa.

Sisältö

Useissa lausunnoissa kannatettiin kotoutumissuunnitelman yksilöllisyyttä ja tavoitteellisuutta (mm. sosiaali- ja terveysministeriö, Porin kaupunki ja ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry, Väestöliitto ry). Lausuntojen mukaan on hyvä, että alle 25-vuotiaiden osalta tavoitteena on koulutus. Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n mukaan toisen asteen koulutus tulisi olla tavoitteena kaikilla. Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan tavoitteissa tulisi näkyä muikin kuin työllistyminen.

Helsingin kaupungin mukaan ehdotuksen mukaista arviointityön sisältöä tulee arvioida suhteessa käytettävissä oleviin henkilöstöresursseihin ja työssä vaadittavaan ammatilliseen osaamiseen.

Helsingin kaupunki kysyi myös, kuinka varmistetaan se, että kotoutuja-asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeet tulevat tunnistetuiksi perusmuotoisessa osaamisen ja kotoutumisen

palvelutarpeen arvioinnissa.

Espoon ja Vantaan kaupunkien mukaan perusteluissa tulisi selkeyttää, miten kotoutumissuunnitelmassa arvioidaan työ- ja toimintakykyä, sillä tehtävä liittyy soteen. Lisäksi Espoon kaupunki esitti, että työ- ja toimintakykyä arvioitaisiin vain monialaisesti tehtävässä arvioinnissa tai erikseen hankittavissa asiantuntija-arvioinneissa. Vantaan kaupunki nosti esiin ohjauksen sote-palveluihin. Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymän mukaan kiintiöpakolaisille tulisi tehdä sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan tulisi tarkentaa, miten asiakkaan toiveet huomioidaan (16 §).

Forssan kaupungin mukaan tulisi tarkentaa ehdotusta kolmannen sektorin toimintaan osallistumisen tarpeen arvioinnista.

Helsingin kaupungin näkemyksen mukaisesti tulisi määritellä täsmällisesti, että palvelutarpeen arviointi tehtäisiin kaikille asiakkaille riippumatta asiakkaan statuksesta. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan kunnan kotoutumispalveluista tulisi ohjata sosiaalihuollon palveluihin tarvittaessa.

Laadinta

Lausunnoissa esitettiin toisistaan poikkeavia näkemyksiä siitä, onko ehdotettu sääntely liian yksityiskohtaista vai tulisiko (mm. Lahden, Orimattilan, Outokummun kaupunkien mukaan) lakiehdotuksessa määritellä kotoutumissuunnitelman sisältö vieläkin tarkemmin. Lisäksi osa lausunnonantajista (Pohjanmaan ELY-keskuksen ja työ- ja elinkeinotoimiston yhteisessä lausunnossa sekä Forssan, Jyväskylän ja Lappeenrannan ja Uudenkaupungin kaupungit, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Pohjanmaan liitto) kannattivat asetuksenantovaltuutta arviointien sisällöstä ja laadinnasta valtakunnallisesti yhdenmukaisten palvelujen varmistamiseksi. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNON mukaan asetuksessa tulisi tarkentaa myös tavoitteita. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan laki jättää riittävästi harkinnanvaraa arvioinnin tekemiselle johtaen asiakkaan tarpeen ja varojen riittävyyden punnintaan.

Oikeusministeriön, Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimiston mukaan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sekä kotoutumissuunnitelman laadinnan osalta perusteluissa tulisi arvioida tarkemmin julkista hallintotehtävää. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelman tekeminen ovat luonteeltaan julkisia hallintotehtäviä ja kotoutumissuunnitelman laatimisessa on kyse julkisen vallan käytöstä. Oikeusministeriön mukaan tulisi arvioida myös sopimus-sanan käyttöä niiden yhteydessä. Oikeusministeriön mukaan 17 § sisältää varsin yksityiskohtaista sääntelyä ja tulee arvioida asetuksenantovaltuutta (17.4§) tarkemmin. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että kotoutumissuunnitelman sisältöä koskevan sääntelyn vaikutusta oikeuteen saada toimeentulotukea tai työttömyyspäivärahaa olisi hyvä tarkastella perustuslain 19 §:n näkökulmasta osana säätämisyjärjestysperusteita.

Oikeuskanslerinviraston mukaan vaatimus palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä ja kotoutumissuunnitelman laatimisesta virkavastuulla olisi selkeyden vuoksi perusteltua selostaa myös säännöskohtaisissa perusteluissa, joita tulisi tältä osin täydentää.

Osassa lausuntoja (mm. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen, Espoon, Heinolan, Hämeenlinnan, Kokkolan, Lahden, Vantaan, Porvoon kaupungit, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue) nostettiin esiin, ettei kunnan työntekijöille aseteta laissa pätevyysvaatimuksia. Myös sosiaali- ja terveysministeriö sekä Orimattilan kaupunki kysyi, kuka (koulutus, virka/työsuhde) kunnassa suorittaa arvioin- teja. Sosiaali- ja terveysministeriö, Hämeenlinnan, Vantaan kaupungit, Keski-Uudenmaan sote - kuntayhtymä kysyivät, miten kunnassa voidaan arvioida sote-tarpeita ja monialaisen palvelutarpeen arvioinnin tarvetta. Paltamon kunta kysyi tulisiko kunnan kotoutumispalvelut sijoittaa työllisyyspal- veluiden yhteyteen. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupungin mukaan olisi hyvä selvittää kotou- tumispalveluiden sijoittumista kuntaorganisaatiossa, jotta niitä voitaisiin yhdenmukaistaa ja siten selkiyttää. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen mukaan on perusteltua, ettei pätevyysvaatimuksia ole, mutta riittävä osaaminen tulee taata.

Useat lausunnonantajat (Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Uudenmaan ELY-keskus, Joensuun, Lappeenrannan, Närpiön, Porvoon kaupungit, Päijät-Hämeen liitto, Turun yliopisto, Siirtolaisuus- instituutisäätiö, Suomen Yrittäjät ry, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Ammattiliitto Pro, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry, Monika-Naiset liitto, Väestöliitto ry) toivat esiin henkilöstön osaamisen kehittämisen tärkeyden liittyen mm. arviointien ja suunnitelmien laatijaan sekä kotoutu- miskoulutuksen tai yhteiskuntaorientaation perehdyttäjään. Niiden mukaan tulee olla tarjolla valta- kunnallista koulutusta tehtävään. Espoon ja Närpiön kaupungin mukaan henkilöstön osaamisen ke- hittämistä koskevan velvoitteen tulisi koskea myös valtion viranomaisten henkilöstä. Kirkkohallitus toi esiin työntekijöiden uskontolukutaidon osaamisen. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan tulee huolehtia työntekijöiden kielitaidosta. SuPer ry:n mukaan valtion on korvattava kieli- koulutuksesta ja kielitaidon testauksesta aiheutuvat kustannukset työnantajalle. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen mukaan työntekijöiden moninaisuudella voidaan vähentää tulkkauksen tarvetta.

Närpiön kaupungin ja Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n mukaan monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin laatiminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa on tär- keää. Varsinais-Suomen ELY, Varsinais-Suomen TE-toimiston, Porin, Vantaan kaupungin mukaan 14 vrk määräaika voi olla haastava toteuttaa monialaisessa suunnitelmassa, sillä mukana on sekä kunta että hyvinvointialue. Vihdin kunta piti kuitenkin kotiäitien osalta epärealistisena 14 vuorokau- den rajaa kotoutumissuunnitelman laatimiseen arvioinnin jälkeen. Närpiön kaupunki ehdotti tähän lievempää muotoilua, kuten ”pääasiassa”. KEHA-keskuksen mukaan ei ole tarpeen toistaa työnha- kijoiden osalta säännöstä. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupunki kysyi, miten taataan aikara- joissa pysyminen. Vantaan kaupungin mukaan kotoutumissuunnitelman laatiminen voitaisiin toteut- ta erityisen heikossa asemassa olevalle maahan muuttaneelle yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ilman uuden suunnitelmamuodon luomista ja palvelukokonaisuuden tarpeetonta monimut- kaistamista. Pirkanmaan ELY-keskuksen, Uudenmaan TE-toimiston, Jyväskylän kaupungin mu- kaan ”viipymättä” on liian epämääräinen ja määräaika tulisi tarkentaa asetuksella. Oikeuskansle- rinviraston mukaan viipymättömyys on toistettu kahdessa säännöksessä.

Oikeuskanslerinviraston mukaan määräajat ovat varsin lyhyitä, ja uudistuksen valmistelussa ja toi- meenpanossa on kiinnitettävä huomiota siihen, että määräaikoja käytännössä pystytään noudatta- maan ja perusteluissa tulisi täydentää tätä.

Espoon kaupungin mukaan ohjaus palveluun tai koulutukseen kuukaudessa on nykyistä huomatta- vasti nopeampi aikataulu ja edellyttäisi merkittävää lisärahoitusta. Vaasan kaupungin mukaan kou- lutuksen käynnistyminen edellyttää riittävän ison ryhmän kokoonsaamista. KEHA-keskus esitti

työnhakijoiden ja työvoiman ulkopuolisten osalta erilaista aikataulua palveluihin hakeutumisen velvollisuudessa.

Hämeenlinnan kaupungin mukaan tulisi kehittää malleja kotona lapsia hoitavien vanhempien siirtymien tukemiseksi työvoiman ulkopuolelta työvoimaan ja työvoimapalveluiden asiakkaaksi. Tämä kuitenkin edellyttää myös tiedonsiirron kehittämistä, jotta oppilaitoksilla olisi parempi mahdollisuus tavoittaa kotivanhemmat. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan palveluihin ohjausta koskeva muotoilu korostaa kunnan roolia, kun myös muiden toimijoiden palvelut ovat keskeisiä.

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen mukaan arviointi tulisi tehdä lähtökohtaisesti kasvokkain. Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Lappeenrannan kaupunki, Etelä-Karjalan hyvinvointialue ehdotti, että arviointi voitaisiin jättää tekemättä, jos se olisi ilmeisen perusteetonta.

Tarkastaminen ja seuranta

Osassa lausuntoja pidettiin tärkeänä, että kotoutumissuunnitelmaa tarkistetaan aika ajoin ja sen noudattamista valvotaan. Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten, Lapin TE-toimiston, Helsingin, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan työttömien työnhakijoiden osalta suunnitelmien tarkastusväli on riittävä, mutta mm. kotona lasta hoitavien osalta kerran vuodessa on liian harvoin. Mm. Närpiön kaupungin mukaan on ristiriitaista, että kotoutumissuunnitelma voidaan laatia enintään vuodeksi ja että sitä tulee tarkistaa vähintään vuoden välein. Forssan ja Uudenkaupungin kaupungin mukaan kerran vuodessa tarkastaminen tuo joustoa. Oulun kaupunki nosti esiin Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin 3kk tarkastusvälin ja kysyi, milloin voidaan tarkistaa kerran vuodessa.

Espoon kaupunki, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kannatti esitystä, että kunta voisi tarkistaa osaltaan monialaistakin kotoutumissuunnitelmaa ilman hyvinvointialueen edustajaa. Vantaan mukaan tämä helpottaisi aikataulupaineessa, mutta vie pohjan monialaisuudelta. Järvenpään, Keravan kaupunki ja Tuusulan kunta kysyi, tuleeko suunnitelma päivittää kunnasta toiseen muuttaessa ja millä aikataululla.

Osassa lausuntoja (Pirkanmaan, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen TE-toimisto, Pudasjärven, Riihimäen kaupungit) esitettiin myös, että suunnitelman noudattamisen tulisi olla velvoittavampaa, esimerkiksi 22 §:n perusteluja tulisi tarkentaa tai siitä tulisi seurata etuuksien menetyt. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan velvoittavuutta tulisi selkeyttää, koskemaan vain niitä ryhmiä, joille voi seurata etuuksien menetystä. Espoon, Porin kaupungit kysyivät, päättääkö kunta toimeentulotuen alentamisesta tai miten kunta raportoi etuuden maksajalle, jos maahanmuuttaja ei noudata kotoutumissuunnitelmaa. Myös etuuksiin liittyvät kannustinloukut nostettiin esiin lausunnoissa (Espoon, Pudasjärven kaupungit). Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan tulisi arvioida kotihoidon tuen kuntalisiä. Turun yliopiston mukaan työllistymisen epäonnistumisesta ei tulisi sanktioida, sillä siihen vaikuttaa mm. työnantajien rasismi.

Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan esitetty lainsäädäntö antaa riittävät edellytykset sille, että työ- ja elinkeinoministeriö ja ELY-keskukset ohjauksellaan ja valvonnallaan varmistavat, että arviointi tehdään tasapuolisesti kaikille sitä tarvitseville erilaisissa kunnissa. Hämeen ELY-keskus toi esiin, että kuntien ja hyvinvointialueiden toimenpiteitä perusmuotoisen sekä monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointien ja kotoutumissuunnitelman laadinnassa tulisi seurata ja varmistaa, että toimenpiteissä noudatetaan lakia. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupunki nosti

esiin mallit arvioinnin ja suunnitelman tekemiseksi, sekä tietojärjestelmän yksityiskohtaisuuden tarpeen. Myös Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan seurantaa edistäisi yhtenäiset lomakkeet, joita myös Vaasan kaupunki kannatti.

Suunnitelmien kohderyhmä

Useissa lausunnoissa kannatettiin työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien laajempaa tavoittamista kotoutumista edistäviin palveluihin (opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, Keski-Suomen, Pirkanmaan ELY-keskus, Satakunnan TE-toimisto, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL, Opetushallitus, Kirkkohallitus, Espoon, Forssan, Kouvolan, Kuopion, Lohjan, Raaseporin, Turun, Vaasan kaupungit, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Moniheli ry, Föreningen Luckan r.f., Silta-Valmennusyhdistys ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Pakolaisapu ry, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, AEL-Amiedu Oy / Taitotalo, SAK ry, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Pellervon taloustutkimus PTT ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, STTK ry). Hyvänä pidettiin työnhakijoiden ja työvoiman ulkopuolisten palveluiden lähentymistä saman vastuutahon myötä. Sosiaali- ja terveysministeriö, Joutsenon vastaanottokeskus, Kymsote, Jyväskylän Oulun, Porin, Porvoon kaupungit, Päijät-Hämeen liitto, Pellervon taloustutkimus PTT ry kannattivat erityisesti haavoittuvien ryhmien (erityisesti alaikäiset, ihmiskaupan uhrin) huomioimista esityksessä. Forssa mainitsi järjestelmien lisäksi perhekeskusten ja muun viranomaisyhteistyön roolin maahanmuuttajien tavoittamisessa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan esimerkiksi itsenäisesti vastaanottokeskuksesta kuntiin muuttavien ja perheen yhdistämisen perusteella saapuvien sekä muiden maahanmuuttajien osalta on katveita. Helsingin ja Jyväskylän kaupungin mukaan ikääntyneitä ei ole huomioitu riittävästi. Porvoon kaupungin mukaan työvoiman ulkopuolisten tavoittaminen edellyttää rekisteripohjaista ratkaisua.

Lausunnoissa pidettiin hyvänä lapsia kotona hoitavien vanhempien ja maahanmuuttajanaisten aseman parantamista (mm. Pirkanmaan, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Satakunnan, Varsinais-Suomen TE-toimisto, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Tasa-arvovaltuutetun toimisto, KELA, Opetushallitus, Espoon, Helsingin, Kokkolan, Kouvolan, Lohjan, Porin, Raaseporin, Rauman, Tampereen ja Ääneskosken kaupungit, Tuusulan kunta, Kuntaliitto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Föreningen Luckan r.f., Kansalaisopistojen liitto KoL, Silta-Valmennusyhdistys ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Bildningsalliansen rf, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, SAK ry, Into - etsivä nuorisotyö ja työparajatoiminta ry, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Oulun yliopisto, Pellervon taloustutkimus PTT ry, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, Svenska Finlands folkting, STTK ry, Monika-Naiset liitto, Väestöliitto ry). Erityisesti heidän työllistymismahdollisuuksiaan korostettiin (mm. Tasa-arvovaltuutetun toimisto, Espoon, Lieksan kaupungit, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Väestöliitto ry).

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten mukaan Kansaneläkelaitoksen tulee toimittaa tiedot tarpeeksi usein, jotta kotona lasta hoitavat vanhemmat tavoitetaan palveluihin. Mm. Jyväskylän kaupungin, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian mukaan kotiäidit tarvitsevat kannustimia. Kuntaliiton mukaan kunnilla ei ole velvoitetta järjestää lastenhoitoa. Espoon, Helsingin ja Tampereen kaupungin mukaan on ongelmallista, ettei lapsia kotona hoitavien vanhempien palveluiden kehittämiseen osoiteta rahoitusta kunnille. Helsingin kaupungin mukaan lastenhoidon järjestäminen voi täyttää varhaiskasvatuksen määritelmän. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että kotona

lasta hoitavien vanhempien tavoittamiseksi on ensisijaisen tärkeää varmistaa, että kunnissa kehitetään asiakaslähtöisesti näiden kotoutujien tarpeisiin vastaavaa toimintaa esimerkiksi kotoutumispalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyönä. Vanhempien tavoittamiseksi ja kokonaisvaltaisen tuen kehittämiseksi tulisi edelleen vahvistaa neuvoloiden sekä lapsiperheiden- ja aikuisten sosiaalipalveluiden paikallista yhteistyötä kotoutumispalveluiden toimijoiden kanssa. KEHA-keskus kysyi, miten menetellään, jos kotihoidon tukea saava on myös työnhakijana.

Espoon ja Vantaan kaupungit, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue kysyivät, onko yhdenvertaista edellyttää kotihoidon etuuksia saavaa maahanmuuttajaa etuuksien menetyksen uhalla osallistumaan kotoutumissuunnitelmaan. Hyvinkään mukaan tarvitaan velvoittavuutta, jotta kotiäidit saadaan osallistumaan. Vantaan kaupungin mukaan kotihoidon tukea saavasta tulisi olla tieto kunnalla ja tämä voisi osallistua vapaaehtoisesti kotoutumispalveluihin. KEHA-keskus kysyi velvoittavuudesta. Myös opetus- ja kulttuuriministeriö nosti esiin nykyisen lainsäädännön ongelman, joka estää lasten varhaiskasvatusoikeuden toteutumista.

Useissa lausunnoissa (mm. Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Keski-Suomen, Lapin, Pirkanmaan, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Uudenmaan, ELY-keskus, Lapin, Satakunnan TE-toimisto, Business Finland, Tilastokeskus, Espoon, Jyväskylän, Kristiinankaupungin, Kuopion, Närpiön, Porvoon, Tampereen, Uudenkaupungin kaupungit, Pohjanmaan liitto, Varsinais-Suomen liitto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Suomen Yrittäjät ry, Metropolia Ammattikorkeakoulu, AEL-Amiedu Oy / Taitotalo, Oulun yliopisto, Svenska Finlands folkting, STTK ry, Väestöliitto ry) nostettiin esiin työ- ja osaamisperusteisen maahanmuuton (ml. kausityöläiset) sekä opiskelijat, sekä heidän huomioimisensa kotoutumislain mukaisissa palveluissa. Hämeenlinnan kaupungin ja Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n mukaan esityksessä tulisi huomioida työperusteisesti muuttaneet, jotka ovat myöhemmin jääneet työttömiksi. Vantaan kaupungin, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan oikeus palveluihin tulisi säilyä myös työllistyneellä kansainvälistä suojelua saavalla.

Väestöliitto ry pitää tärkeänä, että kotouttamislain uudistuksessa huomioidaan maahanmuuttoperusteista riippumatta kaikki maahan muuttaneet potentiaalisina kotouttamispalveluihin oikeutettuina tarveharkinnan mukaisesti. Helsingin kaupungin mukaan myös muut työnhakijat kuin työttömät tulisi huomioida esityksessä vahvemmin. Myös puoliset nousivat lausunnoissa esiin, esim. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n mukaan myös perhesiteen perusteella muuttavat ja muut kotikunnattomat tulisi huomioida esityksessä. Neogames Finland ry nosti esiin työnantajien työntekijöidensä perheenjäsenille ostamat palvelut, akateemisten palvelutarpeet. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan toimeentulotukea hakevat tulisi sisällyttää kotoutumisohjelman palveluiden piiriin.

Perheen kotoutumissuunnitelma

Muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön, Kymsoten, Porvoon kaupungin, Turun yliopiston, Siirtolaisuusinstituuttisäätiön, Pelastakaa Lapset ry:n, Suomen Kansanopistoyhdistyksen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n mukaan perheen kotoutumissuunnitelmalla voi olla tärkeä rooli, kunhan sitä käytetään. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO:n mukaan tulisi vahvistaa sitä, että suunnitelmia laadittaisiin. Useissa muissakin lausunnoissa kannatettiin perheiden ja lapsien huomiointia kotoutumisen edistämässä (mm. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO).

Sosiaali- ja terveysministeriön ja KEHA-keskuksen mukaan tulisi selkeyttää, ketkä kunnassa ovat vastuussa perheen kotoutumissuunnitelman laatimisesta. Espoon kaupunki, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue nosti esiin, että kunnan työntekijälle ei ole asetettu ammattivaatimuksia, minkä johdosta perheen kotoutumissuunnitelman laadinta voisi olla haastavaa ja paremmin perhekeskukselle sopiva tehtävä.

Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimiston, Lahden kaupungin mukaan perheen kotoutumissuunnitelman perusteluissa tulisi huomioida varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen osallistuminen. Lappeenrannan, Orimattilan kaupungit toi esiin, ettei ole osoitettu resursseja kunnan opetus- ja varhaiskasvatukseen huomioimiseen perheen kotoutumissuunnitelman laadintaan. Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto kommentoi 16-17-vuotiaan asemaa perheen kotoutumissuunnitelmassa sekä sitä, että suunnitelmien keston tulisi kattaa lapsen siirtyminen ammatilliseen koulutukseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa mahdollisuutta laatia perheen kotoutumissuunnitelma monialaisesti. Tampereen, Turun kaupungin mukaan perheen kotoutumissuunnitelma tulisi tehdä kunnan ja hyvinvointialueen välisenä yhteistyönä, jos perheellä on sosiaalihuollon asiakkuus. Lisäksi Lappeenrannan, Orimattilan kaupungit huomauttivat, ettei sosiaalihuollon osaamistakaan voisi hyödyntää, ellei perhe ole hyvinvointialueen asiakas.

Espoon kaupungin, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen mukaan lakiesityksestä ei selviä riittävästi yksilöllisen kotoutumissuunnitelman ja perheen kotoutumissuunnitelman keskinäinen suhde ja perheen kotoutumissuunnitelman velvoittavuus.

ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry nosti esiin vaadittavan suostumuksen olevan riski, ettei kaikista eniten suunnitelmaa tarvitseville tehtäisikään sitä. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että suostumuksen saamisessa mainittaisiin vanhempien lisäksi myös huoltajat (19.1.2 §). Suomen Punainen Risti esittää lisättävän perheyhteyksien ylläpitämiseen ja palauttamiseen liittyvät tarpeet.

Föreningen Luckan r.f.:n ja Bildningsalliansen rf :n, Svenska Finlands folkting:n mukaan perheen kotoutumisessa tulisi huomioida ruotsin kielisen kotoutumisen mahdollisuus. Satakunnan TE-toimiston, Oulun kaupungin mukaan perheen kotoutumissuunnitelman laatimiselle ja jatkamiselle pitää olla yhtäläiset kriteerit.

Monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Useissa lausunnoissa kannatettiin uutta monikielistä yhteiskuntaorientaatiota (opetus- ja kulttuuriministeriö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskukset, Hämeen, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, KELA, Opetushallitus, Kirkkohallitus, Espoon, Forssan, Helsingin, Imatran, Kotkan, Kuopion, Lappeenrannan, Närpiön, Porin, Rauman, Tampereen ja Äänekosken kaupungit, Kuntaliitto, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Pohjanmaan liitto, Turun yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Moniheli ry, Arffman Finland Oy, Akava ry, Siirtolaisuusinstituuttisäätiö, Silta-Valmennusyhdistys ry, Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Ammattiliitto Pro, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Väestöliitto ry). Lappeenrannan kaupungin mukaan yhteinen toimintamalli voi parhaimmillaan vähentää henkilökohtaisen ohjauksen tarvetta. Sen

sijaan Espoon kaupungin mukaan uuden palvelun lisääminen on ristiriidassa kotoutumissuunnitelmien keston lyhentämisen kanssa. Useissa lausunnoissa tuotiin myös esiin uuden tehtävän aiheuttama resurssitarve, *jota on kuvattu tarkemmin valtion korvauksia koskevan lausuntopalautteen alla.*

Heinolan, Kokkolan, Kristiinankaupungin, Lahden ja Orimattilan kaupungit kysyivät, mitä yhteiskuntaorientaatio sisältää. Useiden lausunnonantajien mukaan yhteiskuntaorientaation tulisi olla laajempi kuin pelkkää työllistymistä käsittelevä perehdytys, ja sen tulisi sisältää mm. osallisuutta, harrastusmahdollisuudet, viranomaisten ja muiden kotoutumista edistävien toimijoiden palvelut, demokratian toiminta, perus- ja ihmisoikeudet, tasa-arvo, seksuaalinen itsemääräämisoikeus, työelämän pelisäännöt, Suomen kaksikielisyys, uskonnonvapaus. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan, Kristiinankaupungin, Närpiön ja Tampereen kaupungit, Moniheli ry nostivat esiin maahanmuuttajien digitaalisten kehittämisen osana kotoutumiskoulutusta tai yhteiskuntaorientaatiota.

Jyväskylän yliopisto Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen mukaan laissa tulisi säätää tarkemmin sen sisällöstä. Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Savon, Uudenmaan ELY-keskuksen, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston ja Forssan, Jyväskylän ja Kristiinankaupungin ja Uudenkaupungin kaupungin, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO:n, Suomen Pakolaisapu ry:n mukaan yhteiskuntaorientaation sisältöä tulisi tarkentaa asetuksella. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen, Jyväskylän yliopisto Soveltavan kielentutkimuksen keskus mukaan tarvitaan valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan monikielisen yhteiskuntaorientaation kehittäminen on vielä kesken.

Useissa lausunnoissa (mm. Lapin, Pohjanmaan ELY-keskus, Lapin, Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Tampereen kaupunki) esitettiin, että perusteluissa tulisi tuoda esiin, että yhteiskuntaorientaatio voidaan toteuttaa yhtenäisenä eri ryhmille. Mm. Lapin, Pirkanmaan ELY-keskuksen, Lapin TE-toimiston, Närpiön, Porvoon ja Uudenkaupungin kaupungin, Pohjanmaan liiton, Paremmiin Yhdessä ry:n mukaan yhteiskuntaorientaatio tulisi tarjota myös työvoimaan kuuluville ja opiskelijoille. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO:n mukaan oikeus yhteiskuntaorientaatioon tulisi laajentaa kaikille maahanmuuttaneille, ja että kunta voisi tarpeen mukaan järjestää yhteiskuntaorientaatiota myös muille maahanmuuttaneille ja monikielisille kuntalaisille. Suomen Pakolaisapu ry:n mukaan ei ole tarkoituksenmukaista tarjota sitä kaikille, esim. korkeakoulutetuille EU-kansalaisille.

Lausunnoissa esitettiin toisistaan poikkeavia näkemyksiä monikielisen yhteiskuntaorientaation toteuttamistavoista. KEHA-keskuksen, Uudenmaan ELY-keskuksen ja Helsingin, Mikkelin, Porin, Savonlinnan kaupunkien, Turun yliopiston mukaan ei ole järkevää hankkia yhteiskuntaorientaatiota pienillä paikkakunnilla paikallistasolla, vaan valtakunnallisella tasolla esimerkiksi KEHA-keskuksen tai Opetushallituksen kehittämänä. Myös Uudenmaan TE-toimiston, Opetushallituksen, Keravan, Lappeenrannan, Mikkelin, Savonlinnan, Vaasan kaupungin ja Tuusulan kunnan mukaan vähintään pienille kieliryhmille tarvittaisiin valtakunnallisesti järjestetty orientaatio, kenties virtuaalisesti järjestettynä. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan etätoteutus voisi kuitenkin olla tarpeen suurempien ryhmien tavoittamisessa. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO kannattaa sitä, että kunta voi myös hankkia yhteiskuntaorientaation toteutuksen. Helsingin kaupunki esitti, että valtio järjestäisi eri kielisten materiaalien tuottamisen ja ELY:t tukisivat kuntia yhteiskuntaorientaation järjestämisessä.

Sen sijaan mm. Kaakkois-Suomen, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskukset, Pietarsaaren, Vaasan kaupunki, Silta-Valmennusyhdistys ry, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö

IOM, Suomen Pakolaisapu ry ehdottivat, että yhteiskuntaorientaatio tulisi järjestää pääasiassa läsnä-opetusmuotoisesti mm. puuttuvien luku- ja kirjoitus- sekä digitaatiojen vuoksi. Helsingin kaupungin mukaan laissa tulisi määritellä mille ryhmille etäopetus soveltuu.

Espoon kaupungin mukaan yhteiskuntaorientaation järjestämisvelvoitteessa tulisi olla eroja isojen ja pienten kaupunkien välillä ja tämän tulisi näkyä myös rahoituksessa. Kuntaliiton mukaan on tärkeää, että monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestämistavoissa otetaan huomioon paikalliset olosuhteet. Kuntaliiton, Raaseporin, Porin, Pudasjärven kaupunkien, Turun yliopiston mukaan pieniä kuntia helpottaa, että yhteiskuntaorientaatio voidaan ostaa palveluntuottajilta ja järjestää esim. useamman pienen kunnan kesken yhteisesti.

Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Varsinais-Suomen TE-keskus, Forssan, Heinolan, Lahden, Orimattilan, Rauman, Tampereen kaupungit, Silta-Valmennusyhdistys ry, Vapaa Sivistystyö ry, Jyväskylän yliopisto Soveltavan kielentutkimuksen keskus kysyivät, miten eri kieliryhmät siinä huomioidaan. Osa piti tärkeänä pienienkin kieliryhmien huomiointia, osan mielestä se oli epärealistista. Vaasan kaupungin mukaan monikielisyys on haasteena ja edellyttää tulkkeja, mutta mikäli tulkkauskustannuksia ei jatkossa maksettaisi todellisten kustannusten mukaan, se edellyttäisi omakielisiä ohjaajia. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen mukaan tulkkaus olisi läsnä- ja etäopetuksen jälkeen vasta kolmas vaihtoehto toteutustavoissa, ja vain poikkeustapauksessa ja erikseen perusteltuna voitaisiin käyttää audio- tai kirjallista materiaalia eli itseopiskelua. Moniheli ry esitti monimuotoisten ja osallistavien opetustapojen käyttöä.

Vihdin kunta kysyi, onko esimerkiksi kiintiöpakolaisten osalta kannattavaa sijoittaa orientaatiota alkuun, kun silloin on paljon muutakin opeteltavaa. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupunki, Tuusulan ja Vihdin kunta esittivät, että yhteiskuntaorientaatiota tarjottaisiin vaiheittain. Heinolan, Lahden ja Orimattilan kaupungit esitti, että yhteiskuntaorientaation voisi yhdistää kotoutumiskoulutukseen.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen mukaan on ongelmallista, jos yhteiskuntaorientaatiota tulee järjestää vain mahdollisuuksien mukaan. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n mukaan tulisi säätää, että palvelu voidaan jättää toteuttamatta yksilölle perustellusta syystä.

Hämeenlinnan kaupunki esitti, että hyvinvointialueen ja muiden viranomaisten roolia yhteiskuntaorientaatioissa tulisi selkeyttää. Mm. Rauman kaupunki esitti kolmannen sektorin roolia yhteiskuntaorientaation toteuttamisessa.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Kotoutumiskoulutuksen järjestäminen, hankinta sekä seuranta

Mm. Hämeen ELY-keskus, Imatran, Mikkelin, Kuopion, Savonlinnan kaupunki, Kuntaliitto kannattavat kotoutumiskoulutuksen järjestämisvastuun siirtoa kunnille työvoimapalvelu-uudistukseen ja työvoimakoulutuksen järjestämisvastuuseen liittyen. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan viranomaisvastuut on kuvattu riittävällä tasolla. Osassa lausuntoja (Kouvola, Lappeenranta, Orimattilan, Vantaan kaupungit, Vihdin kunta) todettiin, että kotoutumiskoulutuksen järjestäminen ja hankinta ovat kunnalle täysin uusi tehtävä, joten työvoimapalvelu-uudistuksesta seuraavaa osaami-

sen ja rahoituksen siirtoa tulisi kuvata tarkemmin esityksessä. Raaseporin, Tampereen kaupunki toivoi, että kotoutumisopetuksen järjestämistä vastuun lisääntymisen myötä kunnalla on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa kotouttamisopetuksen suunnitteluun.

Sivistystyönantajat ry suhtautuu varauksella koulutusten hankintavastuun siirtoon kunnille suhteessa yritysten kilpailumahdollisuuksiin. Hämeenlinnan kaupungin mukaan kotoutumiskoulutuksen kilpailuttamista ja kehittämistä tulisi tarkastella erityisesti laadun ja pitkäjänteisen kehittämisen näkökulmasta. Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus nosti esiin huolen, että kunnat kilpailuttavat hinnan perusteella laadun kärsiessä. Mm. Satakunnan TE-toimiston, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry:n, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n, Kansalaisopistojen liitto KoL, Akava ry:n ja Väestöliitto ry:n lausunnot korostivat kotoutumiskoulutuksen laadun kehittämistä. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan täytyy varmistaa, että kotoutumiskoulutuksen kehittämistyön tulokset saadaan kattavasti viestitettyä myös uusille koulutuksen järjestäjille.

Osassa lausuntoja (Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Kristiinankaupungin kaupunki, Vihdin kunta) kysyttiin edellytyksistä järjestää pienille paikkakunnille kotoutumiskoulutuksia. Mm. Raaseporin kaupungin mukaan kunnat voivat järjestää kotoutumiskoulutuksia yhdessä. Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappian mukaan koulutusta tulisi järjestää kaikissa kunnissa. Espoon kaupungin mukaan tulisi selvittää, että kunta voi tuottaa palveluita itse tai osittain omistamansa koulutuskuntayhtymän kautta, yhteistyössä oppilaitoksen tai korkeakoulun kanssa tai järjestää niitä tekemällä julkisia hankintoja. Mm. Vaasan kaupunki kannattaa mahdollisuutta, että kunta toteuttaa koulutuksen itse.

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset katsovat, että lakiluonnoksen velvoittava muotoilu koulutuksen järjestämisestä 25 §:ssä on tarpeen. Närpiön kaupungin mukaan 25 §:n sanamuotoa tulee muuttaa niin, että se mahdollistaa myös joustavan etäopetuksen, esim. ”se on kunnassa käytössä”. Mm. Pohjanmaan liiton, Föreningen Luckan r.f. mukaan tulisi olla lähiopetusta. Mm. Into -etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n mukaan tulisi huomioida monimuotoisuus.

Kotoutumiskoulutuksen hankinta tulee Uudenmaan ELY-keskuksen, Savonlinnan kaupungin mukaan vaatimaan kunnilta alueellista ja todennäköisesti myös valtakunnallista yhteistyötä. Vantaan kaupunki ehdotti koulutuksia osaamisen siirtymiseksi ELYistä kuntiin. Hämeen ELY-keskus, Akava ry esittivät, voisiko kotoutumiskoulutuksen tarjoaminen olla luvanvaraista toimintaa.

Varsinais-Suomen ELY, Varsinais-Suomen TE-toimisto kysyivät, miten varmistetaan kotoutujien mahdollisuus saada kotoutumiskoulutusta sekä koulutuksen valvonta. Kotoutumiskoulutuksen laadun seuraaminen ja valvonta ovat yksi kotoutumiskoulutuksen järjestämisen myötä kunnalle tuleva tehtävä. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan vastuu kotoutumiskoulutuksen valtakunnallisesta ja yhteismitallisesta seurannasta tulisi olla valtionhallinnolla kuten työ- ja elinkeinoministeriöllä tai Opetushallituksella.

Akava ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Sivistystyönantajat ry esitti kotoutumiskoulutuksen siirtoa OKM:n alaisuuteen. Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymän mukaan sosiaalihuollon tulisi olla mukana suunnittelemassa haavoittuvien ryhmien kotoutumiskoulutusta.

Kotoutumiskoulutuksen sisältö ja tavoitteet

Osan (Mm. Hämeen TE-toimisto, Helsingin ja Närpiön kaupungin, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kiinteistöyönantajat ry) mukaan kotoutumiskoulutus ja sen työelämään suuntautuneisuus ovat kannatettavia. Varsinais-Suomen ELY, Varsinais-Suomen TE-toimisto toivat esiin, että kotoutumiskoulutus on jo nyt varsin työelämälähtöistä. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan kotoutumiskoulutuksessa on tärkeää pitää yhdessä kieli- ja kulttuurikoulutus. Uskontojen yhteistyö Suomessa - USKOT-foorumi ry:n mukaan kotoutumiskoulutuksessa pitäisi antaa kattavaa tietoa myös Suomessa toimivista uskonnollisista yhteisöistä.

Valtiontalouden tarkastusviraston, Vihdin kunnan sekä Forssan ja Kuopion kaupungin mukaan kotoutumiskoulutuksen sisältö on kuvattu riittävällä tasolla. Vihdin kunnan mukaan kotoutumiskoulutukseen tulee laatia valtakunnalliset sisällöt. Forssan, Kuopion kaupungin mukaan kotoutumiskoulutuksen sisältö on riittävästi kuvattu. Kiinteistöyönantajat ry, Akava ry:n mukaan sisältö on kannatettava. Hämeenlinnan kaupungin mukaan asetuksella tulisi täsmentää kotoutumiskoulutuksen sisältöä ja tavoitetasoja. Suomen Kansanopistoyhdistyksen mukaan osa sisällöllisistä esityksistä voisi sisältyä OPH:n opetussuunnitelman perusteisiin. Närpiön kaupunki esitti vähimmäistuntimäärän lisäämistä lakiin.

Monet lausunnonantajista kannattavat mahdollisuutta aiemman osaamisen tunnistamisen ja tutkintojen tunnustamiseen (Kaakkois-Suomen, Lapin, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Uudenmaan ELY-keskukset ja Lapin, Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Närpiön, Savonlinnan, Tampereen kaupungit, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Akava ry, Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Paremmiin Yhdessä ry, Suomen Yrittäjät ry, Suomen Kansanopistoyhdistys, SAK ry, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Sivistystyönantajat ry). Usein tällä tarkoitetaan kotoutumiskoulutukseen sisältyvää toimenpidettä. Mm. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen ja Paremmiin Yhdessä ry:n mukaan tämän tulisi olla velvoittavampaa. Mikkelin, Savonlinnan kaupungin, Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n ja Akava ry:n mukaan osaamisen arviointia helpottaisi osaamisen ja taitojen luokittelu. Sen sijaan opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen mukaan tutkinnon tunnustamisesta hyötyvät vain ne, jotka tavoittelevat ammatinharjoittamisoikeutta, tiettyä tutkintoa tai opintoja. Metropolia Ammattikorkeakoulun mukaan tulisi hyödyntää korkeakoulujen osaamista korkeakoulutettujen palveluissa (ml. osaamisen tunnistaminen) ja taata niiden saatavuus. Lisäksi Opetushallituksen mukaan perusteluissa oleva rajausta tiettyjen tutkintojen osalta tulisi nostaa myös pykälään.

Pirkanmaan ELY-keskus katsoo, että kotoutumiskoulutuksen kouluttajakohtaisten opetussuunnitelman perusteiden merkitystä tulee vahvistaa, ja perusteet tulee viedä yhteiseen Opetushallituksen ylläpitämään e-perusteet -järjestelmään.

Hämeenlinnan kaupunki ehdottaa lisättäväksi hallituksen esityksen perusteluteksteihin niitä keinoja, joilla yhdyspintaratkaisuja voidaan edistää kotoutumiskoulutuksen, kuntoutuspalvelujen, työvoimapaalvelujen, terveyden ja hyvinvoinnin välillä. Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan, Varsinais-Suomen ELY, Satakunnan, Varsinais-Suomen TE-toimisto, Espoon, Hämeenlinnan, Tampereen kaupungit, Silta-Valmennusyhdistys ry, Jyväskylän yliopisto Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Väestöliitto ry kannattaa, että kotoutumiskoulutukseen lisätään työ- ja toimintakykyä tukevia kuntouttavia elementtejä. Lisäksi Hämeen, Satakunnan TE-toimisto, Espoon, Helsingin, Jyväskylän ja Vantaan kaupungit ehdottavat, että kuntouttavan työtoiminnan lainsäädännöstä poistettaisiin kotoutuja-asiakkaat soveltamisalan ulkopuolelle säätävä rajoitus. Pohjois-Karjalan TE-toimisto ja Jyväskylän TE-toimisto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK pitivät työharjoittelua tärkeänä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esitti täsmennyksiä 24 §:ään aikuisten perusopetuksen ja lukutaito-opetuksen sekä kotoutumiskoulutuksen suhteesta, sekä esityksen perusteluihin. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen mukaan on tärkeää, että kotoutumiskoulutuksena voidaan järjestää myös lukutaitokoulutusta tai aikuisten perusopetusta. Myös Kouvolan kaupunki toi esiin aikuisten perusopetuksen tärkeyden. Kaakkois-Suomen, Uudenmaan ELY-keskuksen, Opetushallituksen mukaan on sekavaa, jos aikuisten perusopetusta tai lukutaitokoulutusta mielletään kotoutumiskoulutukseksi, joten niistä tulisi säätää omassa pykälässään. Forssan kaupungin mukaan luku- ja kirjoitustaidon opetusta tulisi järjestää osana maahanmuuttajan kotoutumiskoulutusta ja taata luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen riittävyttä muihin moduuleihin yhteensovittamiseksi. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n mukaan valmentavaa koulutusta tulisi voida järjestää myös kotoutumiskoulutuksena, ei vain omaehtoisina opintoina. Uudenkaupungin kaupungin mukaan luku- ja kirjoitustaidon opetusta tulee järjestää osana maahanmuuttajan kotoutumiskoulutusta ja taata luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen riittävyttä muihin moduuleihin yhteensovittamiseksi.

Uudenmaan ELY-keskuksen ja Hämeenlinnan, Tampereen kaupungin mukaan tulisi määritellä kielitason lisäksi myös muut kotoutumiskoulutuksessa saavutettavien yleisten valmiuksien tavoitetasot huomioiden maahanmuuttajien erilaiset taustat.

Kaakkois-Suomen, Uudenmaan ELY-keskus kysyi, milloin koulutuspalvelun tuottaja voi poiketa opetussuunnitelman perusteista erityisestä syystä (24 §).

Hämeenlinnan kaupungin mukaan laissa tulisi määritellä kotoutumiskoulutuksen kohderyhmät sekä ajankohta. Kouvolan kaupungin mukaan sen kohderyhmää tulisi laajentaa, jotta saadaan riittävät ryhmäkoot kokoon kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentymisestä huolimatta. Mm. Pirkanmaan ja Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen mukaan kotoutumiskoulutusta tulee olla työvoiman ulkopuolisille. Pirkanmaan ELY-keskus ehdotti, että työvoiman ulkopuolella oleville kotoutumiskoulutusta voidaan järjestää myös vapaan sivistystyön toimesta, missä käytössä olisivat hieman erityyppiset opetussuunnitelman perusteet ja koulutuksen järjestämisen reunaehdot.

Mm. Etelä-Savon ja Pohjois-Savon ELY-keskukset Satakunnan TE-toimisto, Närpiön, Pietarsaaren kaupunki, Pohjanmaan liitto, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry, SAK ry ehdottivat työvoimaan kuuluvien mahdollisuutta osallistua kotoutumiskoulutukseen ja osa myös vastuuta työnantajille ohjauksessa tai kielikoulutuksen järjestämisessä. Espoon kaupungin mukaan työssä olevien maahanmuuttajien suomen ja/tai ruotsin kielen opetus auki oleva yhteiskuntapoliittinen kysymys, jonka ratkaisemiseen ei riitä kehoitus perusteluissa. Uudenmaan ELY-keskuksen, Opetushallituksen mukaan voimassa olevan lain mukaista sanamuotoa tulisi täsmentää siten, että myös tilapäisellä oleskeluvalla olevat henkilöt ilman kotikuntaa saisivat kotoutumiskoulutusta, sillä heillä ei ole ollut oppivelvollisuutta. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan oikea-aikaisuus ja ohjaus kullekin henkilölle parhaiten sopivaan ryhmään on koko kotoutumiskoulutuksen onnistumisen yksi avaintekijä. Mm. Satakunnan TE-toimiston, Oulun yliopiston mukaan Koulutuksen järjestämisessä pitäisi huomioida myös kaikki erityistä tukea tarvitsevat ryhmät ja eriyttää koulutusta eri ryhmille sopivaksi.

Mm. Varsinais-Suomen ELY, Varsinais-Suomen TE-toimisto, Keravan, Lohjan, Tampereen kaupunki, Kansalaisopistojen liitto KoL, Silta-Valmennusyhdistys ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, Suomen Pakolaisapu ry nostivat esiin yli-kotoaikaisten kotoutumiskoulutuksen tai omaehtoisten opintojen tarpeen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus nosti esiin kotoutumisajan ylittäneiden mahdollisuudet osallistua koulutukseen, esimerkiksi opintoseleillä.

Helsingin, Närpiön, Pietarsaaren kaupungin, Pohjanmaan liiton, Föreningen Luckan r.f., Siirtolaisuusinstituutissaatiön, Vapaa Sivistystyö ry:n, Bildningsalliansen rf:n, Svenska Finlands folkting:n mukaan konkreettisempia ehdotuksia ruotsinkielisen kotoutumisen edistämiseksi tarvittaisiin, esimerkiksi mahdollisuutta sekä suomen että ruotsin kielen opiskeluun. Vaasan kaupungin mukaan resurssit eivät riitä kaksikielisiin palveluihin. Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto kannattavat mahdollisuutta sisällyttää toisen kotimaisen kielen opiskelumahdollisuus valinnaisina opintoina kotoutumiskoulutukseen. Kuurojen liitto ry, Vammaisfoorumi ry esitti viittomakielen lisäämistä kotoutumiskoulutuksen kielivalikoimaan ja testaukseen.

Mm. Oulun kaupunki nosti esiin työnhakuvelvollisuuden ja piti tärkeänä alle 25-vuotiaiden perusopetuksen suorittamista. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus ehdotti perusteluissa täsmennettävän, ettei työnhakuvelvoite koske aikuisten perusopetusta suorittavia. Hämeenlinnan kaupungin, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n mukaan on tärkeää parantaa mahdollisuuksia hyödyntää palkkatukea maahanmuuttajien työllisyyden tukemisessa esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen aikana tai jälkeen.

Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto ehdottivat, että korkeakoulujen SIMHE-palvelut huomioitaisiin esityksessä päällekkäisen työn välttämiseksi.

Paremmiin Yhdessä ry:n mukaan kotoutumiskoulutuksessa sekä omaehtoisissa opinnoissa tulee varmistaa riittävät resurssit kotoutujien tukemiseen, jotta he eivät jäisi ilman opiskelupaikkaa ja jotta heille haetaan tarkoituksenmukaisia työharjoittelupaikkoja.

Kielitestausta

Useissa lausuntoja (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Etelä-Savon, Lapin, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ELY-keskus, Lapin Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, KEHA-keskus, Opetushallitus, Forssan, Heinolan, Helsingin, Lahden, Lappeenrannan, Orimattilan, Oulun, Rauman, Tampereen, Uudenkaupungin, Vantaan ja Äänekosken kaupungit, Vihdin kunta, Pohjanmaan liitto, Uudenmaan liitto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Helsingin Diakonissalaitos, Paremmiin Yhdessä ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, SAK ry, Kunta- ja hyvinvointialueuuantajat KT, Oulun yliopisto, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry) kannatettiin Opetushallituksen määräämää yhtenäisin tavoin järjestettävää kotoutumiskoulutuksen päättötestausta (24 §).

Osa lausunnonantajista käsitti kyseessä olevan kielitaidon päättötestausta, osa laajempi. Opetushallitus kysyi, mikä näiden kahden suhde on. Esim. Oulun yliopisto kannatti, että se koskisi myös omaehtoisia opintoja. Moniheli ry sen sijaan kyseenalaisti uudistuksen hyödyt. Porvoon kaupungin ja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen mukaan kielitesti pitää kehittää loppuun ennen sen käyttöönottoa. Jyväskylän kaupungin mukaan kielitesti ei ole riittävä osaamisen mittari. Samoin kysymyksiä herätti se, tehdäänkö päättötestausta kaikille, esim. Tampereen kaupunki kysyi, tehdäänkö testi myös esim. aikuisten perusopetukseen osallistuville.

Useissa lausunnoissa (mm. Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto, Helsingin, Hämeenlinnan, Mikkelin Närpiön, Porvoon, Tampereen, Vantaan kaupungit, Moniheli ry, Paremmiin Yhdessä ry, Akava ry, Silta-Valmennusyhdistys ry:n ja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus) tuotiin esiin, että kielen opetuksessa ja testauksessa tulisi huomioida maahanmuuttajien erilaiset taustat sekä koulutuksentuottajista johtuvat erot. Mm. Vantaan kaupungin, Jyväskylän yliopis-

ton Soveltavan kielentutkimuksen keskus ja Suomen Yrittäjät ry:n mukaan oikeanlainen jatko-ohjaus on tärkeää. Silta-Valmennusyhdistys ry suhtautuu kriittisesti valtakunnalliseen testaukseen myös resurssien vuoksi sekä siksi, että vastaustekniikan opettelukin veisi osan koulutusajasta. Vantaan kaupungin mukaan testauksen tulisi sisältää kirjallisen lisäksi kuullun ja puhutun kielen testauksen.

Yleisesti lausunnoissa pidettiin tärkeänä riittävän kielitaidon saavuttamista. Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Uudenmaan ELY-keskuksen, Pohjanmaan liitto, Vapaa Sivistystyö ry:n, Suomen Kansanopistoyhdistyksen, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry:n, Svenska Finlands folkting:n mukaan tavoitetaso on epärealistinen käytettävissä olevassa ajassa. Uudenmaan ELY-keskuksen ja Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen mukaan tulisi antaa kertaamismahdollisuuksia. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n mukaan kielitaitotasosta ei saisi muodostua kynnyksysymystä sellaisille aloille, joilla vähempikin kielitaito riittää. Hämeenlinnan kaupungin mukaan sen sijaan kielitaitotasoa tulisi nostaa B2.2. tasolle erityisesti korkeasti koulutettujen osalta. Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimiston mukaan kaikkien päättötestaaminen on epätarkoituksenmukaista, mikäli osaaminen ei täytä tavoitetasoa. Resurssit voidaan suunnata opetuksen laadun kehittämiseen mieluummin kuin testipatteriston pyörittämiseen. Paremmiin Yhdessä ry:n mukaan kunnan tulee varmistaa, että niille, jotka eivät ole saavuttaneet kielitestauksessa vaadittavaa taitotasoa, on järjestetty riittävästi jatko-opiskelupaikkoja. Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimiston mukaan esitys (29 §) voi synnyttää uudenlaisia väliinputoajia, kun kotoutumiskoulutuksen mahdollisesti työvoimakoulutuksena aloittava ei saavuta sellaista kielitaitotasoa, joka riittää esim. ammatilliseen koulutukseen.

Närpiön kaupungin mukaan testauksesta tulisi vastata palveluntuottaja ja järjestämisvastuullinen kunta. Tampereen kaupungin mukaan testausta ei tule kehittää niin, että siitä syntyy yksityisen palveluntuottajan kielitesti-monopoli, joka on maksullinen käyttää muille organisaatioille. Opetushallituksen mukaan tulisi mahdollistaa, että testin toteuttaisi myös muu taho kuin palveluntuottaja. Osan nosti esiin huolen, että sama palveluntuottaja toteuttaa testin, joka on vastannut myös opetuksesta.

Lapin ELY-keskus ja Lapin TE-toimiston, Työn ja talouden tutkimus LABORE:n, Paremmiin Yhdessä ry:n mukaan kielitestiä voidaan käyttää koulutuksen onnistumisen mittarina. Porvoon, Tampereen kaupungin mukaan ei. Tampereen kaupungin ja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus mukaan tulostavoitteena kielitaidon taso voi johtaa väärin kirjauksiin, ja siten väärään jatko-ohjaukseen.

Omaehtoiset opinnot

Useissa lausunnoissa kannatettiin mahdollisuutta jatkaa omaehtoisia opintoja kotoutumissuunnitelman enimmäisvoimassaoloajan jälkeen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, KEHA-keskus, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Uudenmaan, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Hämeen, Uudenmaan, Varsinais-Suomen TE-toimisto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Opetushallitus, Espoon, Heinolan, Imatran, Helsingin, Joensuun, Kouvolan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Lohjan, Orimattilan, Rauman, Tampereen, Vantaan ja Äänekosken kaupungit, Teuvan kunta, Kuntaliitto, Kirkkohallitus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Paremmiin Yhdessä ry, Siirtolaisuusinstituut-tisäätiö, Kiinteistötyönantajat ry, Silta-Valmennusyhdistys ry, Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Vapaa Sivistystyö ry, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Suomen Kansanopistoyhdistys, AEL-Amiedu Oy / Taitotalo, Pellervon taloustutkimus PTT ry, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Svenska Finlands folkting).

Kiinteistöyönantajat ry:n mukaan opiskelu ei kuitenkaan saa hidastaa siirtymistä työelämään. Elinkeinoelämän keskusliitto EK suhtautuu varauksella ehdotettuun pidennykseen. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan esitys poistaa havaitut yhteensopivuusongelmat kotoutumislain ja JTYPL:n omaehtoisia opintoja koskevan sääntelyn väliltä.

Uudenmaan ELY-keskus, Espoon, Kokkolan, Vantaan kaupungit, Paremmiin Yhdessä ry pitävät perusteltuna alle 25-vuotiaiden poikkeusta kotoutumissuunnitelman kestossa.

KEHA-keskuksen mukaan kunnan tekemä kotoutumissuunnitelma on tärkeää nivelvaiheessa olevalle nuorelle, (17–18-vuotiaille) heidän aloitettujen opintojen tuettavuuden näkökulmasta, oppivelvollisuuden ikämuutoksen vuoksi.

Hämeen ELY-keskus, Uudenmaan TE-toimisto kysyi, tuettaisiinko yli 25-vuotiaiden omaehtoista opiskelua JTYPL:n nojalla. Espoon kaupunki ehdotti, että yli 25-vuotiaiden kohdalla olisi kuitenkin tärkeää lisätä, että kotoutumissuunnitelman päättyessä opintojen tukemista tulisi jatkaa työllistymissuunnitelmalla ensisijaisesti ilman erillistä uutta harkintaa ja tukipäätöstä (29 §). KEHA-keskus ehdotti täsmennystä, onko yli 25-vuotiaan osalta mahdollista tukea opintojen loppuun saattamista ilman aikarajaa. Uudenmaan TE-toimiston mukaan 29 §:n 1 ja 2 mom. erot kulukorvauksen osalta asettaa maahanmuuttajat eriarvoiseen asemaan. Myös sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti huomiota kulukorvaukseen.

Vapaa Sivistystyö ry:n mukaan ehdotus ei paranna mahdollisuuksia kehittää osaamistaan. Vapaa Sivistystyö ry:n, Bildningsalliansen rf:n, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n ja Suomen Kansanopistoyhdistyksen työnhakuvelvoitteen myötä mahdollisuudet ovat heikentyneet. Vapaa Sivistystyö ry, Suomen Kansanopistoyhdistys esittää pidennystä opintojen muodostamalle kokonaisuudelle.

Pirkanmaan ELY-keskus esittää, että laissa vahvistettaisiin tällä hetkellä vallitseva käytäntö, että opintojen ei kaikissa tilanteissa tarvitse olla työttömyysturvalain mukaista päätoimista opiskelua (25h/vko).

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston, Närpiön kaupungin mukaan vapaaehtoistoiminta on hyvä mahdollisuus osana omaehtoisia opintoja.

Muun muassa Keravan kaupungin mukaan huomiota tulee kiinnittää ns. kotoutumisajan ylittäneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien mahdollisuuksiin osallistua omaehtoiseen opiskeluun.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku ja sosiaalihuoltolaki)

Useissa lausunnoissa kannatettiin esitettyä sääntelyä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden osalta sekä kotoutumislaissa että sosiaalihuoltolaissa (mm. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Oikeuskanslerinvirasto, Pirkanmaan ELY-keskus, Satakunnan TE-toimisto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Forssan, Heinoilan, Helsingin, Hämeenlinnan, Imatran, Jyväskylän, Järvenpään, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Lohjan, Närpiön, Orimattilan, Porin, Porvoon, Uudenkaupungin ja Äänekosken kaupungit, Vihdin kunta, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä, Länsi-Uudenmaan

hyvinvointialue, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Pohjanmaan liitto, Päijät-Hämeen liitto, Uudenmaan liitto, Turun yliopisto, Kirkkohallitus, Silta-Valmennusyhdistys ry, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Pelastakaa Lapset ry, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kunta- ja hyvinvointialueuetyöntajat KT, Yhteiset Lapsemme ry, Lastensuojelun Keskusliitto, ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry, kaksi lausunnon antanutta yksityishenkilöä). Kuntaliitto ja Kotkan kaupunki kuitenkin vastustivat perheryhmäkotoiminnasta säätämistä sosiaalihuoltolaissa. Kotkan kaupungin osalta syynä on hybridiyksikkö, joka tulisi yhtiöittää tai jonka toiminta muuten hajoaisi useiden eri viranomaisten alaisuuteen.

Turun yliopiston mukaan lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden huomioiminen suhteessa sosiaalihuoltolakiin ja lastensuojelulakiin on ilahduttavaa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto kysyi, voitaisiinko lastensuojelulain sijaan viitata sosiaalihuoltolakiin, mikä selkeyttäisi sitä, etteivät kyseessä ole lastensuojelun palvelut.

Lausuntojen (Närpiön kaupunki, Vihdin kunta, Pohjanmaan liitto) mukaan viranomaisten vastuut selkiytyvät esityksen myötä. Närpiön kaupungin mukaan tulisi vielä selkeyttää vastaanottokeskusten roolia suhteessa kuntaan ja hyvinvointialueeseen. Keravan kaupungin mukaan kunnan ja hyvinvointialueen vastuita tulisi selkeyttää. Närpiön kaupungin mukaan ehdotuksen 32 §:ää voisi vielä täsmentää yhteistyön osalta viitaten 21 ja 43 §:iin.

Muun muassa Tampereen kaupunki, Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Lastensuojelun Keskusliitto, ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry kannattivat, että alaikäisille laadittaisiin monialainen kotoutumissuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriö, Espoon kaupunki, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kannattivat ehdotusta, että alaikäiselle voitaisiin jättää laatimatta monialainen kotoutumissuunnitelma, jos hänen palvelutarpeeseensa saadaan vastattua jollain toisella suunnitelmalla. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan tulisi vielä selvittää, miten voitaisiin varmistaa, että asiakassuunnitelmassa otettaisiin huomioon riittävällä tavalla myös ne palvelut, joihin lapsella on mahdollisesti oikeus kotouttamislain nojalla.

Osa lausunnonantajista (Mm. Helsingin kaupunki, Vihdin kunta, Siirtolaisuusinstituuttisäätiö, Kirkkohallitus, Turun yliopisto, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Yhteiset Lapsemme ry, Lastensuojelun Keskusliitto, ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry) kannattavat aiempaa selkeämpää säännöstä siitä, että nuori saa tukea 25 ikävuoteen saakka. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsingin kaupunki sekä Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry kannatti myös 10 vuoden korvausrajan poistamista. Helsingin Diakonissalaitoksen, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n mukaan esityksestä puuttuu edelleen subjektiivinen oikeus sosiaaliohjaukseen. Myös Turun yliopiston mukaan ”jälkihuollon” tulisi olla velvoittavammin muotoiltu. Uudenmaan liiton mukaan jälkihuollon ikärajat tulisi määritellä. Satakunnan TE-toimisto ja Siirtolaisuusinstituutti nostivat esiin palveluiden yhdenvertaisen järjestämisen eri kunnissa. Vihdin kunnan mukaan pykälän otsikko on harhaanjohtava, jos sisältö koskee vain nuoria. Vihdin kunnan mukaan perusteluissa määritellään selkeästi tuen sisältö ja vastuut.

Osassa lausuntoja (sosiaali- ja terveysministeriö, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, KEHA-keskus, Uudenmaan ELY-keskus, Maahanmuuttovirasto, Oulun kaupunki, Vihdin kunta, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä, Turun yliopisto, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Rikosuhripäivystys, Järvenpään kaupunki ja Kuuma-seudun kunnat, Yhteiset Lapsemme ry, Lastensuojelun keskusliitto, ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry, Päijät-Hämeen liitto) kannatettiin poikkeusta kotoutumislain soveltamisalaan, jonka mukaan kansalaisuuden saanut

alaikäisenä ilman huoltajaa tullut olisi oikeutettu palveluihin. Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan kiintiöpakolaisina tulevista lapsista ja nuorista mainintoja momentin ensimmäisessä ja toisessa kohdassa tulisi selkeyttää. Opetus- ja kulttuuriministeriö kysyi, miltä osin kotoutumislakia sovelletaan alaikäisiin opiskelijoihin, esim. 33 §:n edustajan määrääminen tuskin olisi tarpeen.

Hämeenlinnan kaupunki esitti, että alaikäisen ilman huoltajaa tulleet määriteltäisiin laissa (3 §).

Tampereen kaupunki, Erityishuoltojärjestöjen liitto EIJ ry ja kaksi lausunnon antanutta yksityishenkilöä kannattaa sosiaalityöntekijän nimeämistä ja kysyy, kuka valvoo tämän toimintaa.

Alaikäisen asumisen järjestäminen

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen mukaan on hyvä, että perhehoitoa koskevaa sääntelyä tarkennetaan. Väestöliitto ry esitti, että perhehoitoa koskevan koulutuksen vaatimuksesta poikettaisiin, jos kyseessä on sukulainen. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan tulisi arvioida, onko yhteisöllisestä kulttuurista tulevan nuoren etu asua yksin. Oulun kaupungin mukaan tukiasumisyksiköiden reunaehdoista ja palveluista tulisi säätää. Hämeenlinnan kaupunki ehdotti sen mahdollistamista, että myös 18 vuotta täyttänyt nuori voi asua perheryhmäkodissa, perhehoidossa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla, jos siirtyminen itsenäiseen tai tuettuun asumiseen pitkittyy. Vantaan kaupungin sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan kunnan tulisi järjestää asunto myös perheryhmäkodeista ja muista asumismuodoista itsenäistyville nuorille heidän täytettyään 18 vuotta, sillä lähtökohtaisesti he ovat haavoittuvassa asemassa.

Paremmiin Yhdessä ry:n mukaan alaikäisinä ilman huoltajaa tulleiden kohdalla tulisi antaa nuorille enemmän päätäntävaltaa liittyen siihen, mikä heidän kotikuntansa on. Lisäksi Paremmiin Yhdessä ry:n mukaan näille lapsille ja nuorille tulisi antaa nopeutetut viranomaispäätökset.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskukset, Lastensuojelun Keskusliitto kannattivat lapsen oikeutta saada kirjallinen päätös asumispalveluiden järjestämisestä. Uudenmaan ELY-keskus ehdotti tarkennusta siihen, jos lapsi tai nuori asuu yksityismajoituksessa ja edellä mainittu päätös selkeyttäisi tilannetta, mutta sääntelyä tarvittaisiin myös perheiden tukemisesta ja korvauksista.

Osassa lausuntoja (Lappeenrannan, Pudasjärven kaupungit, Etelä-Karjalan hyvinvointialue) kannatettiin, että perheryhmäkodin perustamisessa tulisi kuulla kuntaa. Vihdin kunnan mukaan tulee määrittellä, miten hyvinvointialue kuulee kuntaa perheryhmäkodin perustamisessa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan tulee tarkentaa, miten kuuleminen ja kuultavan tahon näkökulma otetaan huomioon yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa säädetyn luvan myöntämisen edellytyksiä arvioitaessa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Kotkan kaupungin, Erityishuoltojärjestöjen liitto EIJ ry mukaan nykyisin sekä esityksen mukainen asumisen valvonta on epäselvä, erityisesti huomioiden hybridiyksiköt. Myös Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan hybridiyksiköiden valvonta olisi ongelmallista, ja olisi yksityistä sosiaalipalveluista annetun lain vastaista, jos palveluyksikössä tai toimintayksikössä, saman vastuuhenkilön ja henkilöstön vastuulla ja hoidettavana on muita kuin sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa olevia asiakkaita. Aluehallintovirastoille syn- tyisi kotoutumista koskevia uusia, resursseja vaativia, tehtäviä liittyen erityisesti perheryhmäkoteja

koskevaan lupahallintoon (yksityiset palveluntuottajat), valvontaan sekä kanteluiden käsittelyyn. Lisäksi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan AVIn ja Valviran roolijakoa tulisi selkeyttää. Hämeen ELY-keskus esitti, että perheryhmäkodin perustamisesta sopimista hyvinvointialueen kanssa sekä tuetun asumisen yksiköiden valvonnan tehtävä sopisi AVI:lle. Kotkan kaupunki ja ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry puolestaan toi esiin hybridiyksikön vahvuuksia lapsen kannalta.

Lausunnoilla olleessa hallituksen esityksessä pyydettiin ottamaan kantaa siihen, tulisiko rajoitustoimenpiteistä perhekodeissa säätää nykyistä vastaavasti (vaihtoehto 1) vai ei (vaihtoehto 2). Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian, Oikeuskanslerinviraston, Pirkanmaan, Uudenmaan ELY-keskus, Espoon ja Vantaan kaupunki, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue kannattavat vaihtoehtoa 1, että perheryhmäkodeissa olisi myös jatkossa rajoitustoimenpiteitä. Käytännössä on todettu, että perheryhmäkodissa on tärkeää olla selkeät lakisääteiset keinot puuttua esimerkiksi päihteiden hallussapitoon. Oikeuskanslerinviraston mukaan rajoitustoimenpiteitä koskevan sääntelyn soveltaminen turvaa lasten ja nuorten oikeuksia myös siihen kuuluvan valvonnan kautta sekä selkeyttää rajoittamislanteita. Myös Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan jossain tilanteissa voi olla perusteltua rajoittaa lapsen perusoikeuksia. Kuntaliitto sen sijaan kannatti vaihtoehtoa 2 eli rajoitustoimenpiteiden poistamista. Kuntaliiton mukaan voimassa oleva lainsäädäntö asettaa perheryhmäkodeissa olevat lapset selkeästi eriarvoiseen asemaan rajoittamistoimien suhteen. Oikeusministeriön mukaan, mikäli vaihtoehtoon 1 päädytään, tulisi arvioida rajoituksia perusoikeuksien valossa sekä tarvetta lisätä sosiaalihuoltolakiin aineellisoikeudelliset säännökset. Äänekosken mukaan rajoitustoimenpiteet kaipaavat selvennystä.

Kuntaliiton mukaan rajoitustoimenpiteet ovat perusoikeuksien rajoittamisia, joista tulee tehdä muutoksenhakukelpoiset päätökset, eikä pöytäkirjojen toimittaminen aluehallintovirastolle ole riittävä oikeussuojakeino perusoikeuksia rajoitettaessa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että aineiden ja esineiden haltuun ottamisesta ja asukkaan käytössä olevien tilojen tarkastamisesta tehdystä pöytäkirjasta ei tule toimittaa jäljennöstä toimintaa valvovalle aluehallintovirastolle. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan tulisi säätää muutoksenhausta. Lisäksi eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan olisi lisättävä lapsen läsnäolo tarkastuksessa sekä maininta siitä, että lapselle on selvitettävä tarkastuksen syy kielellä, jota hän ymmärtää hyvin.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n mukaan myös esim. yhteisöpedagogien tulisi katsoa soveltuvan perheryhmäkodin työntekijöiksi.

Alaikäisen edustajat

Helsingin kaupungin ja ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry:n mukaan on hyvä, että edustajista säädetään aiempaa tarkemmin. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan ehdotetut muutokset ovat tärkeitä ja oikeansuuntaisia, mutta on ongelmallista, ettei edustajajärjestelmän puutteita ja kehittämisen tarpeita esitetä ratkaistavaksi kokonaisuutena vastaanottolain edustajien kanssa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Satakunnan TE-toimiston mukaan edustajan kelpoisuudesta on säädetty melko suppeasti. Suomen Punaisen Ristin mukaan edustajien pätevyksiä, esim. koulutuksia, tulisi kehittää käytännössä. Turun yliopisto ja EHJÄ ry nostivat esiin edustajien koulutuksen.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan myös edustajan tehtävistä on säädetty suppeasti. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset ehdottivat, että edustajan tehtävistä säädettäisiin

suoraan kotoutumislaissa eikä viittauksella vastaanottolakiin, sillä oleskeluluvan saaneen alaikäisen edustajalla voi olla myös muita tehtäviä, kuten jatko-oleskelulupa tai perheen yhdistäminen. Myös Pelastakaa Lapset ry:n, Yhteiset Lapsemmme ry:n, Suomen Punainen Ristin mukaan tulisi määritellä, kuka vastaa perheen yhdistämistehtävistä. Helsingin yliopiston mukaan perheen yhdistämisen vaatimuksia tulisi helpottaa. Suomen Punaisen Ristin mukaan tehtävän tulisi olla kunnan vastuulla. ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry:n mukaan on ongelmallista, ettei edustajalle korvata, jos hän laatii perheen yhdistämistä koskevia asiakirjoja. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan on epäselvää, säilyisikö lapsen puhevallan käyttö hänen hoitoaan, kasvatustaan tai muuta huolenpitoaan koskevissa asioissa vastaanottokeskuksella siitä huolimatta, että vastuu näiden palveluiden järjestämisestä siirtyy hyvinvointialueelle. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan edustajan tehtävän lakkaamista tulisi täsmentää.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen mukaan edustajan nimeäminen on uusi tehtävä hyvinvointialueelle. Turun kaupunki esitti lisäystä 33 §:ään ”jos hänelle ei ole määrätty edustajaa aikaisemmin”. Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan yksityiskohtana esitetään, että lain perusteluissa 35 § osalta olisi hyvä nostaa esiin, että edustajan jatkaminen tehtävässä jonkun aikaa huoltajan Suomeen saapumisen jälkeen on usein lapsen etu, ja tilanne tulee aina arvioida erityisesti lapsen edun näkökulmasta. Kyse ei ole siis vain teknisiin seikkoihin ja viiveisiin (väestötietojärjestelmään kirjaaminen) liittyvästä tarpeesta. ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry:n mukaan edustajan nimi tulisi saada DVV:n järjestelmään.

Helsingin ja Järvenpään kaupunkien, Tuusulan, Vihdin kunta, Keski-Uudenmaan sote – kuntayhtymä, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Pelastakaa Lapset ry kannatti edustajien ohjausta ja valvontaa. Satakunnan TE-toimiston mukaan ELY-keskuksen asiaan liittyvä ohjaus- suunnittelu- ja valvontatehtävä tulisi määritellä tarkemmin lasten ja nuorten oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta. Helsingin kaupunki, Vihdin kunta ja ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry kannatti myös uutta edustajarekisteriä.

Lausunnoissa näkemyseroja aiheutti esitys siitä, että ELY-keskuksen tehtävänä olisi alaikäisten edustajien ohjaus ja valvonta. Pirkanmaan ja Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan tehtävä sopii ELY-keskuksille. Uudenmaan ELY-keskus kannatti, ettei tehtävää keskitettäisi esimerkiksi yhteen ELY-keskukseen, kun taas Kaakkois- Suomen ja Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan tätä tulee arvioida ja Keski-Suomen ELY-keskuksen mukaan tulisi keskittää joko yhteen ELYen tai KEHAan. Sen sijaan osassa lausuntoja (Hämeen ELY-keskus, Turun kaupungit) nähtiin, ettei tehtävä sopisi niille. Hämeen ELY-keskus esitti, että tehtävä säädettäisiin KEHA-keskukselle, pystyy järjestämään valtakunnallisesti yhdenmukaista koulutusta edustajille. Keski-Uudenmaan sote – kuntayhtymän mukaan tehtävä olisi hyvinvointialueen. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset kysyivät, mitä tehtävä tarkoittaisi ja olisiko ELY-keskuksen tehtävä rekrytoida edustaja lapselle. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan ELY-keskuksen tulisi voida tehdä valvontatehtävän käytännön toteutumisen mahdollistumiseksi hyvinvointialueelle suosituksia tai kehotuksia edustajan tehtävän lakkauttamisesta. Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan ELY-keskuksen tulisi tehdä yhteistyötä AVIn kanssa. ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry:n mukaan tulisi olla valtakunnallinen ohjeistus ELYille.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

Osa lausunnonantajista (sisäministeriö, Forssan, Kotkan, Närpiön, Porin kaupungit, Kuntaliitto, Kirkkohallitus, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Suomen Punainen Risti ja Väestöliitto ry) kannatti esitystä kuntaan ohjaamisen osalta. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että tehtävillä muutoksilla tuetaan kiintiöpakolaismenettelyä ja kiintiöpakolaisten kotoutumista sekä edesautetaan suotuisaa kuntapaikkatilannetta. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan esitys antaa riittävästi työkaluja systemaattisempaan kuntiin ohjaamisen suunnitteluun alueilla ja yhdenmukaistaa ja virtaviivaistaa viranomaisyhteistyötä koko maassa. Uudenmaan ELY-keskuksen, Kuntaliiton, Kuopion kaupungin, Silta-Valmennusyhdistys ry:n mukaan tehtävien määrittely eri viranomaisten kesken on tärkeää. Mm. Mikkelin ja Savonlinnan kaupungin mukaan kunnassa ja hyvinvointialueella tulisi olla vastinparit kuntaan ohjaamisessa. MIELI Suomen Mielenterveys ry:n mukaan palveluiden tulisi jatkua saumattomasti oleskeluluvan saamisen ja kuntaan siirtymisen jälkeenkin.

Sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston mukaan kuntaan ohjaamisen käsite määritelmässä tulee yhdenmukaistaa 41 §:n sanamuodon kanssa. Sisäministeriön ja Espoon kaupungin mukaan kuntaan ja kuntapaikalle ohjaamisen käsitteitä tulisi selkeyttää, sillä itsenäisesti muuttavien kohdalla ei välttämättä tapahdu ohjausta. Lisäksi sisäministeriö ja Maahanmuuttovirasto esittää, että säännöstä täsmennetään siltä osin, että ELY ohjaa myös muun 2 §:n 3 tai 4 mom. henkilön Maahanmuuttoviraston tai vastaanottokeskuksen esityksestä. Sisäministeriö ehdottaa, että perusteluihin lisätään kuvaus siitä, mitä itsenäinen kuntaan siirtyminen vastaanottokeskuksen tukitoimia hyödyntäen käytännössä tarkoittaa ja perusteluita yleisesti täsmennetään näiltä osin. Vaasan kaupungin mukaan kuntapaikka-prosessi on hidas ja usein henkilö on jo muuttanut kuntaan eikä siksi täysi-ikäisistä luvansaaneista turvapaikanhakijoista tarvittaisi menettelyä, vain kiintiöpakolaisista. Maahanmuuttovirasto esitti myös, että haavoittuvien ryhmien käsite yhdenmukaistetaan vastaanottolain käsitteen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt kanssa.

Etelä-Savon, Hämeen, Pohjois-Savon ELY-keskus, Satakunnan TE-toimisto sopimuksen kysyi, miten kuntapaikkasopimuksia saadaan jatkossa laadittua, jos sopimus ei ole valtion korvausten edellytys. Kuopion kaupunki ja Teuvan kunta kannatti tätä ”muutosta”. Kuntaliiton mukaan käytännössä kunnan on tehtävä sopimus ELYn kanssa, sillä se on korvausten edellytys. Kuntaliiton mukaan suunnittelun kannalta ongelmallista on se, että kunnan on varauduttava myös muiden kuin kuntapaikalle ohjattavien vastaanottamiseen, vaikka heille ei sovi kuntapaikkoja. Ympäristöministeriö, Mieli ry, Moniheli ry:n mukaan, jos kuntapaikka rajataan vain tietyille ryhmälle, täytyy vastaanottokeskuksen asunnon etsintään tarjotaan tukeen resursoida lisää.

Hämeenlinnan, Kokkolan, Turun kaupunkien, Essoten, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen, Varsinais-Suomen hyvinvointialue mukaan hyvinvointialueen tulisi olla vahvemmin mukana kuntaan ohjaamisessa. Helsingin, Hämeenlinnan, Vantaan kaupunki ehdotti, että kuntaan ohjaamisesta sovitaisiin myös hyvinvointialueen kanssa. Vihdin kunnan mukaan on tärkeä määritellä, miten kunta kuulee hyvinvointialuetta kuntaan ohjaamisessa. Keski-Suomen ELY-keskuksen mukaan hyvinvointialueen viranhaltijan kuulemisen tulisi riittää, ei poliittisen hallinnon (40 §). Osa lausunnonantajista (Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Hämeenlinnan kaupunki, Pohjanmaan liitto) ehdotti, että kunnat, hyvinvointialue ja ELY-keskus voisivat vuosittain sopia yhdessä linjauksista kiintiöpakolaisten vastaanotolle sopimuksessa kuntaan ohjaamisesta ja kotoutumisen edistämisestä (40 §), sikäli kun heillä ilmenee sosiaali- ja terveydenhuollon erityisiä tarpeita. Tällöin mahdolliset reunaehdot sekä tieto hyvinvointialueilla käytettävissä olevasta sosiaali- ja terveydenhuollon erityisosaamisesta tai sen puutteesta saataisiin Maahanmuuttovirastolle. Heidän mukaansa ELY-keskuksille tai kunnille toimitetaan kiintiöpakolaisten tarkemmat terveystiedot vasta

sen jälkeen, kun kunta on jo hyväksynyt henkilön vastaanottamisen. Lappeenrannan kaupunki esitti 41 §:n sanamuodon muuttamista vähemmän velvoittavaksi, jotta kunnalla säilyy oikeus päättää, ottaako se vastaan pakolaisia.

Osassa lausuntoja (Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Espoon, Vaasan kaupungit, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä) kannatettiin, että hyvinvointialuetta kuullaan henkilön kuntaan ohjaamisessa, kun hänellä on ilmeisiä sote-tarpeita. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen mukaan hyvinvointialueen tulee arvioida sote-palveluiden tarpeellisuus, sillä kunnalla ei ole sote-osaamista. Huolta aiheutti kuitenkin se, että kuuleminen hidastaisi prosessia. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupunki kysyi, voiko hyvinvointialue estää vastaanoton, mikäli on tiedossa etukäteen, että pakolainen tulee tarvitsemaan merkittävässä määrin terveys- tai sosiaalipalveluita. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen mukaan tulisi kuulla aina kuntaan ohjattavien henkilöiden osalta. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että pykälän 41 § otsikon muuttamista muutettiin ”Yksittäisten henkilöiden kuntapaikalle ohjaaminen”. Varsinais-Suomen ELY, Varsinais-Suomen TE-toimisto mukaan kunnan intressi vastaanottaa pakolaisia voi vähentyä, kun sote-tehtävät ovat hyvinvointialueella. Heinolan, Lahden, Orimattilan kaupungin mukaan on tärkeää, että hyvinvointialueella on jatkossakin oikeudet esimerkiksi UMA-rekisteriin, jotta tiedonkulku yhteisistä asiakkaista on turvattu.

Osassa lausuntoja (Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Hämeenlinnan, Rauman kaupunki, Kuntaliitto, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry) kannatettiin, että alaikäisenä yksin tulleiden kuntaan ohjaamisesta sovittaisiin ELY-keskuksen, kunnan ja hyvinvointialueen kesken. Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto kuitenkin ehdottivat, ettei menettely olisi tarpeen, mikäli alaikäinen asuisi hybridiyksikössä ja voisi täten jäädä asumaan samaan yksikköön myös oleskeluluvan saamisen jälkeen.

Uskontojen yhteistyö Suomessa - USKOT-foorumi ry:n mukaan kuntaan ohjaamisessa tulee kiinnittää huomioita maahanmuuttajan mahdollisuuksiin harjoittaa uskonnollista vakaumustaan.

Varsinais-Suomen ELY, Satakunnan, Varsinais-Suomen TE-toimisto mukaan on ongelmallista, ettei laajamittaisenkaan maahanmuuton tilanteessa valtio voi ohjata maahanmuuttajien kuntiin sijoittautumista. Ne nostivat myös esiin, että kunnat olisivat tukeneet kunnasta pois muuttoa.

Hämeenlinnan kaupungin mukaan kunnan ja hyvinvointialueen tulee rakentaa toimivat yhdyspinnat Maahanmuuttoviraston ja vastaanottokeskusten vastuulla olevien palvelujen kanssa asiakasohjauksen ja -prosessien sujuvuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi. Myös Maahanmuuttovirasto esitti lausunnossaan pitävänsä tärkeänä, että jo vastaanotto-prosessin aikana aloitettuja palveluita ja tukitoimia voidaan jatkaa kuntaan siirtymisen jälkeen riippumatta henkilön kuntaanmuuttotavasta.

Espoon kaupungin, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen mukaan alueellisen strategian tulisi huomioida myös hyvinvointialueen palvelut.

Pakolaisten vastaanotto kuntapaikalle

Osassa lausuntoja (Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Hämeenlinnan, Porvoon, Pudasjärven, Turun kaupungit, Varsinais-Suomen liitto, Suomen Punainen Risti) esitettiin, että pakolaisten vastaanottoon liittyviä vastuita tulisi selkeyttää entisestään. Pudasjärven kaupungin mukaan kiintiöpakolaiset eivät läheskään kaikki tarvitse hyvinvointipalveluita maahantulon yhteydessä, eikä

ennakkotietoja tulevista maahanmuuttajista juurikaan ole, joten ei voida tietää esim. lentokentälle vastaan mennessä tarvitsevatko maahanmuuttajat sosiaali- tai terveystalvveluja.

Osassa lausunnoissa (Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Pudasjärven kaupungit) esitettiin, että lakiin pitäisi kirjata yksiselitteisesti, miten asuntojen kalustaminen tehdään, eikä anneta vaihtoehtoja kunnille. Kainuun, Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten mukaan kalustaminen tulisi olla kunnan tehtävä. Espoon ja Helsingin kaupungin ja Essoten mukaan on kannattavaa, että esitys jättää kunnan ja hyvinvointialueen sovittavaksi käytännön asioita, mutta asunnon kalustamisen tulisi olla sosiaalihuollon tehtävä ja lentokentältä hausta tulisi voida sopia. Espoon, Kokkolan kaupungin mukaan ei tulisi säätää niin yksityiskohtaisista asioista kuin lentokentältä haku, kun ei kansainvälistä suojelua saavien osaltakaan säädetä (vastaanottokeskuksesta hausta). Espoon mielestä pakolaisten vastaanottoa on kuvattu perusteluissa liian yksityiskohtaisesti.

Pudasjärven kaupungin mukaan pakolaisten vastaanottoon liittyvät tehtävät tulisi olla vahvemmin yhdellä taholla, kunnalla. Pudasjärven mukaan kunnan tulisi myös voida asioida maahanmuuttajan puolesta sekä hakea hänelle etuuspäätöksiä, ja että kunnan työntekijät saisivat samat tiedot Kelasta kuin sosiaalitoimen työntekijätkin. Oulun, Tampereen kaupungin mukaan etuuksiin liittyvä ohjaus ja neuvonta tulisi olla kunnan tehtävä, ellei henkilöllä ole sosiaalihuollon asiakkuutta. Lisäksi Tampere nosti esiin KELAn roolin ohjauksen ja neuvonnan antamisessa. Porin kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen mukaan osa pakolaisten vastaanottoon liittyvistä tehtävistä ovat sosiaalihuolto. Helsingin kaupungin mukaan 42 §:ssä tulisi selkeyttää, että kunta järjestää yli 18-vuotiaalle alaikäisenä ilman huoltajaa tulleelekin asunnon.

Järvenpään, Keravan kaupungin mukaan tulee varmistaa, että sekä kunnassa että hyvinvointialueella on riittävä määrä henkilöstöä ja osaamista pakolaisten vastaanottotyöhön. Kymsoten mukaan kunnassa olisi syytä olla sosiaalihuollollista osaamista, jotta siellä osattaisiin tehdä 42 §:ssä tarkoitettu arvio siitä, että tarvitseeko henkilö sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia. Kuntaliiton mukaan terveystarkastus ja sosiaalihuollon arviointi tulisi olla tehty jo ennen kuntaan siirtymistä. Järvenpään, Keravan kaupungin, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymän mukaan alkuvaiheen terveystarkastuksen määrittelyä tulee selkeyttää, keitä se koskee ja mitä se sisältää. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että hyvinvointialueen tehtäviin (48 §) lisättäisiin terveydenhuoltolain ja tartuntatautilain kanalta olennaiset alkuvaiheen terveystarkastukset, välttämättömät infektioseulonnat sekä alkuvaiheen terveysneuvonta, -ohjaus ja -kasvatus.

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten mukaan kuntapaikalle ohjaamista tulisi käyttää myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleeiden perheen yhdistämistapauksissa, ja tämä tulisi huomioida myös korvauksissa (63 §). Siirtolaisuusinstituuttisäätiön mukaan toimeentuloedellytys tulisi poistaa tässä yhteydessä.

Suomen Punaisen Ristin mukaan tulisi selkeyttää, sapisiko jatkossa järjestö kustannusten korvaamisesta kunnan vai hyvinvointialueen kanssa.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

Kunnan ja muiden viranomaisten rooli

Lausunnoissa (Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Forssan, Hämeenlinnan, Jyväskylän, Närpiön, Porin, Porvoon, Pudasjärven, Savonlinnan, Tampereen, Uudenkaupungin, Vaasan, Vantaan ja Äänekosken kaupungit, Pohjanmaan liitto, SAK ry, Väestöliitto

ry) pidettiin tärkeänä, että esitys selkeyttää viranomaisvastuita. Lausuntojen (Hämeenlinnan, Oulun, Pudasjärven, Raaseporin, Tampereen kaupungit, Vihdin kunta ja Varsinais-Suomen liitto, Uudenmaan liitto, Kymsote, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, SAK ry) mukaan viranomaisten välistä vastuunjakoa voisi selkeyttää entisestään erityisesti kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Sosiaali- ja terveysministeriö esitti täsmennyksiä esityksen perusteluihin. Muutamien lausunnonantajien mukaan tulisi huomioida yhdyspintayhteistyötä sen tarkemman määritelmän ja osoitettujen resurssien näkökulmasta. Lausunnoissa esitettiin, että päällekkäisen työn välttäminen on tärkeää myös resurssien näkökulmasta. Tampereen kaupunki esittää, että lakikokonaisuudessa korostettaisiin Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välistä yhteistyötä.

Useissa lausunnoissa kannatettiin kunnan roolia kotoutumisen edistämisen päävastuutahona (muun muassa Opetushallitus, Kirkkohallitus, Forssan, Helsingin, Mikkelin, Närpiön, Porvoon, Tampereen, Turun, Savonlinnan, Uudenkaupungin kaupungit, Varsinais-Suomen liitto, Vapaa Sivistystyö ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Suomen Pakolaisapu ry, Ammattiliitto Pro, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry). Erityisenä hyötynä nähtiin eri palveluiden, ml. työllisyyspalvelut, yhteensovittamisen mahdollistamat palvelupolut. Esimerkiksi Varsinais-Suomen liiton mukaan kuntatasolla on paras näkemys esimerkiksi paikallisista työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksista ja mahdollisuus kohdennettuihin yksilöllisiin palveluihin. Valtiontalouden tarkastusvirasto, Riihimäen kaupunki, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Lastensuojelun Keskusliitto kannattivat kunnan roolia palveluiden yhteensovittamisessa muiden toimijoiden kanssa, Lohjan kaupungin mukaan siinä on täsmennettävää ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueen mukaan siitä tulisi tehdä velvoittavampaa. Espoon kaupungin mukaan vastaava yhteensovitusvelvoite tulisi esittää hyvinvointialueelle.

Kymsote esitti 6 luvun otsikon muuttamista muotoon ” maahanmuuttajien palvelut hyvinvointialueella”. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen mukaan hyvinvointialueen tulisi olla mukana tai kuulua suunniteluissa. Monissa lausunnoissa sanottiin, että (Mm. Turun kaupungin ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen mukaan) kunnan tulee ohjata maahanmuuttajia tarpeen mukaan hyvinvointialueen palveluihin, vastaavasti kuten on säädetty hyvinvointialueen tehtäväksi ohjata maahanmuuttajia kunnan kotoutumista edistäviin palveluihin (49 §). Sosiaali- ja terveysministeriö esitti kyseisen säännöksen poistamista, sillä sosiaalihuoltolain 40 §:ssä on jo yleisempi ohjaamista koskeva säännös. Järvenpään ja Keravan kaupungit kysyivät, miksi tulisi ohjata näin ja miksei sosiaalihuoltolain arvioinnin pohjalta voi tehdä kotoutumissuunnitelmaa.

Useissa lausunnoissa (sosiaali- ja terveysministeriö, Hämeen ELY-keskus, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Kirkkohallitus, Espoon, Keravan, Kuopion, Hämeenlinnan, Oulun, Pietarsaaren, Rauman, Riihimäen, Vaasan kaupungit, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Pohjanmaan liitto, Päijät-Hämeen liitto, Siirtolaisuusinstituuttisäätiö, Kansalaisopistojen liitto KoL, Akava ry, Silta-Valmennusyhdistys ry, Suomen Yrittäjät ry, Ammattiliitto Pro, Suomen Punainen Risti, Svenska Finlands folkting, Väestöliitto ry) tuotiin esiin, että kotoutumisen edistäminen on monialaista, useamman toimijan toimintaa, minkä vuoksi eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö on tärkeää ja sitä tulee resursoida. Huolta aiheutti kuitenkin osassa toimijoiden suuri määrä. Espoon kaupungin mukaan siksi kunnan kokonaisvastuu onkin epäselvä käsite. Lisäksi Espoon kaupungin mukaan monialainen yhteistyö ei välttämättä paranna asiaa, vaan voi vaikeuttaa kunnan yhteensovittamistehtäviä.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan tulee selkeyttää, milloin kyse on viranomaista velvoittavasta tehtävästä ja milloin maahanmuuttajan oikeudesta palveluihin (1 §). Kuopion kaupunki katsoo, että

hyvinvointialueen rooli kotoutumisen edistämässä on lakiesityksessä hyvin perusteltu. Kirkkohallituksen mukaan myös hyvinvointialueen sote-palveluissa tulee huomioida kotoutumisen edistäminen. Hämeenlinnan kaupungin, Silta-Valmennusyhdistys ry:n mukaan lakiehdotukseen tulee lisätä tehtävien velvoittavuutta etenkin kunnissa mutta myös hyvinvointialueilla.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Hyvinkään, Imatran, Järvenpään, Keravan, Lappeenrannan, Lohjan kaupungit, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM kannattivat kunnan yhteistyöryhmää. Osassa lausuntoja (Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Orimattilan kaupunki, Hollolan kunta) esitettiin, että kunnilla voisi olla myös yhteinen yhteistyöryhmä (46 §). Espoon ja Helsingin kaupunki esitti, että ryhmän perustaminen olisi vapaaehtoista, ei velvoittavaa. Riihimäen kaupungin mukaan ryhmän perustaminen vaatii oman resurssinsa. Forssan kaupungin mukaan yhteistyöryhmällä tulisi olla keskeinen rooli kunnan ja hyvinvointialueen palveluiden yhteensovittamisessa. Turun kaupungin mukaan hyvinvointialueen tulisi osallistua yhteistyöryhmään velvoittavasti, sosiaali- ja terveysministeriön mukaan vapaaehtoisesti. Kirkkohallitus esitti, että yhteisöjen sijaan nimenomaan uskonnolliset yhteisöt tulisi ottaa mukaan yhteistyöhön ja erilaisiin yhteistyöryhmiin. Metropolia Ammattikorkeakoulun mukaan ryhmässä tulisi olla koulutuspuoli edustettuna. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n mukaan järjestöt. Pohjois-Karjalan ELY-keskus kannatti alueellista ryhmää. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen mukaan myös elinkeinoelämän tulisi voida osallistua. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen mukaan ryhmässä voitaisiin käydä työvoimapalvelulain mukaisia neuvotteluita. Bildningsalliansen rf:n ryhmässä tulisi olla sekä suomen- että ruotsinkielisen kotoutumisen edustajia.

Keski-Suomen, Uudenmaan ELY-keskuksen, Närpiön kaupungin mukaan on epärealistista, että ELY-keskus osallistuisi kaikkien alueensa kuntien yhteistyöryhmiin. Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen ELY-keskuksen, Valtiontalouden tarkastusviraston, Lappeenrannan kaupungin, Hollolan kunnan, Kuntaliiton, Päijät-Hämeen liiton, Varsinais-Suomen liiton mukaan päällekkäisille ryhmille ei ole tarvetta (kunnan ja ELYn). Mm. Kuntaliiton, Heinolan, Joensuun, Lahden ja Turun kaupungin, Hollolan kunnan ja Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymän mukaan ei olisi kannatettavaa, että kunnilla olisi omat ryhmät. Närpiön kaupunki ehdottaa, että ELY:n ryhmästä tulisi verkosto. Uudenmaan ELY-keskus kysyi, voiko ELY-keskus päättää yhteistyöryhmän sisällöstä, kun säännöksen sanamuoto on mahdollistava ei velvoittava (57 §). Ehdotettu yhteistyöryhmä ei vastaa nykyistä toimivaa maahanmuuttoasian toimikuntaa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto, Etelä-Savon, Kainuun, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ELY-keskukset, Satakunnan TE-toimisto, Forssan, Kuopion ja Uudenkaupungin kaupungit, Turun yliopisto kannattivat ELY-keskuksen uutta tehtävää kotoutumisen ja asettautumisen edistämisen valvonnassa. Business Finlandin mukaan kotoutumis- ja asettautumispalvelut maahanmuuttajille tulisi nähdä yhtenä kokonaisuutena. Pirkanmaan ELY-keskuksen, Turun yliopiston mukaan myös kunnan tulisi voida edistää asettautumista. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton tuki ei saisi jäädä vain asettautumisen varaan. Lahden, Orimattilan kaupungit ja Hollolan kunta kysyivät, mitä asettautumisella tarkoitetaan. Kuntaliiton mukaan asettautuminen jää irralliseksi. Neogames Finland ry esitti, että maahanmuuttajien palvelut koottaisiin yhden luukun taakse ainakin suurimmissa kaupungeissa (International House Helsinki). Lisäksi Neogames Finland ry esittää, että kotoutumis- ja asettautumispalveluita tarjottaisiin myös englanniksi.

Uudenmaan ELY-keskus kysyi täsmennystä ELY-keskuksen ja KEHA-keskuksen valtionapuviranomaisen rooleihin (55 ja 56 §). KEHA-keskus kannatti lisäyksiä.

Kirkkohallituksen mukaan perheenyhdistämistehtävien tulisi olla kunnan vastuulla. Tampereen kaupungin, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n, Turun yliopiston, Siirtolaisuusinstituuttisäätiö, Paremmin yhdessä ry:n, Pelastakaa Lapset ry:n mukaan perheenyhdistäminen tulisi huomioida kotoutumisen edistämisessä.

Kirkkohallitus, Suomen Punainen Risti esittää yhteisöllisen/yhteisöperusteisen kotoutumisen nostamista ainakin lain perusteluihin.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan kotoutumispalveluiden roolia eri työperäisen hyväksikäytön muotojen ennaltaehkäisyssä tulisi vielä vahvistaa.

Suunnittelu, kehittäminen ja seuranta

Kouvolan, Närpiön, Tampereen kaupungit, Pohjanmaan liitto, Kirkkohallitus kannatti esitystä, että kotoutumisen edistämisen suunnittelu voisi valtavirtaistua osaksi kunnan muuta suunnittelua. Hämeenlinnan kaupungin mukaan tulisi täsmentää, että mikäli suunnittelu tulee osaksi muuta strategiaa, sen tulee silti säilyä selkeänä kokonaisuutena. Helsingin ja Kouvolan kaupungin mukaan valtavirtaistuminen voisi hankaloittaa seurantaa. Toisaalta Helsingin kaupungin mukaan valtavirtaistuminen voi vähentää päällekkäisten tavoitteiden asettamista. Riihimäen kaupungin mukaan esitys tuo kunnalle uuden suunnittelutehtävän, myös Päijät-Hämeen liiton mukaan uudet tehtävät ovat huomattavia. Kuntaliiton, Ammattiliitto Pron mukaan laissa tulisi säätää selkeästi kunnalta vaadittavista suunnitteluasiakirjoista. Jyväskylän kaupungin mukaan suunnitelma-asiakirjan nimi voisi olla kotoutumisstrategia.

Pudasjärven kaupunki piti hyvänä myös hyvinvointialueen suunnitteluvelvoitteita. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että kuntien tulisi osallistua hyvinvointialueiden kanssa vuosittain yhteiseen neuvotteluun kotoutumisen edistämisen yhdyspinoista ja sopia yhdessä niihin liittyvistä käytänteistä. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että kotoutumisen edistäminen olisi huomioitava hyvinvointialueen muuta toimintaa koskevan kehittämisen ja seurannan osana ja tarvittaessa maahanmuuttoon liittyvissä erityissuunnitelmissa unohtamatta tällöin yhteistyötä ja yhdyspintakysymyksiä muiden palvelujen kanssa (47.2 §). Hyvinkään kaupunki, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä kysyi, miten hyvinvointialueen suunnittelu voidaan yhteensovittaa jokaisen kunnan kanssa.

Hämeenlinnan kaupunki esitti, että pykälän 43 §:n 1 momenttiin ja pykälään 45 § tulee lisätä viittaus sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 10 §:än.

Osan lausuntoja (Pudasjärven kaupunki, Varsinais-Suomen liitto) mukaan on syytä panostaa seurannan toteuttamiseen. Pudasjärven kaupungin mukaan seurannan pohjalta on tehtävä kehittämistoimia, jotta kotouttamista saadaan tehokkaammaksi. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan vertailukelpoisen tiedon kerääminen on edelleen haaste. Moniheli ry:n mukaan lain käyttöönoton yhteydessä on tärkeää seurata lain toteutumista tiedolla johtamisen periaatteiden mukaisesti.

Osassa lausuntoja (mm. Keski-Suomen, Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry) kannatettiin, että kunnan suunnittelukriteerit laissa ja että kunnan tulisi raportoida ELY-keskukselle. Pirkanmaan ELY-keskuksen, Jyväskylän, Keravan kaupungin, Tuusulan ja Vihdin kunnan, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymän mukaan kotoutumisen seurannan osalta kunnille tulee osoittaa esimerkkejä menetelmistä ja mittareiden asettamisesta. Lohjan kaupungin mukaan esitetty seuranta on

raskas menettely huomioiden, ettei indikaattoritietoa ole kaikesta saatavilla. Tästä johtuen Lohjan kaupunki esittää laissa säädettäväksi Kotoutumisen osaamiskeskuksen tuottamasta indikaattoritiedosta. Lohjan kaupungin mukaan on kannatettavaa, että suunnittelu perustuu tutkittuun tietoon. Mm. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO:n mukaan sukupuolivaikutukset sekä vaikutukset lapsiin ja nuoriin tulee huomioida suunnittelussa ja seurannassa.

Kuntaliitto kannatti kahden vuoden välein raportoimista ELY-keskukselle, mutta huomautti, että seurannassa tarkasteluvälin tulisi olla pidempi. Heinolan, Helsingin, Lahden, Lappeenrannan, Närpiön, Orimattilan kaupunkien sekä Tuusulan ja Vihdin kunnan, Päijät-Hämeen liiton mukaan kahden vuoden välein toteutettava mittaaminen on liian tiheää. Kristiinankaupungin, Kuopion kaupungin mukaan raportointi voisi olla valtuustokausittain. Tuloksissa tulee huomioida Vihdin kunnan mukaan alueelliset erityispiirteet. Espoon ja Helsingin kaupungin mukaan raportointi ELYlle on vastoin kunnan itsehallintoa ja sen sijaan tulisi raportoida kunnanvaltuustolle sen asettamien tavoitteiden mukaisesti.

Pohjanmaan liiton mukaan seuranta kannattaa kytkeä ELYn alueelliseen strategiaan.

Oikeuskanslerinvirasto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, KEHA-keskus, Pohjanmaan liitto, Kuopion kaupunki kannattaa esitettyjä ministeriöiden, KEHA-keskuksen ja ELY-keskuksen tehtäviä kotoutumisen seurannassa. Kuntaliitto pitää tärkeänä työ- ja elinkeinoministeriön Kotoutumisen osaamiskeskuksen koulutus-, neuvonta- ja tietotuotantotyötä kuntien tukemisessa. Hämeen, Etelä-Savon, Kainuun, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Uudenmaan ELY-keskukset ja Satakunnan TE-toimisto, Silta-Valmennusyhdistys ry, Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia kysyivät, mitä työkaluja ELY-keskuksella on kotoutumisen edistämisen valvonnassa ja miten epäkohtiin voidaan puuttua. Niiden mukaan tarvitaan vahvempia työkaluja. Varsinais-Suomen ELY-keskus ehdotti yhteistyö- ja seurantakeskusteluja sekä neuvottelumenettelyjä. Myös muutamat muut kysyivät, miten varmistetaan mm. kotoutumiskoulutuksen järjestäminen lain mukaisesti (mm. Väestöliitto ry). Närpiön kaupungin mukaan muiden ministeriöiden roolia tulee selkeyttää (54 §).

Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO esitti, että 51 §:ssä mainitun valtion kotoutumisen edistämishjelman valmistelemisen yhteydessä valtioneuvosto voisi asettaa ohjelmalle seurantakomitean ja päättää sen kokoonpanosta, jossa edustettuna olisi myös kolmas sektori. ETNO pitää tärkeänä, että edistämishjelman valmistelemisen, toteuttamisen ja arvioimisen yhteydessä kiinnitettäisiin huomiota tasa-arvokysymyksiin ja näiden vaikutuksista kotoutumiseen.

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriölle olisi säädettävä (50 §) vastuu koulutuksen ja muun osaamisen kehittämisen mahdollisuuksien tarjoamisesta kotoutumista edistävien viranomaisten henkilöstölle ja muille kotoutumistoimijoille. Lisäksi Kaakkois-Suomen ELY-keskus kysyi, mikä on kotoutumisen kumppanuusohjelman tulevaisuus. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen, Tampereen ja Turun kaupungin mukaan tulisi selkeyttää KEHAn roolia tiedontuottamisessa myös ELY-keskuksille sekä suhteessa Osaamiskeskukseen.

Valtion korvaukset (8 luku)

Useissa lausunnoissa (Hämeen ELY-keskus, Hämeen TE-toimisto, Espoon, Forssan, Heinolan, Helsingin, Hyvinkään, Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Järvenpään, Keravan, Kokkolan, Kuhmon, Lieksan, Lohjan, Mikkelin, Närpiön, Outokummun, Porin, Pudasjärven, Raaseporin, Turun,

Vantaan kaupungit, Hollolan, Paltamon, Teuvan, Tuusulan, Vihdin kunnat, Kuntaliitto, Päijät-Hämeen liitto, Varsinais-Suomen liitto, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (KT) tuotiin esiin kuntien rahoituksen riittävyys ja/tai lisäresurssien tarve. Useat lausunnonantajat (Keravan, Kristiinankaupungin, Kuhmon, Lappeenrannan, Lieksan, Lohjan, Orimattilan, Outokummun, Pudasjärven, Riihimäen, Vantaan kaupungit, Vihdin kunta, Uudenmaan liitto) pitivät tärkeänä, että lisävastuista ja – tehtävistä (yhteiskuntaorientaatio, laajempi kohderyhmä kotoutumissuunnitelmissa) kunnille aiheutuvat kustannukset korvataan täysimääräisesti.

Vantaan mukaan kotoutumishjelman toteuttaminen, ml. ohjaus ja neuvonta sekä arvioinnit ja suunnitelmat vaativat huomattavaa resurssia. Kuntaliiton, Imatran, Lappeenrannan, Turun kaupungin mukaan esityksessä on huomioitu uusien tehtävien rahoitus. Mm. Espoon, Järvenpään, Keravan, Kotkan, Vantaan ja Äänekosken kaupunkien sekä Teuvan ja Tuusulan kunnan mukaan esitetty rahoitus ei vastaa uusia tehtäviä, erityisesti lastenhoidolla tuettujen palveluiden kehittämistä. Vihdin kunnan mukaan hallinnollisten tehtävien lisääminen kuntaan saattaa aiheuttaa sen, että ohjaukselliseen asiakastyöhön jää vähemmän aikaa, sekä kunnat ovat myös hyvin erilaisessa asemassa resurssiansa ja palvelurakenteensa kehityksen näkökulmasta. Osassa lausuntoja (Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Pudasjärven kaupunki) tuotiin esiin, että rahoituksessa tulisi huomioida kunnan hyvinvointialuetta suurempi rooli kotoutumisen edistämässä. Kuhmon kaupungin mukaan rahoituksen jaossa ei riittävästi huomioida sitä lisätyötä, mitä kunnille on tulossa alkuvaiheen kotoutumisen ohjauksessa työvoimapalveluiden siirtyessä TE-toimistolta kunnille. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupungin mukaan maahanmuuttajien ohjauksesta syntyy kustannuksia, sillä kotoutumiskysymykset eivät ole hyvinvointialueen vastuulla eli ns. arjen kotouttava tuki. Turun kaupungin mukaan ohjaus- ja neuvontapalvelut tarvitsevat enemmän rahoitusta, mutta on hyvä, ettei siirtymäaikana niitä jouduta ajamaan alas. Osassa lausuntoja (mm. sosiaali- ja terveysministeriö, Keravan, Riihimäen, Vantaan kaupunki) tuotiin esiin, että sote-uudistuksen myötä henkilöstöä siirtyy hyvinvointialueelle eikä kuntaan jää henkilöstöä kotoutumista edistäviin tehtäviin, mikä aiheuttaa kunnalle lisäresurssitarpeita jo 1.1.2023.

Uudenmaan ELY-keskuksen ja Kuntaliiton mukaan jatkossa tulisi arvioida korvausjärjestelmän laajempaa uudistamista.

Espoon kaupungin mukaan kotoutumisen edistämisen kokonaisuudistuksen yhteydessä tulisi työllisyyspalveluiden alueellisen rahoitusallokaation perusteisiin nostaa työikäisen väestön ja työttömien määrän rinnalle vieraskielisten osuus alueen työttömistä. Työllisyyspalveluiden kustannuksia ei ole huomioitu kuntien peruspalveluiden valtionosuudessa. Espoon ja Vantaan kaupungin, Päijät-Hämeen liiton mukaan maahanmuuttajien työllisyys- ja muiden palveluiden kustannukset keskittyvät pääosin isoihin kaupunkeihin, mikä tulisi huomioida rahoituksessa. Espoon ja Vantaan kaupungin mukaan Työllisyyden ministeriryhmä on joulukuussa 2021 linjannut kotoutumisen palveluiden rahoituksesta osana ”kannustavaa rahoitusmallia”, jossa kuntien rahoitusvastuuta työttömyysturvasta kasvatetaan, mikä lisää kustannuksia kunnille, sillä maahanmuuttajien aktivointiaste on tyypillisesti korkea muun muassa kotoutumiskoulutuksiin osallistumisen takia.

Korvausten yleiskatteellisuus

Osa lausunnonantajista (Valtiontalouden tarkastusvirasto, KEHA-keskus, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ELY-keskukset, Espoon, Helsingin, Kuopion, Närpiön, Tampereen, Vaasan, Vantaan kaupungit, Pohjanmaan liitto) kannattavat kunnille ja hyvinvointialueille aiheutuneiden kustannusten korvausjärjestelmän yksinkertaistamista ja kustannusten korvaamista pääasiassa

valtionosuusjärjestelmän kautta sen sijaan, että yksittäisiä korvauksia haettaisiin ja myönnettäisiin erikseen, mikä aiheuttaisi hallinnollisia lisäkustannuksia monissa viranomaisissa. Samoin Espoon, Jyväskylän, Kuopion, Vantaan kaupungin mukaan on hyvä, että pysyviin toimintoihin järjestetään pysyvää rahoitusta (mm. ohjaus ja neuvontapalvelut). Myös Forssan kaupungin mukaan korvausten yleiskatteellisuus jättää kunnille mahdollisuuden hallita kokonaisuutta ja kustannusten muodostumista.

Osan lausunnonantajista (mm. Espoon, Heinolan, Jyväskylän, Lahden, Orimattilan, Vantaan kaupungin, STTK ry) mukaan korvauksia on vaikea hahmottaa: valtionosuuksina, osa laskennallisina korvauksina, osa työvoimapalvelu-uudistuksen yhteydessä säädettävän rahoitusmallin kautta, ja osa erilaisina hankerahoituksina.

Kristiinankaupungin ja Närpiön kaupungin mukaan on haasteellista, että valtionosuudet maksetaan kahden vuoden viiveellä. Porin kaupungin mukaan valtionosuuksia laskettaessa on huomioitava todelliset kustannukset ja se, että monilla paikkakunnilla palvelujärjestelmä luodaan tyhjästä. Tampereen kaupungin mukaan tulee arvioida vieraskielisyyskertoimen vaikutuksessa muun kuin pääkaupunkiseudun rahoituksen riittävytydessä. Lohjan kaupungin mukaan valtionosuuksien vieraskielisyyskerroin ei riitä vieraskielisten kustannuspaineeseen. Lohjan kaupunki esittää, että valtionosuusjärjestelmää tulisi kehittää luomalla esimerkiksi kotoutumisen edistämisen kotikuntakorvaus kunnassa asuvan vieraskielisen väestön mukaisesti. Uudenkaupungin kaupunki esitti, että valtionosuuksien jaossa pitää selvemmin korvata kustannuksia myös muiden vieraskielisten palveluista.

Tampereen kaupunki kysyi, miten suunniteltu peruspalveluiden rahoitus valtionosuuden kautta toteutuu käytännössä, esim. tuleeko peruspalveluiden valtionosuuteen lisäys monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestämisen suhteen. Myös Helsingin, Outokummun kaupungin mukaan yhteiskuntaorientaation järjestäminen edellyttää rahoitusta. Hyvinkään kaupunki, Keravan kaupunki, Outokummun kaupunki, Turun kaupunki, Tuusulan kunta ja Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä ehdottivat, ettei yhteiskuntaorientaation rahoitusta sidottaisi vain kansainvälistä suojelua saavien laskennalliseen korvaukseen vaan maksettaisiin kaikkien siihen osallistuvien osalta myös valtionosuuksien kautta.

Helsingin ja Lohjan kaupungin mukaan nykymuodossaan valtionosuusjärjestelmän kautta ei pysty rahoittamaan kotoutumisen palveluita siinä laajuudessa mitä kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kouvolan mukaan on riski sitoa rahoitusta vieraskielisten määrään kunnassa. Kouvolan kaupungin mukaan voi olla riski myös se, ettei valtionosuuksien saamiselle ole edellytyksenä kunnan kotouttamisohjelmaa.

Kuntaliiton ja Uudenkaupungin kaupunkien mukaan esityksessä on huomioitu uusista palveluista syntyvien kustannusten rahoitus.

Kuntaliiton mukaan kotoutumiskoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien palveluiden rahoitus on varmistettava myös sellaisissa tilanteissa, joissa kotoutumiskoulutuksen ja -palveluiden tarve saattaa ylittää ennakolta suunnitellun.

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten ja useiden kuntien (mm. Helsingin kaupunki) mukaan huolena on, ettei valtionosuusrahoitus tai laskennallinen korvaus ole korvamerkittyjä. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten mukaan rahoitusjärjestelmän ja palveluiden järjestämisvas-

tuun uudistamiseen liittyy erityisesti riski koskien kotoutumiskoulutusta ja sitä, onko sitä tosiasiallisesti saatavilla yhdenvertaisesti. Sivistystyönantajat ry:n mukaan on hyvä, että keväällä 2021 lisättiin 5 M€ kotoutumiskoulutukseen, mutta pysyvä rahoitus tulisi järjestää.

Lieksan kaupungin mukaan ohjaus- ja neuvontapalveluiden järjestämisen kustannusten korvaamiseen sisältyy sama kuntien epätasa-arvoisen kohtelun ongelma kuin tulkkauksessa.

Kuntaliiton, Närpiön, Riihimäen kaupunkien mukaan äkillisen massamaahanmuuton tilanteissa korvausjärjestelmään tulee olla joustavuutta, jotta kuntien resurssit taataan tai jotta kunnat voivat saada korvauksia nopeammin.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue kysyi (61 §), mitä ovat kotoutumista edistävät sote-palvelut.

Tulkkauksekustannukset

Useissa lausunnoissa vastustettiin osan (erityisestä tulkkauksekustannukset) nykyisistä todellisten kustannuksen mukaan korvattavista kustannuksista jyvittämistä osaksi laskennallista korvausta taikka peruspalveluiden valtionosuuksia (Heinolan, Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Lahden, Lieksan, Kokkolan, Kouvolan, Lohjan, Mikkelin, Orimattilan, Oulun, Outokummun, Pietarsaaren, Pudasjärven, Raaseporin, Savonlinnan, Turun, Vaasan ja Äänekosken kaupungit ja Hollolan, Paltamon, Tuusulan ja Vihdin kunnat, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Pohjanmaan liitto, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry, Väestöliitto ry ja kaksi lausunnon antanutta yksityishenkilöä). KEHA-keskuksen ja Helsingin ja Lappeenrannan kaupungin mukaan tulkkaukorvauksia koskeva esitys on hallinnollisesti kannatettava. Mm. Lapin ELY-keskus ja Lapin TE-toimiston, Heinolan, Lahden ja Oulun kaupunkien, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry:n, Suomen Kansanopistoyhdistyksen mukaan korvausten tulisi olla korvamerkittyjä. Rauman kaupungin mukaan tulkkauksekustannuksia ei tulisi jyvittää tai laskennallista korvausta tulisi nostaa.

Kuntaliiton mukaan on otettava huomioon se, että kaikkiin kuntiin ei välttämättä muuta kansainvälistä suojelua saavia vuosittain, jolloin tulkitsemisen kustannusten korvausaika katkeaa eikä korvaus vastaisi mahdolliseen tarpeeseen. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että tällaisissa tapauksissa kunnalle voidaan korvata tulkitsemisen kustannukset muutoin kuin laskennallisen korvauksen osana.

Osassa lausunnoissa (Kainuun, Keski-Suomen, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Lapin TE-toimiston, Jyväskylän, Järvenpään, Keravan, Lahden, Lappeenrannan, Orimattilan, Outokummun, Pudasjärven ja Uudenkaupungin kaupungit, Vihdin kunta, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM) tuotiin esiin riskinä se, että tulkkauksilanteita karsitaan. Heinolan, Järvenpään, Keravan, Orimattilan, Porin, Pudasjärven, Turun kaupungit ja Tuusulan kunta nostivat esiin, että laskennallista korvausta maksetaan vain 3-4 vuotta, vaikka tulkkaustarvetta voi olla tämän ajan jälkeenkin. Porin kaupunki esitti 4-5 vuoden korvausta tulkkauksesta. Väestöliitto ry:n mukaan pakolaisten 4 vuoden aikaraja asettaa heidät eriarvoiseen asemaan muiden esim. kansainvälistä suojelua saavien kanssa.

Osassa lausuntoja (Kainuun, Pohjois- Pohjanmaan ja Pohjanmaan ELY-keskukset ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Pudasjärven, Raaseporin kaupungit) ilmaistiin huolta siitä, että esitetyt korvausprosentit kunnan ja hyvinvointialueen välillä eivät vastaisi nykyisiä tulkkauksipalveluiden käyttöä. Erityisesti katsottiin, että kunnan tulisi saada suurempi osa tulkkaukorvauksista. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten, Oulun kaupungin mukaan tulkkauksekustannukset on suurimmat ensimmäisenä vuotena ja mikäli henkilö muuttaa toiseen kuntaan, ei ensimmäisen vuoden

kunta saisi katettua tulkkauskustannuksia laskennallisella korvauksella. Hyvinkään, Järvenpään, Keravan ja Vaasan kaupungin mukaan tulkkauskustannukset ovat kunnalla suuremmat kuin 35 %. Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymän mukaan hyvinvointialueelle kuuluu 65 %. Riihimäen kaupunki kysyi, kattaako kunta kaikki tulkkauskustannukset. Keravan, Pietarsaaren, Tampereen kaupunkien mukaan monialaisen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman tulkkauskustannusten jakautuminen tulisi arvioida uudelleen.

Lieksan, Outokummun kaupunkien mukaan esimerkiksi tulkkausten kustannukset vaihtelevat kunnittain mm. läsnäolotulkkauksiin liittyvien matkakustannusten takia, jolloin keskimääräiseen kustannustasoon perustuva korvausmalli ei ole tasapuolinen.

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset esittivät, että tulkkauskustannuksia maksettaisiin myös tilapäistä suojelua saavista.

Laskennalliset korvaukset

Osan lausuntojen (Orimattilan, Outokummun, Pudasjärven kaupungit, Vihdin kunnat) mukaan laskennallisilla korvauksilla rahoitetaan monessa kunnassa maahanmuuttajien palveluiden kehittäminen ja laskennallisten korvausten osuuden pienentäminen aiheuttaa paineita. Osan (ml. Kainuun, Etelä-Savon, Lapin, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ELY-keskukset, Lapin TE-toimisto, Joensuun kaupunki, Hollolan kunta) mielestä niiden (ml. tulkkauskorvaukset) laskeminen saattaa jopa johtaa siihen, ettei pakolaisia enää haluta vastaanottaa. Heinolan, Lahden, Orimattilan kaupungin mukaan laskennallisia korvauksia ei tulisi jakaa kunnan ja hyvinvointialueen välillä; Satakunnan TE-toimiston, Forssan, Kokkolan, Uudenkaupungin kaupungin ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueen mielestä tulisi. Kymsote on huolissaan hyvinvointialueen laskennallisen korvauksen riittävydestä palveluiden kustannusten kattamisessa. Kuntaliiton, Helsingin, Hämeenlinnan ja Kotkan kaupungin, Hollolan kunnan mukaan laskennallisia korvauksia tulisi nostaa. Uudenmaan ELY-keskuksen, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen mukaan kustannusten jakautuminen on vielä epäselvää ja jakoa tulee voida muuttaa, kun tilanne selkenee. Outokummun kaupungin mukaan laskennallisista korvauksista tulisi luopua ja kunnille tulisi osoittaa taloudellisia lisäresursseja uusien tehtävien hoitoon. Uudenmaan liiton mukaan laskennallisten korvausten tulisi kattaa kustannukset ja niiden keston tulisi vaihdella henkilön palvelutarpeen mukaan. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan hyvinvointialueen kustannuksissa tulisi huomioida perusterveydenhuollon palvelut, jotka edistävät kotoutumista.

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen mukaan laskennallisessa korvauksessa tulisi huomioida pienten kuntien kotoutumiskoulutuksen suurempi kustannus etäisyyksistä ja tilojen puutteesta johtuen. Hämeenlinnan, Lohjan kaupungit vastustivat kotoutumiskoulutuksen korvausten sisällyttämistä laskennalliseen korvaukseen. Keski-Suomen ELY-keskuksen mukaan laskennallisen korvauksen tulisi jakautua kunnan eduksi. Väestöliitto ry:n mukaan laskennallisessa korvauksessa tulisi huomioida varhaiskasvatuksen kustannuksia.

Ahvenanmaan maakuntahallitus nosti esiin Ahvenanmaan maakunnan kunnille maksettavat korvaukset. Ahvenanmaan maakunnan hallituksen mukaan on tärkeää löytää sen kunnille sopiva rahoitusratkaisu ja esityksen 96 §:ää tulee täsmentää lain soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnan kuntiin.

Hyvinkään, Järvenpään, Keravan kaupungin ja Tuusulan kunnan mukaan arvio, että 30 % laskennallisesta korvauksesta menisi mm. kotoutumissuunnitelmaan ja yhteensovittamistyöhön on liian vähän.

Muut korvaukset

Osassa lausuntoja (KEHA-keskus, Keski-Suomen, Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Pudasjärven kaupungit, Vihdin kunta) kannatettiin uutta 63 §:ää koskien vastaanottoon varautumisen korvausta. Heinolan kaupungin mukaan se on epäselvä. Kainuun ja Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset esittivät, että korvauksia maksettaisiin myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen perheen yhdistämistilanteessa. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen mukaan 63 §:n tulisi kattaa myös muuttovaiheen kustannukset.

Mm. KEHA-keskuksen, Satakunnan TE-toimiston ja Porvoon kaupungin mukaan on tarkoituksenmukaista maksaa korvauksille sille taholle, jolle kustannukset syntyvät. Etelä-Savon, Hämeen, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Varsinais-Suomen ELY, Varsinais-Suomen TE-toimisto ehdotti, että erityiskustannuskorvauksien hakemisesta luovuttaisiin ja järjestelmää yksinkertaistettaisiin myös niiden osalta. Vaihtoehtoisesti Hämeen ELY-keskus esitti, että korvauksista päättämisen prosessi siirrettäisiin ELY-keskukselta KEHA-keskukselle. Orimattilan kaupunki kannattaa, että erityiskustannuksia korvataan jatkossa hyvinvointialueelle. Jyväskylän, Orimattilan, Pudasjärven, Tampereen kaupungit, Kuntaliitto pitivät tärkeänä, että kunnalla säilyy oikeus hakea erityiskustannuskorvauksia esimerkiksi opetustoimessa. Turun kaupungin mukaan erityinen syy tulisi määritellä laissa. Lahden mukaan on epäselvää, voiko kunta hakea muita erityiskustannuskorvauksia sekä epäselvää, miten tieto henkilön erityiskustannuskorvauksista siirtyy kunnasta muuttamisen yhteydessä vastaanottavalle kunnalle. Uudenmaan ELY-keskus pitää haastavana sitä, että kunta käsittelee sote-tietoja erityiskustannuskorvausten hakemisessa, ja esittää, että rahoitusjärjestelmän uudistuksessa jatkossa ratkaistaisiin tietojen käsittelyyn liittyvät haasteetkin. Kuntaliitto esitti, että viittaus varhaiskasvatustalakiin koskisi 15 a §:n 3 momentin lisäksi myös 2 momenttia.

Uudenmaan ELY-keskus, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue esitti arvioitavan, mitä sosiaalihuollon kustannuksia tulisi lisätä erityiskustannuskorvausten piiriin lastensuojelukorvauksia vastaavina. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että erityiskustannuskorvauksina korvattaviin kustannuksiin lisättäisiin kiintiöpakolaisille, turvapaikkahaun kautta myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneille sekä heidän perhesiteen kautta oleskeluluvan saaneille perheenjäsenille kansanterveyden ja yksilöllisen tarpeen perusteella välttämättömät alkuvaiheen terveystarkastukset sekä alkuvaiheen infektioseulonnat.

Hämeenlinnan kaupunki esitti myös, että kunnan erityiskustannuskorvauksia koskevaa 2 kohtaa jatkettaisiin seuraavasti ”jos tarve perustuu vammaan, sairauteen, kehityksen viivästymään tai muihin, merkittävästi hänen toimintakykyään alentavaan oppimisen tai kehityksen tuen tarpeeseen, jonka syntymisen tausta on kytköksissä hänen tilanteeseensa ennen maahan saapumista”.

KEHA-keskus kannattaa 64 §:n lisäystä, että korvausaika alkaa kotikuntamerkinästä. KEHA-keskuksen mukaan korvausajan alkaminen kotikuntamerkinästä ei huomioi tapauksia, joissa henkilö on Suomeen saavuttuaan hakenut työ/elinkeinoharjoittajan oleskeluluvan mutta jonkin ajan kuluttua hänen oleskelulupansa muuttuu perustellusta syystä esimerkiksi ihmiskaupan uhrin oleskeluluvaksi tai henkilö ei voi palata kotimaahansa, koska lähtömaan olosuhteet ovat muuttuneet henkilöä uhkaavaksi.

Hämeenlinnan kaupunki esitti, että alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden kustannusten korvauspykälää täsmennettäisiin vielä huoltajan lisäämisellä vanhemman ohelle sekä seuraavasti ” Edellytyksenä tällöin on, että huoltajuus on vahvistettu Suomen väestökisteritietoihin. Erityistilanteissa kustannukset voidaan korvata edelleen myös tämänkin jälkeen, jos se on lapsen edun mukaista ja lastensuojelulain näkökulmasta perusteltua.”

Sosiaali- ja terveysministeriön, Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja Joutsenon vastaanottokeskuksen, Rikosuhripäivystyksen mukaan soveltamisalan laajennus ihmiskaupan uhrien osalta sekä 67 §:ään esitetyt muutokset ovat kannatettavia. Etelä-Savon ja Pohjois-Savon ELY-keskusten mukaan kotoutumislain korvausten tulisi keskittyä vain maahanmuuttajiin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL ei kannata soveltamisalan muutosta, sillä kansalaisuuden saaneen ihmiskaupan palveluiden järjestäminen on sote:n vastuulla ja mikäli esityksessä säädettävä menettely edellyttää arkaluontoisten tietojen käsittelyä, on kyseessä perusoikeuksia rajoittava sääntely. THL:n mukaan myöskään korvausmenettely ei ole linjassa sote:n kanssa. Monika-Naiset liiton mukaan ihmiskaupan uhrien korvauksista ei tulisi säätää maahanmuuttajia koskevassa kotoutumislaisissa. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Monika-Naiset liiton mukaan korvauksia tulisi maksaa myös muista kuin auttamisjärjestelmän piirissä olevista.

Ihmiskaupan uhrien korvausten osalta sosiaali- ja terveysministeriö, Uudenmaan ELY-keskus ja Turun kaupunki, Varsinais-Suomen hyvinvointialue esittivät korvausten maksamisen yksinkertaistamista ja Joutsenon vastaanottokeskuksen johtajan lausunnosta luopumista. Kainuun, Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset esittivät, että korvauksista tulisi olla ELY-keskuksen päätös. Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan lausunnon pyytämistä voisi kuvata perusteluissa tarkemmin. Osassa lausuntoja (Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskukset ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto) esitettiin, että ihmiskaupan uhrien paluumuuttoa voitaisiin myös tukea (67 tai 93 §).

KEHA-keskus, Uudenmaan ELY-keskus kannattaa korvaussopimusten muuttamisesta päätöksiksi. Osassa lausuntoja (Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto) esitettiin, että korvausten palautuksen (70 §) osalta tulisi selkeyttää vielä, päättääkö ELY-keskus vai KEHA-keskus palautuksesta. Turun kaupunki ja Varsinais-Suomen hyvinvointialue kysyivät, mitkä ovat valtion korvausten edellytykset hyvinvointialueelle. Myös Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n mukaan edellytyksiä korvauksille tulisi selkeyttää. Hämeen ELY-keskus esitti, että valtion rahoituksesta seuraisi raportointivelvollisuus.

Mm. Espoon, Helsingin ja Tampereen kaupungin mukaan on ongelmallista, ettei lapsia kotona hoitavien vanhempien palveluiden kehittämiseen osoiteta rahoitusta kunnille.

Hämeenlinnan kaupunki esitti, että kotoutumista edistävään lakiesitykseen tulee kirjata sellainen palvelumalli, joka mahdollistaa maahanmuuttajien kotoutumista edistävän taloudellisen tukemisen muutoinkin kuin työvoimapalveluilla ja työttömyysturvalla silloin, kun kyse on kunnan ja hyvinvointialueen yhdessä tekemästä monialaisesta palvelutarpeen arvioinnista tai monialaisesta kotoutumissuunnitelmasta.

Mm. Turun kaupunki esitti Talent Hub-toiminnan rahoituksen huomioimista. Metropolia Ammattikorkeakoulun mukaan laissa tulisi luoda rakenteet ja vakituinen rahoitus pohja yli kuntarajojen järjestettävälle korkeasti koulutettujen kotoutumispalveluille.

KEHA-keskuksen mukaan sen resurssitarpeet eivät vähene maksatustehtävän yhteydessä, joten se tarvitsee täydet resurssit tietojärjestelmätehtäviinsä. Lisäksi KEHA-keskuksen mukaan tulisi arvioida tietojärjestelmän kehitys- ja ylläpitokustannukset, joiden se arvioi olevan miljoonissa ja sadoisatuhansissa euroissa. Helsingin kaupungin mukaan ylläpitohinta-arvio 1M€ vaikuttaa pieneltä.

Helsingin kaupungin mukaan asettautumisen tuen neuvonta tulisi huomioida myös kunnan rahoituksessa.

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Useissa lausunnoissa pidettiin tärkeänä eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välistä tiedonkulkua (Espoon, Hämeen, Uudenmaan ELY-keskukset, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto, Forssan, Imatran, Joensuun, Keravan, Kokkolan, Kouvolan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Lohjan, Närpiön, Orimattilan, Outokummun, Porvoon, Rauman, Riihimäen, Tampereen, Turun, Vantaan kaupungit, Hollolan kunta, Kuntaliitto, Essote, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä, Kymsote, Kirkkohallitus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry). Erityisesti kunnan ja hyvinvointialueen, TE-palveluiden ja KE-LAn välinen tiedonsaanti korostui lausunnoissa. Forssan ja Uudenkaupungin kaupungin mukaan esitetty tiedonsaantisääntely on riittävä. Hämeenlinnan, Lohjan kaupungin, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:n mukaan tiedonsaantia tulisi tarkistaa vielä kunnan ja hyvinvointialueen näkökulmasta. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen mukaan on tärkeää, että eri toimijat pääsevät käsiksi esimerkiksi osaamisen arvioihin sekä kielitestiin tuloksiin. Satakunnan TE-toimisto kannattaa aiempaa tarkempaa tiedonsaantisääntelyä.

Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan tietojärjestelmää, tiedonsaantia ja tiedon tallentamista koskeva sääntely vastaa sen aiempiin suosituksiin ja edistää sujuvaa tiedonvaihtoa viranomaisten välillä. Oikeusministeriön mukaan tiedonsaantisääntely on nykyistä täsmällisempää ja tarkkarajaisempaa. Oikeusministeriöllä oli kuitenkin lakiteknisiä muutosehdotuksia niihin.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toi esiin yleisellä tasolla, että ehdotetun lain 9 luvun tietojen luovuttamisen laajuutta tulisi peilata suhteessa käsittelyn tarkoitukseen, erityisesti huomioon ottaen käsittelyn kohteena olevan rekisteröityjen ryhmät. Tietojen luovuttamista koskevien säännösten tulee olla riittävän täsmälliset ja tarkkarajaiset, että henkilötietoja ei luovuteta kategorisesti ainoastaan lakisääteisen etuuden nauttimisen vuoksi. KELA pitää tärkeänä, että tiedonvaihdosta säädetään kotoutumislaissa mahdollisimman selkeästi, tietosuojasäännökset ja henkilötietojen käsittelyn periaatteet huomioiden, samalla varmistuen kotoutumisen mahdollisimman sujuva toimeenpano.

Muutamissa lausunnoissa kysyttiin kunnan ja työvoimaviranomaisen välisestä tiedonsaantioikeudesta.

Espoon kaupunki kannattaa 83 § ja 84 §:ssä kuvattuja kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvää tiedonsaantioikeutta. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan tulisi arvioida uudelleen kunnan oikeutta saada toimeentulotukitietoa KELAsta. KELAn mukaan kotoutumislaissa ja sen perusteluissa tulee avata, mitkä Kelan tiedot ovat kunnalle ja hyvinvointialueille välttämättömiä ja mihin tarkoitukseen tietoja tarvitaan. KELA ehdotti, että 84 §:n perusteluissa tarkennettaisiin, mitä tietoja KELA luovuttaa. KELA toi esiin, että kunnalla on päävastuu monialaisesta arvioinnista, joten onko tarkoituksenmukaista antaa samat tiedot myös hyvinvointialueelle (83 §). Lisäksi KELA toi esiin, että se luovuttaa tietoja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:n nojalla hyvinvointialueelle.

KELA kysyi myös, onko KELA:lla velvollisuus tai mahdollisuus osallistua tarvittaessa kotouttamiseen sosiaalihuoltolain 40 §:n nojalla vai tulisiko tämä erikseen huomioida kotoutumislaisissa ja vaatiiko tämä kotoutujan nimenomaisen suostumuksen.

KELA ehdotti, että Kela saisi kunnalta tiedon kotoutumissuunnitelman laatimisesta ja sen voimassa olosta, jonka myötä se voisi rajata 83 §:n nojalla toimittamia tietoja välttämättömiin taikka kun KELA harkitsee ehdotetun 8 §:n mukaisen ilmoituksen tekemistä.

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen, Kuntaliiton, Espoon, Imatran, Järvenpään, Keravan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Riihimäen, Orimattilan, Oulun, Turun ja Uudenkaupungin kaupungin sekä Hollolan ja Paltamon kunnan mukaan kunnan tulisi saada tiedot alueelleen muuttavasta maahanmuuttajasta, jolla on oikeus kotoutumispalveluihin. Lappeenrannan, Riihimäen kaupungin, Imatran kaupungin, Paltamon kunnan mukaan sama koskisi hyvinvointialueita. Närpiön kaupungin mukaan kunnan tulisi saada tieto myös työperusteisesti muuttavasta. Paltamon kunta kysyi, mikä taho koordinoi viranomaisten välistä yhteistyötä ajantasaisen tiedonsaannin turvaamiseksi. Riihimäen kaupungin mukaan on epäselvää, miten kunta saa tiedon kotiaideistä ja iäkkäistä henkilöistä.

Uudenmaan ELY-keskus nosti esiin myös palveluntuottajien välisen tiedonsaannin. Keski-Suomen ELY-keskus ja Espoon, Tampereen kaupunki, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry kannattavat 90 §:n oppilaitosten tiedonsaantia. ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry kannattaa edustajien tiedonsaantia. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan alaikäisen edustajan tiedonsaantioikeus ei voi olla laajempi kuin sote-lainsäädännössä huoltajan (89 §).

Osassa lausuntoja (mm. Pirkanmaan ELY-keskus, Pudasjärven, Oulun, Vaasan kaupungit, Kuntaliitto, Essote) kannatettiin, että kunta saa tiedon Kansaneläkelaitokselta toimeentulotukea tai kotihoidon tukea saavasta maahanmuuttajasta tämän tavoittamiseksi kotoutumista edistäviin palveluihin. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan tulee arvioida kotihoidon tukea koskevan tiedonluovutuksen sääntelypohjaa uudelleen. Myös KELA toi esiin siihen liittyviä käytännön kysymyksiä sekä esityksen perustelujen täsmentämistä KELAA koskevan lainsäädännön osalta. Espoon kaupunki ehdotti täsmennystä sen osalta, kuinka usein KELAn olisi tiedot toimitettava.

Useiden lausuntojen mukaan kunnan ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö ja tiedonsiirto on keskeistä myös alaikäisten palveluiden järjestämisessä.

Turun kaupungin ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen mukaan hyvinvointialueen tiedonsaannista tulisi säätää kattavammin esimerkiksi kuntaan ohjaamiseen liittyen. Osan lausunnonantajista (Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Hämeenlinnan kaupunki) mukaan kuntaan ohjaamisessa kunnalla on oltava tiedonsaantioikeus hyvinvointialueelta ja vastaavasti sekä hyvinvointialueen että KELAn on saatava riittävät tiedot omien velvoitteidensa hoitamiseksi salassapitosääntösten estämättä. Tampereen kaupungin mukaan hyvinvointialueen tulisi voida saada kunnalta tietoa henkilöstä, jolla voi olla sote-tarpeita.

Kainuun, Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten ja Hämeenlinnan kaupungin mukaan kunnan tulee saada hyvinvointialueelta tietoja voidakseen hakea erityiskustannuskorvauksista päätöstä ja korvausta. Hämeenlinnan kaupungin mukaan myös hyvinvointialue tarvitsee korvausten hakemiseen kunnalta tietoja henkilön maahantuloon liittyvistä välttämättömistä asioista, jotka vaikuttavat henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeeseen. Turun kaupungin mukaan sote-tietoja

tulisi luovuttaa vain sote-ammattihenkilöille. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että säädettäisiin tiedonsaannista sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain mukaisiin palvelutarpeen arviointeihin (83 §).

Maahanmuuttovirasto ehdottaa, että ehdotettuun 84 §:ään lisätään tiedonsaantioikeus Maahanmuuttoviraston lisäksi myös suoraan vastaanottokeskuksista ja järjestelykeskuksilta. Lapin ELY-keskus ja Lapin TE-toimiston mukaan kunnan 84 §:n tiedonsaantioikeuksien tulisi olla laajemmat.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto esittää pohdittavaksi, onko lakiesitystä syytä täsmentää 89 §:n siten, että ELY:n ja AVI:n välinen tiedonsaanti on mahdollista. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten mukaan 87 §:ssä tulisi viitata 64 §:ään 63 §:n sijaan.

Tietojärjestelmä

Useissa lausunnoissa kannatettiin uutta valtakunnallista kotoutumisen tietojärjestelmää (Oikeuskanslerinvirasto, Lapin, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Hämeen, Lapin TE-toimisto, Tilastokeskus, Espoon, Heinolan, Imatran, Joensuun, Jyväskylän, Järvenpään, Keravan, Kotkan, Lappeenrannan, Lohjan, Orimattilan, Oulun, Outokummun, Pietarsaaren, Porvoon, Tampereen, Vaasan, Vantaan kaupungit, Hollolan, Tuusulan ja Vihdin kunnat, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä, Päijät-Hämeen liitto, Varsinais-Suomen liitto, Kemi-Tornionlaakson koulutus-kuntayhtymä Lappia, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Väestöliitto ry).

Pirkanmaan ELY-keskus kysyi, mikä olisi kunnan oman ja toisaalta valtakunnallisen tietovarannon ja asiakastietojärjestelmäkokonaisuuden suhde, ja koskevatko valtakunnallista järjestelmää säätelevät pykälät ja säädökset myös kuntien omia asiakastietojärjestelmiä. Pohjois-Karjalan TE-toimisto kysyi, voiko kunnan oma järjestelmä olla käytössä rinnakkain valtakunnallisen kanssa.

Mm. Uudenmaan TE-toimiston, Helsingin, Kuopion, Orimattilan kaupunki kysyi suhteesta TE-hallinnon järjestelmään. Vantaan kaupungin mukaan on syytä pohtia usean eri tietojärjestelmän perusteltua käyttötarvetta ja mahdollisuutta yhteisen tietojärjestelmän kehittämiseen. Vantaan kaupunki esitti yhteistä järjestelmää työvoimapalveluiden kanssa sekä tietovarantojen integrointia. KEHA-keskus nosti esiin myös yhteyden TE-hallinnon asiakastietovarantoon ja –järjestelmään sekä nosti esiin toimeenpanoon liittyviä seikkoja. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry ehdotti, että ulkomalaisia koskevat tiedot tallennettaisiin samaan järjestelmään kuin kantasuomalaisienkin tiedot. Kuntaliiton mukaan esitetyillä uudistuksilla ja uusilla tietojärjestelmäpalveluilla on vaikutuksia kuntien tiedonhallintamalleihin. Tietosuojavaltuutetun toimisto ehdotti, että käyttötarkoitusten sijaan käytettäisiin käsitettä käsittelytarkoitus.

Muun muassa Lohjan kaupunki toi esiin, että kunnan ja hyvinvointialueen asiakastietojärjestelmien täytyy olla yhteensopivat monialaisen yhteistyön mahdollistamiseksi. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että tietojärjestelmäpalveluiden (73 §) kehittämistä voidaan tehdä myös yhteistyössä hyvinvointialueiden ja muiden järjestelmää käyttävien toimijoiden kanssa.

Helsingin kaupunki kysyi, miten esimerkiksi monialainen palvelutarpeenarvio ja siihen liittyvä tiedonvälitys pystyttäisiin toteuttamaan eri toimijoiden välillä tietoteknisesti järkevästi.

Kuntaliiton mukaan tietosuojavaikutuksia tulisi arvioida, mm. tietosuoja-asetuksen minimi-vaatimuksen sekä 71 ja 74 §:t. Hyvinkään, Keravan kaupungin, Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän mukaan järjestelmän tulisi olla tarpeeksi yksityiskohtainen indikaattorien seurantaan.

KEHA-keskus kannatti sen vastuuta järjestelmän kehittämisessä ja ylläpidossa, mutta näki, että siihen tarvittaisiin lisäresursseja (sillä maksatustehtävästä ei seuraa resurssitarpeiden vähentymistä). Riihimäen kaupunki kannatti KEHA-keskuksen roolia tietojärjestelmän ylläpitäjänä. Espoon kaupunki kannatti kuntien yhteisrekisterinpitäjyyttä. Valtiovarainministeriö esitti täsmennystä yhteisrekisterinpitäjyyteen. Kuntaliitto pitää epäselvänä yhteisrekisterinpitäjyyden soveltamista ehdotettuun kokonaisuuteen. Kuntaliiton mukaan keskitetyn ratkaisun vastuutahon on luonnollisesti kyettävä varmistamaan tiedon jakelun oikeudet eli kenellä on oikeus mihinkin tietoon, eikä tietojen luovuttamisen kierrättäminen KEHA-keskuksen kautta saa muodostua esteeksi/hidasteeksi kuntien palvelutuotannossa (76 §:n 3 mom.).

Heinolan, Orimattilan, Oulun kaupunki kysyi, miksei arviointeja koskevissa säännöksissä säädetä, mihin järjestelmään tietoja tulisi täydentää. Kysyttiin myös, miten tieto kulkee kunnalta toiselle. KEHA-keskuksen mukaan alaikäisten palvelujen sekä mm. perheen kotoutumissuunnitelman käsittely uudessa KEHA-keskuksen kehittämässä kunnan kotouttamisen tietojärjestelmässä kaipaa täsmenämistä.

KEHA-keskuksen mukaan kotoutumissuunnitelman kestoa koskevat erityismääritykset vaikuttavat edellyttävän kunnille tarjottavan kotoutumisjärjestelmän kehittämiseltä huolellisia käsittelysääntöjä, kalenteritoimintoja, seurantajärjestelmiä ja laskureita, joiden toteuttamiseen tarvitaan riittävät resurssit. KEHA-keskuksen mukaan kotoutujan velvollisuus noudattaa kotoutumissuunnitelmaa vaikuttaa tarkoittavan kuntien kotouttamisen tietojärjestelmälle sellaisia toteutuksia, joiden perusteella myös KELA:n ja kuntien toimeentulotukijärjestelmissä olevien rajapintaratkaisujen avulla voidaan lainmukaisesti toimia näiden rikkomusten osalta. Helsingin kaupungin mukaan valtakunnallisen tietovarannon ja asiakasjärjestelmän kehittämisessä tulee huomioida tiedonhallintalain 5 luvussa olevat vaatimukset sähköisestä muodosta ja sähköiseen muotoon muuttamisesta sekä tietoaineistojen luovuttamisesta teknisen rajapinnan kautta (säännönmukainen luovuttaminen). Näiden vaatimusten huomioiminen parantaa sähköistä tiedonhallintaa sekä yhdenmukaistaa palvelua eri asiointikanavien kautta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannatti esitettyjä säännöksiä käsiteltävistä ja tallennettavista tiedoista, jotka mahdollistaisivat sen, että myös kielitaidon päättötestit tallennettaisiin, jos näin päätetään järjestelmäkehityksen myötä. Tilastokeskus, Kristiinankaupungin, Tampereen kaupungit esittivät, että opintojen yhtenäinen rekisteröinti esimerkiksi Koski-tietokantaan helpottaisi maahanmuuttajan kielitaidon toteamista.

KEHA-keskuksen mukaan ELY-keskuksilla tulisi olla käyttöoikeus tai yhteys tietojärjestelmään kuntaan ohjaamiseen liittyvissä tehtävissä. KEHA-keskuksen mukaan, jotta korvausjärjestelmä voitaisiin rakentaa yhtenäisesti, yhdenmukaisesti ja tehokkaasti toimivaksi, vaikuttaa siltä, että kuntien tietojärjestelmäratkaisulta ja valtakunnalliselta tietovarannolta odotetaan keskeistä roolia tässä. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten mukaan ELY-keskusten tulisi saada käyttöoikeuksia valtakunnalliseen tietojärjestelmään valvontatehtäviensä hoitamiseen. ELY-keskusten tulee saada myös tiedot laskennallisiin korvauksiin oikeutettujen henkilöiden määrästä (86 §), jotta se voi arvioida ja valvoa kunnan toimia suhteessa asiakasmääriin ja tarpeisiin. KEHA-keskuksen mukaan tulee arvioida tulevien toiminnallisten käytäntöjen ja henkilöstöratkaisujen muodostuminen varsin tar-

kasti esimerkiksi tietojärjestelmien käyttöoikeuksien käyttökelpoisuuden ja lainmukaisuuden kannalta. KEHA-keskus esitti, että valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut sisältäisivät valtakunnallisen tietovarannon, asiakastietojärjestelmät sekä näihin liittyvät verkkopalvelut sekä rajapintapalvelun. KEHA-keskuksen mukaan olisi myös säädettävä, kenen tehtävänä on kuntien omien järjestelmien vaatimuksenmukaisuuden valvonta.

Kymsote kysyi, kuinka laajat käyttöoikeudet hyvinvointialue saa ja mikä yhteensopivuus Kanta-luokituksen kanssa. Vaasan kaupunki toi esiin käyttöoikeudet ja esitti niiden rajaamista siten, että oikeudet avataan vain asiakkuuden myötä, mutta ne mahdollistavat moniammatillisen yhteistyön eli usean ammattilaisen pääsyn saman asiakkaan tietoihin. KEHA-keskuksen mukaan hyvinvointialueelle tulisi myöntää käyttöoikeuksia järjestelmään, jos sillä on kotoutumissuunnitelmien tarkastamisvastuu. Sosiaali- ja terveysministeriö esitti tarkennuksia käyttöoikeuksiin ja niiden myöntämiseen hyvinvointialueelle.

Hämeenlinnan kaupunki esitti (74.4 §) ”Kunnalla on velvollisuus tallentaa valtakunnalliseen tietovarantoon tiedot, jotka ovat tarpeen 71 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien toteuttamiseen. Kunta voi myöntää hyvinvointialueille 78 §:n mukaisesti tätä rajatumman tallentamisoikeuden, jonka perusteella hyvinvointialueet voivat tallentaa valtakunnalliseen tietovarantoon 74 § 1 momentin 8 kohdan mukaisesti sellaiset henkilön terveydentilaa sekä työ- ja toimintakykyä koskevat tiedot ja arviot, joilla on vaikutusta henkilön kotoutumiseen ja jotka ovat välttämättömiä palvelujen tarjoamiseksi hänelle.” Tietosuojavaltuutetun toimisto esitti, että 74 §:n 1 momentin muotoilussa voitaisiin viitata rekisterinpitäjiin ja siihen, että kyseisiä tietoja voidaan käsitellä ehdotetun lain 71 §:ssä säädetyissä tarkoituksissa. Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan säännöksestä tulisi poistaa sana ”ainakin”.

Tampereen kaupunki esitti, että myös vapaan sivistystyön oppilaitoksilla tulisi olla pääsy järjestelmään.

Valtiovarainministeriön, Kuntaliiton, Kotkan, Tampereen kaupungin mukaan esityksessä ei ole selvitetty järjestelmämuutosten kustannusvaikutuksia kunnille (Järjestelmän käyttöönotosta ja integroinnista olemassa olevaan toimintaympäristöön syntyy aina kustannuksia). Osassa lausuntoja (mm. Heinolan, Hämeenlinnan, Imatran, Jyväskylän, Kotkan, Kokkolan, Kouvolan, Lahden, Lappeenrannan, Orimattilan, Tampereen kaupungin, Hollolan kunnan, Kuntaliiton, Essoten, Kymsoten, Päijät-Hämeen liiton) mukaan järjestelmälle olisi tarvetta jo 1.1.2023 ja kuntien tulee rakentaa jokin väliaikainen ratkaisu. Raaseporin kaupungin mukaan nykyisiä järjestelmiä tulisi voida käyttää valtakunnallisen järjestelmän tulon asti. Espoon, Jyväskylän ja Tampereen kaupungit pitää tärkeänä, että kunnat otetaan aktiivisesti mukaan tietojärjestelmän kehittämiseen, ja ettei kuntien edellytetä raportoivan kotoutumisen edistämisestä ennen kuin käytössä on järjestelmä.

Valtiovarainministeriö kannattaa tietovarantojen ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden tavoitetta. Valtiovarainministeriö kuitenkin nosti esiin huomioita palveluntuottajamallin ja valtiontukisääntelyn näkökulmasta sekä tiedonhallintalain 8 §:n 2 momentin mukaisen arvioinnin ja 9 §:n mukainen lausuntopyyntötarve. Oikeusministeriön ja Kuntaliiton mukaan on syytä arvioida salassapitosäännöstä (72 §) uudelleen. Tietosuojavaltuutetun toimisto sen sijaan ehdotti, että esitetyn lain 72 §:ään voitaisiin harkita lisättäväksi informatiivinen viittaus yleiseen tietosuojasetukseen ja kansalliseen tietosuojalakiin.

Mikkelin kaupunki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK esitti, että maahanmuuttaja voisi ”mydata”-mallin mukaisesti määritellä, kuka pääsee hänen tietoihinsa käsiksi varsinkin, jos tiedonsaanti muuten on hidasta.

Muut kommentit kotoutumislaki

Pirkanmaan ELY-keskuksen, Joutsenon vastaanottokeskuksen, Kuopion, Riihimäen, Porvoon, Tampereen kaupunkien mukaan kotoutumista edistävien palveluiden tarpeen ilmoitus on hyvä lisä maahanmuuttajien tavoittamiseen. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ilmoituksessa haasteena on sen edellyttämä maahanmuuttajan suostumus. Hämeenlinnan, Kokkolan, Lahden, Orimattilan kaupungin ja Hollolan kunnan mukaan se on määritelty epämääräisesti. Hämeenlinnan kaupungin mukaan perusteluteksteihin tulee sisällyttää suunnitelma siitä, miten jatkossa voidaan kehittää kotoutumispalveluihin oikeutettujen ja velvoitettujen henkilöiden tavoitettavuutta. Vantaan kaupungin, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan 8 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden kunnalle voidaan nähdä loukkaavan yksityisyyden suojaa. Myös Helsingin kaupunki suhtautui ehdotettuun kriittisesti ja ehdotti, että määriteltäisiin ketä se koskisi (ei yli-kotoaikaisia). Kuntaliiton mukaan se tulisi rajata vain viranomaisiin. Kuntaliiton ja Hollolan kunnan mukaan maahanmuuttajalle tulisi säätää velvollisuus ilmoittautua kunnan kotoutumispalveluihin.

Lausunnonantajat (sosiaali- ja terveysministeriö, Uudenmaan ELY-keskus, Satakunnan TE-toimisto, Forssan, Hämeenlinnan, Kokkolan, Kouvolan, Lohjan, Porin, Porvoon kaupungit, Tuusulan kunta, Pohjanmaan liitto, Föreningen Luckan r.f., Silta-Valmennusyhdistys ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Bildningsalliansen rf, Pelastakaa Lapset rym Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Yhteiset Lapsemme ry, Suomen Punainen Risti, Svenska Finlands folkting, Väestöliitto ry) kannattivat, että esitys korostaa kolmannen sektorin, kuten järjestöt, roolia kotoutumisen edistämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriö, Uudenmaan ELY-keskus, Helsingin ja Oulun kaupunki, Työttömien Keskusjärjestö ry, Bildningsalliansen rf, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Yhteiset Lapsemme ry, Suomen Punainen Risti kysyi, miten järjestöjen resurssit taataan. Lohjan kaupungin mukaan järjestöjen toimintavalmiuksia tulisi vahvistaa valtiotasoisesti. Pelastakaa Lapset ry:n mukaan tulisi huomioida järjestöjen rooli lasten ja perheiden kotoutumisessa. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO:n mukaan kumppanuusperiaate tulisi ottaa keskeiseksi osaksi kotoutumista edistävää seuranta- ja kehittämistä (46 §).Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Forssan, Hämeenlinnan, Imatran, Kuopion, Uudenkaupungin, Vaasan kaupungit, Uudenmaan liitto, Opetushallitus, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO, Väestöliitto ry kannattivat hyvien väestösuhteiden nostamista esiin sääntelyssä. Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO esitti, että TEM:n vastuuta kotoutumisen edistämisen yhteensovittamisesta hyvien väestösuhteiden kanssa koskevassa pykälässä (50 §) korostettaisiin hyviä väestösuhteita asettamalla ne järjestyksessä ennen muita politiikanaloja.

Lisäksi Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO esittää, että ELY-laki, TEM-laki ja OM-asetus päivitetään myös hyvien väestösuhteiden tehtävän osalta. Konkreettisempia toimia kaivataan esimerkiksi Joensuun, Närpiön kaupungin, Helsingin yliopiston, EHJÄ ry:n ja Neogames Finland ry:n mukaan, mm. rasmin ja syrjinnän torjunnassa ja yhteiskunnan vastaanottavuuden lisäämisessä. Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry:n mukaan osana kotouttamista suomalaisia yrityksiä pitäisi valmentaa vastaanottamaan ulkomaisia työntekijöitä.

Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto, Ammattiliitto Pro ehdotti, että kotoutumislain soveltamisalaan tehtäisiin poikkeus kaksoiskansalaisuuden omaavien henkilöiden osalta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja Lapsiasiavaltuutetun toimisto esitti, että lapsen kuulemisesta poistetaan ikäraajat ja viitataan kehitystasoon. Ne sekä Lastensuojelun Keskusliitto kuitenkin pitivät hyvänä lapsen edun korostamista. Kuntaliiton mukaan 4 §:n sääntelyn tulisi tulla osaksi 2 §:ää tai sen perään. Kuntaliiton mukaan informatiivisia viittauksia hallintolakiin ei tarvita. Sosiaali- ja terveysministeriö kannatti 4 §:ää.

Joutsenon vastaanottokeskus kysyi, mitä kehitystä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä tehdään, jonka kautta saataisiin tavoitettua henkilöitä.

Sisäministeriö tukee paluumuuttoavustusta koskevaa säännöstä ja toteaa, että sen osalta tulisi tarkastella toimeenpanossa mahdollisia päällekkäisyyksiä vastaanottolain vastaavan säännöksen kanssa.

Osassa lausuntoja (sosiaali- ja terveysministeriö, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Satakunnan TE-toimisto, Varsinais-Suomen liitto, Kotkan, Kuopion, Riihimäen, Porvoon kaupunki sekä Kuntaliitto, Essote, Yhteiset Lapsemme ry) tuotiin esiin myös Ukrainan sota ja tilapäistä suojelua saavat, ja esitettiin niiden huomioista kuntaan ohjaamista ja kuntakorvauksia koskevissa säännöksissä.

Helsingin hallinto-oikeus, KEHA-keskus kannatti oikaisuvaatimusmenettelyn lisäämistä muutoksenhaun ensi vaiheeksi. Kuntaliiton mukaan perusteluissa olisi aiheellista mainita myös kunnan peruspalveluiden valtionosuuslain (618/2021) mukainen muutoksenhaku valtionosuuspäätöksiin. Oikeusministeriön mukaan valituskieltoja tulisi arvioida tarkemmin. Uudenmaan TE-toimisto sen sijaan kannattaa valituskiellon yhdenmukaistamista JTYPL:n kanssa. Lisäksi oikeusministeriöllä oli tarkennusehdotuksia muutoksenhakua, paluumuuttoavustuksen takaisinperintää sekä voimaantuloa koskeviin säännökseen.

Pirkanmaan ELY-keskus ja Forssan kaupunki esitti, että maahanmuuttajan sijaan käytettäisiin sanastotyön mukaisesti termiä maahanmuuttanut. Myös Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNON mukaan tulisi arvioida termin maahanmuuttaja käyttöä. Hämeenlinnan, Kokkolan kaupunki ja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus esitti, että tulkittamisen sijasta käytettäisiin käsitettä tulkkaus. Lisäksi Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus esitti, että käytetään yhdenmukaisesti termiä päättöarviointi tai –testaus.

Aikataulu ja toimintaympäristön muutokset

Useissa lausunnoissa (valtiovarainministeriön, Etelä-Savon, Hämeen, Kainuun, Pohjois-Savon, Varsinais-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ELY-keskukset, Satakunnan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Varsinais-Suomen TE-toimisto, Oikeuskanslerinvirasto, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Espoon, Hyvinkään, Imatran, Järvenpään, Keravan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Lohjan, Orimattilan, Porin, Tampereen kaupungit, Hollolan, Paltamon, Tuusulan, Vihdin kunnat, Varsinais-Suomen liitto, Uudenmaan liitto, Moniheli ry, Kansalaisopistojen liitto KoL, Suomen Kansanopistoyhdistys, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT) todettiin linkki työvoimapalvelu-uudistukseen. Osittain sitä pidettiin myönte-

senä, osittain eri uudistusten samanaikaisuutta pidettiin riskinä. Esimerkiksi Forssan, Porin kaupungin mukaan muutokset on huomioitu hyvin. Kysymyksiäkin heräsi esimerkiksi kuntien ja työllisyyden yhteistoiminta-alueiden välisestä yhteistyöstä (Varsinais-Suomen liitto). Keravan kaupunki pyysi täsmennystä tehtäväkokonaisuuksista ja rahoituksesta, esim. tuleeko kunnan kotoutumishjelmaan kirjattavaksi sisältöjä, jotka rahoitetaan tulevaisuudessa TE-palvelujen kautta.

Myös sote-uudistus nousi esiin lausunnoissa (Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan, Varsinais-Suomen ELY-keskukset, Satakunnan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Varsinais-Suomen TE-toimisto, Oikeuskanslerinviraston, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Joutsenon vastaanottokeskus, Imatran, Lahden, Lappeenrannan, Lohjan, Orimattilan, Porin, Raaseporin kaupungit, Varsinais-Suomen liitto, Uudenmaan liitto, Moniheli ry, Kansalaisopistojen liitto KoL). Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset ja Orimattilan kaupunki nostivat esiin huolen lakiuudistuksen aikataulutuksesta suhteessa muihin samanaikaisiin uudistuksiin. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten huoli liittyi kotoutumisen edistämisen toimijoiden kasvavaan määrään. Vihdin kunta esitti useista muutoksista johtuen siirtymäaika kunnan kotoutumishjelman sekä kotoutumisen edistämisen suunnittelussa käytettävien tavoitteiden mittaamisen käyttöönotossa. Orimattilan kaupunki kysyi myös, miten kotoutumista edistävät palvelut järjestettäisiin työnhakijoiden osalta (7 §).

Valtiovarainministeriö nosti esiin myös toimeentulotukilain uudistuksen. Sen mukaan toimeentulotuen rahoitusvastuuta koskevat päätökset voivat heijastua kuntien kannustimiin edistää ja kehittää muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea saavien ja muiden työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä.

Lieksan kaupungin mukaan kotoutumislain uudistamisen yhteydessä on syytä myös huomioida muuttuneen turvallisuusympäristön vaikutukset maahanmuuton ja kotoutumisen prosesseihin.

Satakunnan TE-toimiston mukaan voimassa olevan lainsäädännön mukaisen Pohjoismaisen työnhakumallin (POMA) mukaisista työnhakuvelvoitteista tulisi luopua kotoutuja-asiakkaiden kohdalla. Myös Espoon, Helsingin, Hämeenlinnan, Pietarsaaren kaupunkien mukaan juuri voimaan tullut työnhaun uusi palvelumalli (ns. pohjoismaiden palvelumalli) sopii erittäin huonosti niiden ihmisten palveluiksi, joiden osalta osallisuuden edistäminen on työllisyyden edistämistä realistisempi tavoite. Espoon kaupungin mukaan ei tulisi säätää niin tarkasti vaan jättää kunnille joustonvaraa. Oulun kaupungin mukaan harkinnanvara työnhakuvelvollisuuden alentamisessa tulisi kuvata tarkemmin.

Kuntaliiton mukaan tulisi kuvata selvästi, milloin lakiehdotusten esitetään tulevan voimaan.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

Muutamissa lausunnoissa (Porvoon, Tampereen, Vaasan kaupungit, Teuvan kunta, Kuntaliitto, Kansalaisopistojen liitto KoL, Bildningsalliansen rf, Svenska Finlands folkting) kannatettiin vapaan sivistystyön (vst) lain muutosta. Porvoon mukaan tuetun luku- ja kirjoitustaidon opiskelun ei tulisi olla rajattu kalenterivuosiin. Tampereen kaupungin mukaan vst:n rahoitus on jäykkä. Kuntaliitto esitti, että poistettaisiin 9 §:n 4 mom., jota ei enää sovelleta. Vapaa Sivistystyö ry:n, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian, Sivistystyönantajat ry:n mukaan maahanmuuttajien tulisi voida opiskella maksutta myös kotoajan päättymisen jälkeen ja vst:hen tulisi allokoida lisärahoitusta. Vaasan kaupungin, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry:n, Kansalaisopistojen liitto KoL:n mukaan, jotta vapaan sivistystyön lukutaitokoulutusta voidaan kunnissa toteuttaa lain edellyttämällä tavalla, tulee kyseiseen koulutukseen varata riittävät, ennustettavat valtionosuusresurssit (24.5.1 §).

Bildningsalliansen rf kysyi, onko vaatimus kotouttamiskoulutuksen tai kielikoulutuksen sisällyttämisestä sen kotouttamissuunnitelmaan, jotta oppilaitos voi saada 100 %:n rahoituksen, tarpeellinen ja asianmukainen. Opetushallituksen mukaan esitetty muutos sulkee ulkopuolelle mahdollisuuden maksuttomaan ammatillista osaamista ja pätevyyttä lisäävään vapaan sivistystyön koulutukseen, joka edellyttäisi 100-prosenttista valtionosuusrahoitusta oppilaitokselle (vert. kotolaki 28 §). Suomen Kansanopistoyhdistyksen mukaan vst-lain muutos ei ole riittävä, sillä opiskelijan toimeentuloon liittyy kysymyksiä kotoutumissuunnitelman päättymisen jälkeen.

Muun muassa Helsingin kaupunki kannatti ehdotettuja muutoksia sosiaalihuoltolakiin. *Sitä koskevat tarkemmat kommentit löytyvät alaikäisenä ilman huoltajaa tulleita koskevan kappaleen alta edeltä.*

Oikeusministeriöllä oli tarkennusehdotuksia henkilötietojen käsittelyä maahanmuuttohallinnossa annettua lakia koskevaan ehdotukseen. Sisäministeriö toi esiin tekevänsä samaan lakiin muutoksia, jonka yhteydessä se muuttaa hyvinvointialuetta koskevat säännökset. Sisäministeriö toi esiin, että kotoutumislain ja työvoimapalvelu-uudistuksen liittymäkohdissa tulee mainita myös tämän lakiehdotuksen sisältämät liittymäkohdat.

Sisäministeriö ehdottaa, että vastaanottolain 38 e § muutetaan lakiteknisen viittauksen osalta kotoutumislain uudistuksen liitelakina.

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Osassa lausuntoja (sosiaali- ja terveysministeriö, Hämeen, Pirkanmaan ja Pohjanmaan ELY-keskukset, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Tilastokeskus, Hämeenlinnan, Kouvolan, Vantaan kaupungit, STTK ry) kiiteltiin esityksen perusteluja sekä käytettyjä selvityksiä ja tietolähteitä. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan nykytilan kuvausta tulisi täydentää muiden palveluiden osalta, siltä osin, miten kotoutumispalveluita on kunnissa järjestetty sekä lasten kotihoidon tukea koskevan sääntelyn osalta. Erityisesti kiitoksia sai vaikutusten arviointi (Hämeen ELY-keskus, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Kuntaliitto, Akava ry, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry). Valtiontalouden tarkastusvirasto ja valtiovarainministeriö toteavat myös, että hallituksen esitysluonnoksessa taloudellisten vaikutusten laskentaperusteet ja arviot on esitetty kiitettävän seikkaperäisesti. Valtiovarainministeriö ehdottaa lisäksi taulukoiden hyödyntämistä.

Varsinais-Suomen liiton ja Teuvan kunnan mukaan uuden mallin vaikutukset kuntatalouteen tulisi arvioida laajemmin ennen lain voimaantuloa. Kuntaliiton mukaan ne on arvioitu laajasti. Useamman kunnan sekä Työn ja talouden tutkimus LABORE:n, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n mukaan esityksen vaikutuksia on vaikea arvioida usean samanaikaisen uudistuksen vuoksi. Heinolan, Lahden, Orimattilan kaupungin mukaan on vaarana, että uudistus haastaa perustavoitteensa, vaikka perusajatus onkin hyvä. Ongelmana on, että kunnille tulee uusia tehtäviä ilman lisärahoitusta, joka johtaa eroihin eri kuntien välillä, mikä vaarantaa yhdenmukaisuuden.

Kuntaliiton mukaan vaikutusten arvioinnissa ei ole kiinnitetty huomioita mm. järjestöjen rahoitukseen. Myös Tampereen kaupungin, Föreningen Luckan r.f. mukaan järjestöjen ja vapaan sivistystyön roolin vaikutusta tulisi arvioida tarkemmin. Maahanmuuttovirasto toteaa, että esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa ovat jääneet huomioimatta taloudelliset vaikutukset muutoksista UMA-tietojärjestelmään.

Hämeenlinnan kaupungin mukaan erityisen myönteistä on, että lakiehdotuksessa kuvataan tarkasti niin kustannusten korvaamiseen sekä ensimmäistä kertaa myös henkilötietojen siirtoon, salassapitoon ja asiakastietojärjestelmään liittyvät tehtävät hyvin seikkaperäisesti. Hämeenlinnan kaupunki esitti, että lainsäädäntöä voidaan lisäksi täydentää sitä selkeyttävillä ohjeilla ja asetuksilla. Kirkko- ja kirkkohallituksen mukaan kotoutumislain vaikutuksia on syytä arvioida lain käytöstä saatujen kokemusten pohjalta. Kuopion kaupungin mukaan tarkasteluun olisi hyvä nostaa myös mm. turvallisuuteen ja yhdyskuntarauhaan, osaamisen ja yrittäjyyden kehittämiseen sekä innovaatio toimintaan liittyvät yhdyspinnat.

Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan myös viranomaisvaikutuksia on kuvattu laajasti ja suurin riski liittyy pienten kuntien kyvykkyyteen järjestää palveluita, ja että kotoutumisen edistämisen seuranta on erityisen keskeistä. Tarkastusvirasto yhtyy käsitykseen siitä, että tarkkoja kotoutumisen edistämisen uudistuksen työllisyysvaikutuksia ei ole mahdollista tehdä.

Tarkastusvirasto huomauttaa kuitenkin, että hallituksen esitysluonnoksesta ei ilmene, miten varautuminen laajamittaiseen maahanmuuttoon, esimerkiksi Ukrainan sodan kaltaisissa tilanteissa, ja koulutus- ja työperäisen maahanmuuton tiekartassa työperäiselle maahanmuutolle asetetut tavoitteet (vähintään 50 000 työperäisen maahanmuuttajan lisäys vuoteen 2030 mennessä) on huomioitu kotoutumista edistäviin palveluihin liittyvissä laskelmissa. Mm. Kymsoten mukaan ei ole riittävästi arvioitu kunnan ja hyvinvointialueen päällekkäisen työn aiheuttamia lisäresurssitarpeita.

Sosiaali- ja terveysministeriö esitti, että esityksessä olisi tärkeää tuoda esille vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon palveluun, kun kunnan kotoutumispalvelut järjestäytyvät uudelleen osassa kuntia sote-uudistuksen myötä 1.1.2023 alkaen.

Ulkoministeriö toi esiin perus- ja ihmisoikeuksien arvioinnin, mutta esitti, että Suomea velvoittavia ihmisoikeussopimuksia kuvattaisiin myös kappaleessa nykytila. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Tampereen kaupungin, Pelastakaa Lapset ry:n, Suomen nuorisovaltuustojen Allianssi ry:n mukaan lapsivaikutusten arviointi on tärkeää, mutta siinä voisi vielä huomioida perheen ja sen yhdistämisen näkökulmaa. Kymsoten mukaan arvioinnissa tulisi huomioida myös muut kuin työllisyysnäkökulmat esimerkiksi pakolaisten osalta. Miessakit ry ja Väestöliitto ry kiitteli sukupuolivaikutusten arvioinnista. Tasa-arvovaltuutetun toimiston ja Silta-Valmennusyhdistys ry:n mukaan sukupuolivaikutusten arvioinnissa ei ole riittävästi huomioitu sukupuolen moninaisuutta sekä miesten perhevapaiden käyttöä. Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry:n mukaan tulisi tehdä mittava sukupuolivaikutusten arviointi. Varsinais-Suomen ELY, Varsinais-Suomen TE-toimisto ehdottivat erilaisia seurattavia asioita mm. maahanmuuttajien asumisen keskittymiseen tai Pohjoismaisen työnhakumallin työnhakuvelvollisuuteen liittyen. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan tulisi arvioida vaikutukset myös muihin haavoittuviin ryhmiin. Vammaisfoorumi ry piti tärkeänä vammaisten huomioimista.

Osassa lausuntoja (muun muassa ympäristöministeriön, Kainuun, Keski-Suomen, Lapin, Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset, Lapin TE-toimisto, Espoon kaupunki, Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO, Akava ry) kiiteltiin esityksen avointa valmistelua. Sen sijaan Espoon, Helsingin, Lappeenrannan, Vantaan kaupunkien ja Hollolan kunnan mukaan lausuntoaika on liian lyhyt, varsinkin suhteessa siihen, että kyseessä on kokonaisuudistus ja samaan aikaan lausunnoilla on työvoimapolitiikka-uudistusta koskeva esitys.

Oikeuskanslerinvirasto kiinnitti huomioita luvun 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyhteistyön perusteluun ja piti niitä asianmukaisesti selostettuina. Oikeusministeriöllä oli useita täsmennyksiä kyseisen luvun perusteluihin. Henkilötietojen suojan kuvausta Oikeuskanslerinvirasto piti seikkaperäi-

senä, oikeusministeriö huolellisena. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota kansallisen liikumavaran selostamiseen, käsittelyn oikeusperusteisiin, käyttötarkoitussidonnaisuuteen, rekisterinpitäjistä säätämiseen sekä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien ja valtiosääntöisesti arkaluonteisina pidettävien tietojen käsittelystä säätämiseen.

Oikeuskanslerinvirasto totesi luvussa kuvattavan mm. myös valituskiellot sekä asetuksenantovaltuudet. Oikeuskanslerinviraston ja oikeusministeriön mukaan jaksosta puuttuu arvio lakiehdotuksen säätämisyjärjestyksestä sekä mahdollinen kannanotto perustuslakivaliokunnan lausunnon hankkimisesta. Oikeusministeriön mukaan perusteluissa tulisi selkeyttää, miltä osin viitataan voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Valtiontalouden tarkastusvirasto toi esiin, että sillä on kotoutumisen edistämisestä myös uudempia raportteja kuin ne, joihin esityksessä on viitattu.

Kristiinankaupungin, Närpiön kaupungit ja Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry kritisoivat aiheellisesti sitä, ettei esitystä ole käännetty kokonaan ruotsiksi. Kuntaliiton mukaan asetusluonnokset tulisi laittaa lausunnoille.

Muut kommentit

Työttömien Keskusjärjestö ry:n mukaan ehdotetun kotoutumislain tavoitepykälän sisällöstä tulisi ottaa mallia työttömyysturvallain ja JTYPL:n muotoiluissa. Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan esitys ei edistä ammatillisesti suuntautunutta työvoimakoulutusta, työharjoittelua ja palkkatukea.

Lakiesityksen nykytilan kuvauksen lopussa todetaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen hyväksyneen 16.6.2020 Talent Boost -ohjelman, jonka ”päämääränä on lisätä osaajien maahanmuuttoa vahvistamaan Suomen työllisyysastetta, korkeakoulujen laatua, monimuotoisuutta ja kansainvälisyttä sekä yritysten ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnan kasvua, kansainvälistymistä ja uudistumista sekä investointien saamista Suomeen”. Espoon ja Vantaan kaupungit esittävät, että Talent Boostin rahoituksesta tehdään pysyvämpää. Keväällä 2022 saatujen tietojen mukaan hallitus aikoo leikata vuoden 2023 kehyksen rahoitusta Talent Boost -ohjelman toimeenpanoon 66 prosentilla. Myös Pirkanmaan ELY-keskus, Pietarsaaren kaupunki, Föreningen Luckan r.f., Bildningsalliansen rf, Svenska Finlands folkting nostivat esiin Talent Boostin.

Neogames Finland ry:n mukaan on kohtuutonta, että Suomen verolainsäädäntö katsoo työnantajan työntekijälle tai työntekijän perheenjäsenille ostamat kotoutumispalvelut ansiotuloerotuksessa verolliseksi työsuhte-educiksi. Suomen Yrittäjät ry nosti esiin oleskelulupien käsittelyaikataulun.

Hämeenlinnan kaupungin mukaan osaa lakiehdotuksesta tulisi edelleen syventää kotoutumislain kytkenällä muuhun lainsäädäntöön mukaan lukien ainakin vastaanottolaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, terveydenhuoltolaki ja tartuntatautilaki. Vastaanottolain osalta se esitti, että turvapaikan hakijoiden tulisi saada omalla kielellään tietoa suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja työelämästä, ja muihin edellä mainittuihin lakeihin se esitti maahanmuuttajien ohjausta kyseisiin palveluihin kunnan toimesta. Myös Akava ry nosti esiin luvanhakijat.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan olisi hyvä pohtia kuinka vahvistetaan tiedottamista lasten oikeudesta varhaiskasvatukseen jo ennen varsinaista oleskelulupapäätöstä. Tiedottamista olisi syytä tehostaa jo vastaanottovaiheessa.

Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry kommentoi oleskelulupien myöntämiseen liittyviä kysymyksiä, kuten työperusteisen luvan sitovuutta yhden alan työntekoon, toimeentulovaatimuksia sekä nuhteettomuusvaatimuksia. Turun yliopisto, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry kommentoivat myös oleskelulupaa odottavien henkilöiden palveluiden tarvetta.

Järvenpään ja Keravan kaupungit kysyivät paperittomien ja kotikunnattomien palveluista. Mm. Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry:n ja Yhteiset Lapsemme ry:n, Sivistystyönantajat ry:n mukaan myös oleskelulupaa hakeneiden tulisi saada kotoutumispalveluita.

Vantaan kaupungin, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan kiintiövalintamatkojen tulisi koskea myös hyvinvointialuetta.

Digi- ja väestötietoviraston viiveet kotikuntamerkin kanssa nostettiin ongelmaksi mm. Uudenmaan TE-toimiston, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymän, Hyvinkään, Järvenpään ja Vantaan kaupungin, Tuusulan kunnan ja MIELI Suomen Mielenterveys ry:n, Yhteiset Lapsemme ry:n, Oulun yliopiston lausunnossa.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry ehdotti, että ulkomaalaislakiin lisättäisiin työnantajalle velvollisuus ilmoittaa se, mihin tehtävään, millä peruskoulutuksella ja millä kielitaidolla ulkomailta työvoimaa rekrytoidaan.

Helsingin Diakonissalaitoksen mukaan lakimuutoksella tulee varmistaa myös ihmiskaupan uhrin asemassa olevan henkilön suoja rikosprosessissa.

Akava ry:n lasten ja nuorten palveluiden yhdenvertaisuuden takaamiseksi on suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen rahoitusjärjestelmää muutettava niin, että opetusta on mahdollista saada aina toisen asteen loppuun saakka.

Tampereen kaupunki näkee, että kunnan ja hyvinvointialueen roolien selkeyttäminen on tärkeää, mutta sitä tulisi vielä konkretisoida paremmin mm. erityisen tuen palveluiden tarpeiden osalta. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tuki hyvinvointialueelta on vielä hyvin epäselvä ja arvioida tulisi se, mitä toimenpiteitä yhdyspintayhteistyössä tarvitaan.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry:n mukaan on syytä tehdä lakimuutos perusopetuksen valmistavaan opetukseen siten, että se on jatkossa oppijan subjektiivinen oikeus.

Akava ry:n mukaan yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain kieltämän syrjinnän kehittämistarpeita olisi syytä käsitellä laajemmin myös kotoutumisen yhteydessä.

Lahden kaupungin mukaan valmisteilla oleva toimeentulotukilain uudistus on epäoikeudenmukainen kuntien maksuosuuden osalta.

Kuopion kaupungin ja kahden lausunnon antaneen yksityishenkilön mukaan kotouttavan sosiaalitiön määrittelmä tulisi lisätä sosiaalihuoltolakiin.

Väestöliitto ry esittää jatkossa selvitettäväksi, miten maahan muuttaneille asettavia vaatimuksia sekä suomen että ruotsin kielen hallinnasta julkisissa viroissa voitaisiin joustaa.